

אוניברסיטת בר אילן

תרגום האמצעים הפואטיים ברומן לוליטה

מאת ולדימיר נבוקוב

גלי רייב

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך

במחלקה לתרגום וחקר התרגום של אוניברסיטת בר אילן

עבודה זו נכתבה בהנחיית פרופ' מרים שלזינגר
מהמחלקה לתרגום וחקר התרגום באוניברסיטת בר אילן

עבודה זו מוקדשת לזכרה של אמי ליובוב רייב ז"ל

ראשית כל, ברצוני להביע את תודתי והערכתי לפרופ' מרים שלזינגר על ההנחיה
המקצועית, הסבלנות והתמיכה בכל שלבי כתיבת העבודה.
כמו כן, תודה לפרופ' אלדעה ויצמן, דר' סימה וקסלר, דר' רחל ויסברוד וגב' יוליה ארד
על הערותיהן החשובות.
תודה לנעמי כהן, מזכירת המחלקה לתרגום וחקר התרגום, על המסירות הנדירה.
לבסוף, תודה לבן זוגי אורי, לאבי לאוניד
ולכל משפחתי התומכת,
על האמונה התמידית

תוכן העניינים:

תקציר

8	1. מבוא
9	2. ולדימיר נבוקוב והרומן לוליטה
9	2.1. תרגומו של ולדימיר נבוקוב והשקפותיו על תרגום
11	2.2. לוליטה
12	2.3. תרגומי לוליטה לעברית ולרוסית
12	2.3.1. תרגומו של יוסף ורהפטיג לעברית (1959)
12	2.3.2. תרגומה של דבורה שטיינהרט לעברית (1986)
13	2.3.3. תרגומו של ולדימיר נבוקוב לרוסית (1967)
13	3. סקירת ספרות
13	3.1. גורמים המשפיעים על אופי התרגום
15	3.2. אסטרטגיות תרגום
19	3.3. תרגום אמצעים פואטיים
19	3.3.1. תרגום משחקי מילים
20	3.3.2. תרגום אלוזיות
21	3.3.3. תרגום מטאפורות ודימויים
22	3.3.4. תרגום שמות
23	3.3.5. תרגום תחדישים
24	3.4. תרגום עצמי
26	3.5. תרגום מחדש
27	4. תרגום האמצעים הפואטיים ברומן לוליטה - השוואה בין התרגומים
27	4.1. תרגום אינטרטקסטואליות
27	4.1.1. אלוזיות לאדגר אלן פו
29	4.1.2. אלוזיות לשיר "אנבל ליי" מאת אדגר אלן פו
29	4.1.3. אלוזיות לוויליאם שקספיר
32	4.1.4. אלוזיות ל"כרמן" מאת פרוספר מרימה
33	4.1.5. אלוזיות לתנ"ך ולמיתולוגיה
34	4.1.6. אלוזיות לספרות בלשית
35	4.1.7. אלוזיות לאגדות

36	4.1.8	אלוזיות עצמיות לנבוקוב
36	4.1.9	אלוזיות לסופרים, יצירות וגיבורים ספרותיים אחרים
40	4.1.10	אלוזיות אחרות
42	4.1.11	תרגום אלוזיות – תוצאות ומסקנות
43	4.2	תרגום מטאפורות ודימויים
75	4.3	תרגום מצלול ומשחקי אותיות
75	4.3.1	חריזה
80	4.3.2	משחקים המבוססים על דמיון בין מילים
84	4.3.3	אליטראציה
99	4.4	תרגום שמות
99	4.4.1	שם ושם משפחה, המתחילים באותה האות
99	4.4.2	שמות הכוללים בתוכם ניגודים
100	4.4.3	משחקי מילים המבוססים על השם הומברט הומברט
101	4.4.4	משחקי מילים המבוססים על השם לוליטה
101	4.4.5	משחקי מילים המבוססים על השם קוילטי
102	4.4.6	שיכול אותיות (אנגרמות)
103	4.4.7	רשימת בני כיתתה של לוליטה
104	4.4.8	שמות שונים, המכילים משחקי מילים
107	4.5	תרגום תחדישים
110	4.6	העברת לשון הדיבור
113	4.7	שימוש בשפות זרות
117	4.8	תרגום משחקי מילים שונים
118	5	שימוש באסטרטגיית הפיצוי בתרגומים
118	5.1	פיצוי בתרגומו של ורהפטיג
121	5.2	פיצוי בתרגומה של שטיינהרט
126	5.3	פיצוי בתרגומו של נבוקוב
132	6	מסקנות וסיכום
135	8	ביבליוגרפיה
		תקציר באנגלית

תקציר

עבודה זו בדקה כיצד מתמודדים מתרגמי ספרות עם קשיים הכרוכים בתרגום של אמצעים פואטיים מסוגים שונים. לצורך כך נלקטו כל האמצעים הפואטיים מעמודים נבחרים של הרומן *לוליטה* מאת ולדימיר נבוקוב ומשלושה תרגומים של היצירה: התרגום לעברית של יוסף ורהפטיג (1959), התרגום לעברית של דבורה שטיינהרט (1986) והתרגום העצמי לרוסית של ולדימיר נבוקוב (1967). במסגרת העבודה נבדקו התרגומים של אלוזיות, מטאפורות ודימויים, משחקי מצלול ואותיות, תרגום שמות, תרגום תחדישים, העברת לשון הדיבור, שימוש בשפות זרות ועוד.

חשוב לציין ששני התרגומים לעברית נעשו בנסיבות שונות. תרגומו של ורהפטיג יצא בהפקה זולה של ספרי-כיס, בעוד שתרגומו של שטיינהרט ראה אור באחת ההוצאות היוקרתיות ביותר, "הספריה החדשה". בנוסף, בשנת 1959 טרם זכה הרומן למעמדו המכובד ונחשב היה לספר שערורייתי וזול. לעומת זאת, בשנת 1986 יכלה שטיינהרט להיעזר בחומרי-עזר רבים המסייעים לפתור את חידותיו של נבוקוב.

ההשוואה בין התרגומים אפשרה להצביע על נקודות דמיון מסוימות לצד הבדלים רבים ביניהם. כך, למשל, נמצא שהתרגום העצמי של נבוקוב חופשי ויצירתי יותר מהתרגומים האחרים. נבוקוב הרבה להמיר משחקי מילים באנגלית במשחקי מילים אחרים ברוסית ולהמיר פריטים מתרבות המקור בפריטים המוכרים לקוראי שפת היעד. תרגומו של שטיינהרט אף הוא מצביע על מודעות המתרגמת לחשיבות משחקי המילים ברומן. גם כאן ניתן לראות מקרים של החלפת פריטים תלויי-התרבות בפריטים המוכרים לקוראי שפת היעד. לגבי ורהפטיג, נראה, לכאורה, כי לרוב הוא אינו מודע לבעיות שמציבים בפניו המשחקים הלשוניים, כי פתרונות רבים שלו נראים כאילו נוצרו "מעצמם", באקראי. יחד עם זאת, לפחות במקרה של משחקים לשוניים בולטים, נמצא כי ורהפטיג חיפש להם פתרונות ולא התעלם מן הקשיים שהם מציבים. כך, במספר מקרים הוא שמר על חריזה, מצלול, מטאפורות, משחקי מילים המבוססים על דמיון בין מילים ועוד.

ניתן לראות כי במקרים רבים של תרגום אלוזיות השתדלו המתרגמים לסייע לקורא בשפת היעד באמצעות הנהרות, הערות שוליים, ניקוד (בשפה העברית) והמרה מלאה או חלקית של אלוזיות באלוזיות אחרות, המוכרות לקוראים. בנוגע לתרגום מטאפורות, כמעט כולן תורגמו באמצעות מטאפורות זהות או מקבילות, מטאפורות אחרות או הסבר. כאשר במקור הופיעה חריזה, המתרגמים בחרו בדרך-כלל לוותר עליה לטובת המשמעות, אך לעתים שינו את התוכן כדי לשמור על החריזה. כאשר הופיעו בטקסט מילים בשפות זרות, המתרגמים תרגמו אותן לשפת היעד או השאירו אותן בשפה הזרה בתוספת תרגום בהערות שוליים או ללא תוספת כזאת. כאשר המשחק היה מבוסס על דמיון בין מילים, פעמים רבות אתרו המתרגמים את המילה החשובה יותר, שעליה מתבסס המשחק ומצאו מילה אחרת, הדומה לה, שבאמצעותה ניתן היה ליצור בתרגום משחק מילים חדש.

פרק נפרד הוקדש לאסטרטגיית הפיזוי שבה נקטו המתרגמים כדי לפצות על אובדן של אמצעים פואטיים. נמצא, כי כל המתרגמים השתמשו באסטרטגיה זו, ובמיוחד באליטראציה, שהיא

אמצעי פואטי שנפוץ מאוד במקור. בולט במיוחד השימוש בפיצוי בתרגומה של שטיינהרט, שהוסיפה בתרגומה אמצעים פואטיים רבים במקומות שבהם לא היו אמצעים פואטיים במקור.

בנוסף התייחסה העבודה לסוגיית התרגום מחדש ולסוגיית התרגום העצמי. לגבי תרגום מחדש, מקובל לטעון כי המניע לעשייתו קשור בשאיפה לסגל את התרגום לדרישות העדכניות של שפת-היעד ולנורמות התרגומיות המשתנות וכי המתרגם יכול להיעזר בתרגום הקיים ולאמץ פתרונות מוצלחים מתוכו. בנוגע לתרגום העצמי, חשוב לציין שהעובדה שתרגום זה נעשה על ידי כותב היצירה הופכת אותו לכלי חשוב עבור מתרגמים אחרים, הבאים לתרגם את היצירה: הוא מסייע להם להבין טוב יותר את המקור ומציע שיטות שיכולות להיות מתאימות לתרגום מקומות בעייתיים בטקסט.

1. מבוא

תרגום של אמצעים פואטיים מציב קושי מיוחד בפני מתרגמים עקב תלותם בשפה. מטרת עבודה זו היא לבדוק כיצד מתמודדים מתרגמי ספרות עם קושי זה. לצורך כך, בחרתי להשוות את תרגום האמצעים הפואטיים ברומן *לוליטה* מאת ולדימיר נבוקוב בשלושה תרגומים: בתרגום לעברית של יוסף ורהפטיג (1959), בתרגום לעברית של דבורה שטיינהרט (1986) ובתרגום העצמי לרוסית של נבוקוב (1967). רומן זה נבחר ממספר סיבות: הסיבה העיקרית היא האמצעים הפואטיים הרבים לסוגיהם, המאפיינים אותו. לאמצעים פואטיים אלה תפקיד חשוב מאוד ברומן, שכן אחת ממטרותיו של נבוקוב להפגין שימוש מיומן באפשרויות הרבות של השפה. על כן חשוב במיוחד להעביר בתרגום את משחקיות הרומן כדי לשמור על אופיו. סיבה נוספת היא שהרומן תורגם לעברית פעמיים ולכן ניתן היה להשוות בין שני תרגומים, שנעשו בתקופות שונות. לבסוף, הסיבה השלישית היא העובדה שלרומן קיים תרגום עצמי. המתרגם העצמי זוכה למעמד מיוחד עקב העובדה שהוא גם מחבר היצירה, וניתוחו של התרגום העצמי מאפשר לבדוק כיצד התמודד הסופר עצמו עם תרגום האמצעים הפואטיים שביצירתו. כמו כן, בדיקתו של התרגום העצמי מאפשרת לעמוד על מאפייניו הייחודיים של תרגום מסוג זה.

לצורך המחקר נבחרו שלושים עמודים מתוך הרומן, המתאפיינים בגודש מיוחד של אמצעים פואטיים או המכילים אמצעים פואטיים מעניינים, המציבים אתגר יוצא דופן בפני המתרגם. העמודים שנבדקו הם עמודים 9, 12, 18, 29, 31, 32, 43, 50, 51, 52, 54, 71, 81, 118, 122, 127, 150, 158, 174, 179, 185, 189, 220, 243, 248, 250, 251, 255 ו-301 במהדורה המוערת של הרומן (Nabokov, 1991). לצורך איתור וניתוח האמצעים הפואטיים נעזרתי במהדורות המוערות של הרומן באנגלית וברוסית (Nabokov, 1991), (Набоков, 2003) ובספרו של קארל פרופר (Proffer, 1968) *Keys to Lolita*.

תקוותי היא שמחקר זה יתרום להבנת האתגר שבתרגום אמצעים פואטיים והאסטרטגיות העומדות לרשות המתרגמים, ולכן יהיה גם לעזר עבור מתרגמים בפתרון הבעיות שאמצעים פואטיים מציבים בפניהם.

2. ולדימיר נבוקוב והרומן לוליטה

2.1 תרגומיו של נבוקוב והשקפותיו על תרגום

ולדימיר נבוקוב נולד בסנט פטרסבורג בשנת 1899 למשפחת אצולה אמידה, התחנך על ברכי התרבות המערבית ודיבר שלוש שפות: אנגלית, רוסית וצרפתית. את התרגום הראשון שלו ביצע בגיל 11, כשתרגם את "פרש בלי ראש" של מייך ריד במקצב האלכסנדרניים הצרפתיים (Coates, 1999).

בשנים 1921-1922 תרגם נבוקוב את "Colas Breugnon" מאת רומן רולאן, אשר יצא בשנת 1922 תחת השם "Николка Персик" (ניקולקה פרסיק), ובשנת 1923 יצא לאור התרגום השני שלו, שעליו עמל במהלך שנת 1922 – "אניה בארץ הפלאות" (Аня в стране чудес) – התרגום ל-Alice's Adventures in Wonderland מאת לואיס קרול. באותן שנים הייתה נטייתו של נבוקוב לעשות ביות לטקסט: להמיר את האלמנטים הקשורים לתרבות המקור באלמנטים המוכרים היטב לקוראים בשפת היעד ובכך לקרב את הטקסט לקורא. "Colas Breugnon" הפך ל"ניקולקה פרסיק" (ניקולקה – שם רוסי עממי נפוץ, פרסיק – אפרסק), אליס הפכה לאניה, ויליאם הכובש הוחלף בוולדימיר מונומאך, שליט רוסיה בימי הביניים, פאונדים הפכו לרובלים וכך הלאה. לעיתים התלהבותו אף הובילה לעודף תרגומי: משחקי מילים רבים יותר, רצפים ארוכים יותר של אליטראציה וכו' (Coates, 1999).

בין השנים 1922-1932 עסק נבוקוב בתרגום שירה, ותרגם, בין היתר, את רונסאר, וורלן, ייטס, ביירו, קיטס, בודלר, שקספיר, מוסה, רמבו וגתה. בהמשך הוא עסק בתרגום שירה רוסית לאנגלית, בשנת 1945 התפרסם הספר "שלושה משוררים", המכיל את תרגומיו של נבוקוב לשירה של פושקין, לרמונטוב וטוטצ'ב. הוא אף פיקח מקרוב על תרגום הרומן "גיבור ימינו" של לרמונטוב לאנגלית על-ידי בנו דמיטרי.

גישתו של נבוקוב לתרגום עברה שינויים רבים לאורך השנים. בעוד שבצעירותו נהג לביית את תרגומיו, בשנות ה-40, בתקופת שהותו בארצות הברית, הגיע למסקנה, כי על התרגום להיות קרוב ככל הניתן למקור. בשנת 1958 הביע את דעתו על התרגום בהקדמה לתרגום לאנגלית של "גיבור ימינו" של לרמונטוב, שאותו, כאמור, ביצע בנו דמיטרי תחת פיקוחו. הוא ציין שהמו"ל רואה בקורא "טיפשון ממושמע", ועלול לדרוש מהמתרגם להפוך את הטקסט לרצף קלישאות תוך השמטה, פיתוח ולעיסה של כל מה שאפשר להשמיט, לפתח וללעוס ותוך עריכת כל העלול להישמע "בלתי-רגיל" ל"טיפשון הממושמע" הזה. לטענת נבוקוב, המטרה של מתרגם ישר היא אחרת, והיא בראש ובראשונה להיפטר מהדעה הרווחת שלפיה על התרגום להיות קריא ולא ליצור רושם של טקסט מתורגם. לפי נבוקוב, מדובר בטעות חמורה, ומבקרים המשבחים מתרגם על כך שהתרגום הוא קריא לעולם לא קראו ולא יקראו את המקור. נבוקוב ממשיך וטוען כי המעלה היחידה של תרגום יסודי היא נאמנותו למקור וכל תרגום שלא יוצר רושם של טקסט מתורגם יהיה בהכרח לא מדויק. כמו כן, טען כי מידת הקריאות תלויה במקור ולא בתרגום. לנבוקוב חשוב היה לגרום לקורא האמריקני להבין שהפרוזה של לרמונטוב אינה אלגנטית, שהיא יבשה וחד-

גונית ושהיא כלי של סופר צעיר נלהב, כן ללא רחמים ומוכשר מאוד, אך ללא ספק חסר ניסיון. לפי נבוקוב, השפה הרוסית של לרמונטוב לעיתים עילגת, ההשוואות והמטאפורות שלו בנאליות והחזרות שלו אינן יכולות שלא להכעיס את הקורא הפדנטי. יחד עם זאת, לדעת נבוקוב, את כל המאפיינים האלה של הפרוזה של לרמונטוב יש לשמר בדייקנות למרות הרצון העז לערוך, לתקן ולהשמיט את המיותר.¹

את השקפתו, שלפיה על התרגום להיות קרוב ככל הניתן למקור, יישם נבוקוב בתרגום הרומן בחרוזים "יבגני אונגין" מאת אלכסנדר סרגייביץ' פושקין לאנגלית. על תרגום זה עמל בין השנים 1958-1964, ובעקבות כך פרסם מאמר בנושא בעיות תרגום. לפי הגדרתו, המטרה היחידה של מתרגם, העוסק בתרגום יצירת מופת, היא להפיק תרגום מדויק לחלוטין של מלוא הטקסט, ודבר פרט לכך. לטענתו, המושג "תרגום מילולי" הוא מושג החוזר על עצמו, שכן כל דבר אחר אינו תרגום, אלא חיקוי, עיבוד או פרודיה (Nabokov, 2004). הוא תמך מאוד בהערות מפורטות ככל הניתן, המאפשרות להעביר לקורא את כל מה שלא ניתן היה להעביר בטקסט עצמו. כדי שהתרגום יהיה מדויק ככל הניתן, מוכן היה נבוקוב לוותר על מאפיינים חשובים אחרים של הטקסט, כולל חריזה, יופי, קריאות ואפילו דקדוק. לפי נבוקוב, אין אפשרות לתרגם חריזה בעת תרגום שירה, כי כל ניסיון לשמר את החריזה יוביל לתרגום לא מדויק, ולכן לא נכון (שם). בתרגום של "יבגני אונגין" ויתר נבוקוב על המאפיינים הספרותיים של היצירה כדי להעביר את התוכן המילולי בצורה המדויקת ביותר. התרגום יצא לאור בשנת 1964 בארבעה כרכים, ששלושה מהם הוקדשו להערות מפורטות לכל שורה ושורה שביצירה. בשם האדקוואטיות ויתר נבוקוב על חריזה, סגנון ומקצב ויצר תרגום מילולי שתוכנו כמעט זהה לתוכן המקור. שיטת תרגום זו שונה מאוד מהשיטה שבאה לידי ביטוי בתרגומיו האחרים, ובפרט בלוליטה: "יבגני אונגין" האנגלי של נבוקוב הוא מילולי וצמוד למקור, בניגוד ללוליטה הרוסית שלו, שהיא במידה רבה אדפטציה יותר מאשר תרגום.

התרגום של נבוקוב ל"יבגני אונגין" היה אירוע ספרותי ותרבותי ממדרגה ראשונה, שכן הוא פיתח שיטת תרגום משלו ובעצמו גם יישם אותה בפועל. יחד עם זאת, התרגום לא התקבל בהתלהבות בקרב המומחים. קורניי איוואנוביץ' צינקובסקי, מגדולי המתרגמים, הסופרים והמבקרים הספרותיים ברוסיה מצא כי התרגום מכיל מספר הערות מעניינות מאוד ומספר תובנות מקוריות, אך העובדה שמדובר בתרגום פרזאי מספיקה כדי לראות אותו כתרגום רע. הוא ציין שהתרגום אכזב אותו ושההערות לתרגום טובות יותר מהתרגום עצמו (Чуковский, 1988).

במשך כל חייו נהג נבוקוב לתרגם יצירות שכתב ברוסית לאנגלית ולהפך. לפי קוטס (Coates, 1999), ניתן לחלק את תרגומיו של נבוקוב לשלושה סוגים: בתור מתרגם של יצירותיהם של אחרים לרוסית היה תומך בביות - קירוב הטקסט לקורא היעד; כשתרגם את

¹ <http://www.lib.ru/NABOKOW/Lermontov.txt> (נכון ליום 5/10/2008)

יצירותיהם של אחרים לאנגלית, תמך בתרגום מילולי; בתור מתרגם של יצירותיו שלו לאנגלית ולרוסית, נהג לכתב את הטקסטים ונקט מידה רבה של חופש יצירתי.

2.2 לוליטה

הרומן *לוליטה* מאת ולדימיר נבוקוב יצא לאור לראשונה בצרפת בשנת 1955 אחרי שחמש הוצאות לאור אמריקניות שונות סרבו לפרסם אותו עקב נושאו הבעייתי. הוא התפרסם בארצות הברית רק בשנת 1958 ומיד טיפס למקום הראשון ברשימת רבי-המכר. אולם הפופולאריות של *לוליטה* לא נבעה תחילה מהמאפיינים הספרותיים של הרומן אלא מעלילתו השערורייתית. כיום, לעומת זאת, תופס הרומן מקום נכבד ברשימת יצירות המופת ונחשב לקלסיקה של הספרות המודרנית (Parker, 1987).

הרעיון לכתיבת הרומן נולד בסוף שנת 1939 או בתחילת 1940, אז כתב נבוקוב בשפה הרוסית את הסיפור "Волшебник" (הקוסם) שלתוכנו קווי-דמיון רבים ל*לוליטה* (Кузнецов, 2002). בשנת 1949 החליט לחזור לנושא הישן ועבד על *לוליטה* עד אביב 1954. קוזנצוב (Кузнецов, 2002) מעלה השערה כי נבוקוב כתב את *לוליטה* מפני שהיה מעוניין ליצור אירוע ספרותי גדול, ואף מעבר לכך – אירוע היסטורי ותרבותי גדול. הוא ידע שהוא כותב ספר שערורייתי ועשה את הצעד הזה באופן מודע. קוזנצוב ממשיך וטוען שלדעתו נבוקוב ציפה לכך שספרו ייאסר לפרסום בארצות הברית ושהדבר לא הדאיג את הסופר, שידע שפרסום היצירה הוא רק עניין של זמן.

לאורך הרומן כולו השתמש נבוקוב באמצעים פואטיים שביניהם אפשר למנות אלוזיות, מטאפורות, מצלול ומשחקי אותיות, חריזה, משחקים המבוססים על דמיון בין מילים, אליטראציה, שמות הנושאים משמעות, תחדישים, שימוש בשפות זרות ועוד. למילים מעמד מרכזי ביצירה, ונבוקוב עצמו ציין שכאשר הוא נזכר ב*לוליטה*, הוא נזכר בפרטים כגון מר טקסוביץ', רשימת בני כיתתה של לוליטה, לוליטה, המשחקת טניס או בית-החולים אלפינסטון (Nabokov, 1991), כלומר בכל אותם הקטעים שבהם ניתן ברומן ביטוי ליצירתיות ולמשחקיות.

על חשיבות המילים ב*לוליטה* כותבת שטיינהרט (1981):

"לוליטה" היא וידוי אינטימי כתוב בלשון מסוגנת ביותר. מבחר המילים ברומאן הזה הוא ספרותי-מובהק, אנין ויוצא-דופן לפעמים עד כדי אקזוטיות, והריקמה הצלילית-הריתמית דחוסה מאוד. זוהי פרוזה השואפת להחליש ככל האפשר את השרירות של הלשון. המילים שעל הדף מתארגנות לא רק בכפיפות לרצף זה או אחר של משמעויות, אלא גם בתבניות צורניות, שהן בלתי-סמאנטיות כשלעצמן, הגודשות את הטקסט בוורטואוזיות הגולשת תכופות לפארודיה מכוונת. תבניות אלה מבליטות את המבע במידה כזאת, שלפעמים נדמה שהמילים אינן רק מספרות את ההתרחשויות אלא מכתבות אותן. המילים פוסקות, כביכול, להיות סימנים שרירותיים, והחזרות הצליליות זוכות, מכוח הקונטקסט, במטען סמנטי (שטיינהרט, 1981, עמ' 79).

מוסיף על כך פרי: "כביכול, נסגר הפער בין הסימנים הקונבנציונאליים של הלשון לבין עולם הרפרנטים. הלשון אינה שרירותית, אלא איקונית לעולם. בעצם, היא בוראת עולם" (פרי, 1986, עמ' 344).

עוד כותב פרי (1986):

הקורא האידיאלי של 'לוליטה' צריך להיות חוקר ובלש, וניחן בסבלנות של צייד פרפרים. עליו להיות חוקר ספרות מאומן, בעל ידע מקיף בספרות אירופאית, במחזמרים אמריקניים, בגיאוגרפיה של ארה"ב, בעל זיכרון אידטי, בור-סוד שאינו מאבד טיפה כמו מחשב ובעל תאוות איסוף של זוטות – אין פרטים לא משמעותיים בלוליטה. (פרי, 1986, עמ' 335).

2.3 תרגומי לוליטה לעברית ולרוסית

2.3.1 תרגומו של יוסף ורהפטיג לעברית (1959)

ללוליטה שני תרגומים לשפה העברית. הראשון יצא לאור בשנת 1959, שנה לאחר פרסום הרומן בארצות הברית, בהפקה זולה של ספרי-כיס (בן-ארי, 2006). באותה העת טרם זכה הספר למעמד של יצירת מופת, אלא נחשב לספר פורנוגרפי שערורייתי, והוא תורגם לעברית בתור כזה² הספר יצא בהוצאת "אנקור" שלא הייתה הוצאה יוקרתית או בעלת מעמד מרכזי ומתאפיין בריבוי סטיות מהמקור, בשמטה של קטעים רבים, באי-התייחסות לפרטים חשובים בולטים ובהגהה לקויה (שם).

בן-ארי (2006) כותבת:

התרגום הראשון אינו מוצא אקוויולנט לאין-ספור המצלולים, משחקי המילים, היפוכי האותיות, חילופי ההברות (spoonerisms) לא במצבם הבודד ולא במבנים הסבוכים שהם יוצרים... אינו מוצא פתרון להעברת החידות המתוחכמות... [ו]מתעלם מפרודיות ומאלוזיות ספרותיות של נבוקוב... הוא מתורגם תרגום מילולי, כשהוא מקפיד על המשמעות, גם במקומות שהיא חסרת שחר (נונסנסית) לחלוטין, ומוותר על האמצעים הספרותיים. במקרים מעטים הוא מסביר משחקי מילים באמצעות הערות שוליים. (בן-ארי, 2006, עמ' 238).

2.3.2 תרגומה של דבורה שטיינהרט לעברית (1986)

התרגום של דבורה שטיינהרט ראה אור בשנת 1986, הפעם באחת ההוצאות היוקרתיות ביותר בישראל, "הספריה החדשה". במהלך השנים שעברו מאז תורגם הספר לעברית לראשונה הוא שינה את מעמדו מפורנוגרפיה זולה לקלאסיקה מודרנית, שעליה פורסמו מאות עבודות, מאמרים וספרים.

שטיינהרט הבינה את חשיבות משחקי המילים ברומן וידעה כי "הקושי למתרגם הוא בכך שהוא חייב להתייחס לצורה של המבע כאל אחד האלמנטים העיקריים של המשמעות" (שטיינהרט,

² רביב, <http://www.okapi.co.il/december2003/articles/articles2.html> (נכון ליום 21/6/2006)

1981, עמ' 79) וכי "הטקסט המתורגם חייב (באופן אידיאלי) להכיל כמות מספקת של שעשועים לשוניים בכדי שהקורא יבין שללשון עצמה יש מעמד קיומי מיוחד ברומאן, מעמד החורג מכוונותיו הצרות של המספר עצמו" (שם, עמ' 80). ואכן, תרגומה של שטיינהרט מכיל משחקי מילים רבים.

2.3.3 תרגומו של ולדימיר נבוקוב לרוסית (1967)

בשנת 1967 פרסם נבוקוב את תרגומו ללוליטה לשפת אמו – רוסית. הסיבה לתרגום במילים שלו היא: "אני רוצה שהספר הטוב ביותר שלי בשפה האנגלית... או לפחות אחד הספרים הטובים שלי בשפה האנגלית, יהיה מתורגם נכון לשפת האם שלי"³ (Набоков, 2002). גם לוליטה הרוסית מתאפיינת במספר רב של משחקי מילים ומציאות מערבית מומרת בה פעמים רבות במציאות המוכרת היטב לקורא הרוסי.

חשוב לציין, כי באחרית-דבר למהדורה האנגלית כתב נבוקוב שהטרגדיה הפרטית שלו היא שהיה עליו לנטוש את השפה הטבעית שלו, "המשוחררת, העשירה והנכנעת" לטובת "אנגלית מסוג ב', הנטולה מאפיינים אלה", אך באחרית-דבר לתרגום לשפה הרוסית הוא הביע אכזבה משליטתו בשפה זו:

לבי סחרחר מקול טירטורם הצורמני של מיתרי הרוסיים. סיפורו של התרגום הזה הוא סיפורה של אכזבה. אויה, אותה 'לשון רוסית מופלאה', אשר דימיתי בנפשי כי עדיין היא מצפה לי אי-שם, מלבבת לה כאותו אביב נאמן מאחרי שערים נעולים וחתומים, שמפתחם שמור עמדי שנים רבות כל-כך, אותה לשון, נתברר לי, שוב אינה קיימת כלל, ומעבר לשערים ההם אין ולא כלום, מלבד גדעי-עצים מפוחמים ומרחבים סתוויים ללא-תוחלת. ואילו המפתח שבידי דומה שהוא מפתח-גנבים. (נבוקוב, 1981, מרוסית: נילי מירסקי).

ביקורת רבה הופנתה לנבוקוב על כך שתחביר הטקסט אינו רוסי במידה מספקת ושגנונו מסורבל ללא הצדקה (שטיינהרט, 1981), אך מעוררות התפעלות התייחסותו למשחקי המילים שברומן ומידת היצירתיות שמופגנת במציאת פתרונות למשחקי המילים הרבים שביצירה.

3. סקירת ספרות

3.1 גורמים המשפיעים על אופי התרגום

הנורמות, השולטות בחברה ובתרבות. נורמה היא מונח מתחום הסוציולוגיה והפסיכולוגיה החברתית, המתייחס לערכים כלליים או אידיאות כלליות של קבוצה חברתית – שהם אמות-המידה לקביעת הטוב והרע, הנכון והלא-נכון, ההולם והלא-הולם באותה קבוצה – להוראות-ביצוע ספציפיות הניתנות ליישום בסיטואציות ספציפיות, בתנאי שהוראות אלה אינן [עדיין] חוקים מנוסחים (טורי, 1977). טורי היה בין הראשונים שהחילו את המונח נורמה על תרגום. לפיו, כל פעילות התנהגותית, חברתית ותרבותית כפופה לאילוצים מסוגים שונים וברגות תוקף שונות, וכך גם לגבי התרגום, שהוא תוצר של תהליך מורכב המפגיש בהכרח שתי לשונות ושתי מסורות

³ כל התרגומים בעבודה זו הם שלי, אלא אם כן צוין אחרת.

ספרותיות, כלומר שתי קבוצות מערכות של נורמות. הנורמות הן הרחבות והמרכזיות בין האילוצים והן נמצאות על הציר שבין הכללים האובייקטיביים והמוחלטים (יחסית) לבין הכללים הסובייקטיביים (טורי, 1977). הנורמות תלויות תרבות, זמן ומקום ומשתנות מעת לעת. יש לציין שיכול לקרות מצב שבו שתי מערכות של נורמות תתנגשנה והמתרגם יצטרך להפיר את הנורמות של מערכת אחת על מנת לשמור על הנורמות של המערכת האחרת. (Toury, 1995)

יצירתיות המתרגם. המתרגם מעביר מסרים משפה אחת לאחרת ויוצר בכך טקסטים חדשים. כפי שכתבה נורד, תרגום הוא פירוש ויצירה (Nord, 1991). החוקרים המודרניים מרבים לעסוק בשאלת "נוכחות" המתרגם וחלוקים בדעתם עד כמה המתרגם צריך "להשמיע את קולו". יחד עם זאת, הגישה המקובלת היום היא שלמתרגם חייב להיות חופש לתרגם בהתאם לפרשנותו למקור, או במילים של בורחס, "אל תתרגמו את מה שכתבתי, אלא את מה שרציתי להגיד" (Tanqueiro, 2000:57). הנטייה הגוברת כיום היא לראות במתרגם שותף בתהליך היצירה מתוך הנחה שכל תרגום הוא לא יותר מאופציה אחת מבין אופציות אפשריות (שם), ועל כן יצירתיות היא אחת התכונות הנדרשות מהמתרגם. חוקרים רבים קושרים יצירתיות למקורות מפני ששתיהן מפיקות חידוש ועל כן דורשות ניתוק מהעבר, הרגיל והמקובל, וגם מהחוקים והכללים, אשר מגבילים את היוצר (Bailin, 1988). ביילין, מצידה, טוענת שכללי התחום, הכישורים והידע משחקים תפקיד מרכזי בתהליך מציאת פתרונות יצירתיים לבעיות (שם).

מקנזי (Mackenzie, 1995) מבחינה בין שני סוגים של בעיות בתרגום: בעיות פתוחות ובעיות סגורות. בעיות סגורות הן בעיות שיש להן רק פתרון אחד, למשל מילה, שיש לה אפשרות תרגום אחת בלבד. בעיות פתוחות, לעומת זאת, הן בעיות שאין להן פתרון אחד חד-משמעי ולכן המתרגם יכול להרשות לעצמו להיות יצירתי.

נייט (Knight, 1989) טוען שאפשר לקחת כיחידת-תרגום מילה, אידיום או טקסט שלם. בתרגומים מסוימים, הוא טוען, ניתן להתייחס לכל מילה בנפרד אך תרגום מילולי של ביטוי או משחק מילים יכול להיות חסר-משמעות, ויש להתייחס אל הביטוי השלם כיחידת התרגום ולהתאים את הטקסט. יחד עם זאת, יחידת התרגום יכולה להיות הרעיון כולו, ובמקרה כזה המתרגם נדרש לשכתב את הטקסט כדי להעביר את הרעיון. כלל זה מתאים במיוחד לתרגום שירה ומשחקי מילים. קיאר (Chiaro, 1992) מציינת שמתרגמים רבים חוששים להתרחק מטקסט המקור, והדבר עלול לבוא לידי ביטוי בכך שבדיחה שלא ניתנת לתרגום לא תוחלף בבדיחה דומה, המובנת בשפת היעד. על כן חשוב שהמתרגם לא יירתע מלהפגין את יצירתיותו בפועל כאשר יש צורך בכך.

יכולתו של המתרגם להבין את כוונת המקור ולשחזרה בתרגום

ויאנקו ואחרים (Vivanco et al., 1990) מציינים שתרגום דורש מהמתרגם שני סוגים של ידע: הסוג האחד מתייחס לידע כיצד לפרש את מטרתו וכוונתו של הטקסט בשפת המקור, בעוד שהסוג השני מתייחס לידע כיצד לשחזר את הכוונה והמשמעות של הטקסט בשפת היעד. אי היכולת למלא דרישות אלה תוביל לטעות בתרגום. לדבריהם, טעויות בתרגום יכולות לנבוע ממספר סיבות:

- (1) התערבות שפת המקור בשפת היעד
- (2) חוסר ההבנה של שפת המקור
- (3) יכולת תקשורתית וביצועית בלתי-מספקת של המתרגם בשפת אמו
- (4) מחסור ברקע חוץ-לשוני

לפי פאן (Fan, 1990), כדי לבדוק את איכות התרגום יש לבדוק כיצד הועבר המידע העובדתי, המידע הרגשי והמידע המבני. בנוסף, כל מילה בטקסט יכולה להעביר מסר מרכזי (הרעיון), מסר נלווה (היחס, ההערכה או הרגשות של הדובר/המחבר) ומסר מבני (מרכיבי השפה), כאשר סוגי המידע מתאימים לסוגי המסרים. תרגום מוצלח אמור להעביר את כל שלושת סוגי המידע וכל שלושת המסרים.

תנאי התרגום: ניתן לצפות שמתרגם שעומד לרשותו זמן סביר ואשר מקבל תשלום הולם תמורת עבודתו יזכה לתמריץ לבצע את עבודתו ביסודיות רבה יותר.

3.2 אסטרטגיות תרגום

המונח "אסטרטגיות תרגום" מתייחס לפעולות של מתרגמים בעת ניסוח הטקסט בשפת היעד (Chesterman, 1997). המתרגם נוקט את אחת האסטרטגיות כאשר הוא ניצב בפני בעיה תרגומית, מפני שאסטרטגיות מציעות פתרון כלשהו לבעיה (שם). בספרות המקצועית ניתן להבחין בחוסר-אחידות במינוח, חוקרים שונים נותנים לתופעה שמות שונים, כגון תהליכים, טכניקות ואסטרטגיות, וממיינים את אלה בצורה שונה (Molina and Hurtado Albir, 2002).

מולינה ואורטדו אלביר (Molina and Hurtado Albir, 2002) סקרו את הספרות העוסקת באסטרטגיות תרגום וציינו את האסטרטגיות והטכניקות המפורטות בעבודותיהם של חוקרים שונים. הם הבחינו בין טכניקות לאסטרטגיות תרגום וקבעו כי אסטרטגיות הן פעולות (מודעות או בלתי-מודעות, מילוליות או בלתי-מילוליות) הננקטות על-ידי המתרגם בעת שהוא מנסה לפתור בעיה תרגומית. מדובר בחלק מתהליך התרגום, בעוד שטכניקות תרגום הן אלה שמשפיעות על התוצאה. יחד עם זאת, ייתכן ששיטה אחת תהיה טכניקה ואסטרטגיה בעת ובעונה אחת. שכתוב, למשל, יכול לשמש הן כטכניקה והן כאסטרטגיה (שם).

גם זבלבסקוא (Zabalbeascoa, 2000) מדבר על בעיית חוסר האחידות במינוח הקיים ומציע הגדרות שלו לשיטה (method), אסטרטגיה (strategy) וטכניקה (technique). המונח "שיטה"

בתחום התרגום מתייחס באופן כמעט בלעדי לתכונות הגלובאליות של התוצר, בייחוד ביחס לטקסט המקור. מדובר במערכת היחסים בין טקסט המקור לתרגום, ודוגמאות לשיטה הן תרגום מילולי או עיבוד. אסטרטגיה, לעומת זאת, היא דפוס התנהגות ספציפי שנועד לפתור בעיה כלשהי או להשיג מטרה מסוימת. טכניקה היא מושג שקשור בדרך-כלל למיומנות נרכשת המיושמת בהתאם לשיטה או לתהליך.

בעבודה זו אאמץ את הגדרתו הרחבה של צ'סטרמן (1997) ואשתמש במושג "אסטרטגיית תרגום" ביחס לכל אמצעי הננקט על-ידי המתרגם במטרה לפתור בעיה תרגומית הניצבת בפניו.

החוקרים הראשונים אשר עסקו במיון של אסטרטגיות תרגום היו ויניי ודרבלנה (Vinay and Darbelnet, 1958). הם השתמשו במושג "תהליכים טכניים של תרגום" (procédés techniques de la traduction) והגדירו שבעה תהליכים טכניים בסיסיים: שלושה מהם הם תהליכים השייכים לתרגום מילולי ומתאימים במיוחד כאשר שתי השפות קרובות זו לזו והמערכות התחביריות שלהן דומות. התהליכים הבסיסיים האלה הם:

- 1) שאילה (borrowing) (2) תרגום שאילה (calque) (ו-3) תרגום מילולי. במקרים שבהם שימוש באחד התהליכים הבסיסיים האלה אינו מתאפשר, ניתן לנקוט בטכניקות הבאות: (4) שינוי בקטגוריות הדקדוקיות של המילים (transposition), למשל המרת פועל בשם עצם. (5) אפנון (modulation) – שינוי בקטגוריות פרגמטיות. ויניי ודרבלנה ציינו אחד-עשר סוגים של אפנונים, וביניהם שימוש במושג מופשט כתחליף למושג ספציפי, המרת התוצאה באמצעי, שינוי במקום הגיאוגרפי וכו'. (6) אקויואלנטיות – העברה באמצעות משפט אחר לחלוטין, למשל בעת תרגום פתגמים ומשפטים אידיומטיים. (7) עיבוד - שינוי בסביבה התרבותית, כלומר העברת המסר באמצעות מצב אחר. תהליכים בסיסיים אלה ניתן להשלים באמצעות תהליכים נוספים, כגון פיצוי, פיזור, ריכוז, הרחבה (amplification) צמצום, חיזוק (reinforcement), עיבוי (condensation), פישוט (explicitation), רמיזה (implicitation), הכללה (generalization), פירוט (particularization), לקסיקאליזציה, היפוך ועוד.

צ'סטרמן (Chesterman, 1997) מחלק את אסטרטגיות התרגום לשלוש קבוצות עיקריות: אסטרטגיות תחביריות, סמנטיות ופרגמטיות. בכל אחת מקבוצות אלה עשר אסטרטגיות שונות. האסטרטגיות התחביריות משנות בעיקר את צורתו של הטקסט וביניהן ניתן למצוא תרגום מילולי, תרגום שאילה, שינוי בלכידות ועוד. אסטרטגיות סמנטיות הן אלה המשנות את משמעות הטקסט והן שימוש במילים נרדפות או מנוגדות, שינוי הדגש, פרפראזה ועוד. אסטרטגיות פרגמטיות, מצידן, כוללות אסטרטגיות כגון שינוי המידע ותרגום חלקי.

בייקר (Baker, 1992) מציינת אסטרטגיות תרגום ברמת המילה: שימוש במונח רחב יותר, תרגום באמצעות מילה נייטראלית יותר או אקספרסיבית פחות, תרגום באמצעות המרה תרבותית, תרגום באמצעות מילה שאולה או באמצעות מילה שאולה בתוספת הסבר, תרגום באמצעות ניסוח

מחדש תוך שימוש במילה המדוברת, ניסוח מחדש ללא שימוש במילה המדוברת, השמטה ותרגום באמצעות אזור.

ניידה (Nida, 1964) מציע שלוש טכניקות של תרגום: הוספות, השמטות ושינויים. הוספות משמשות להבהרת משמעות הביטוי, למניעת דו-משמעות בשפת היעד, לשינוי קטגוריה דקדוקית, להבהרת מרכיבים מרומזים או להוספת לכידות. בהשמטות יש להשתמש במקרים של חזרה שלא לצורך, היות, תיאורי הפועל ואזכורים מרובים. שינויים יש לבצע במקרים של אי-התאמה בין שפת המקור לשפת היעד. קיימים שלושה סוגים עיקריים על אי-התאמות כאלה: (1) אי-התאמה הנובעת מתעתיק, כאשר למילה יש כבר משמעות בשפת היעד, (2) אי-התאמה הנובעת מהבדלים מבניים בין שתי השפות (הבדלים בסדר המילים, בקטגוריות דקדוקיות וכו') ו- (3) אי-התאמה ברמה הסמנטית, במיוחד בביטויים אידיומאטיים. בנוסף מציין ניידה את הטכניקה של הערות שוליים, שלה שני תפקידים עיקריים: לגשר במקרה של הבדלים לשוניים ותרבותיים ולהוסיף מידע על ההקשר ההיסטורי או התרבותי של הטקסט.

ניומארק (Newmark, 1988) מבחין בין שיטות (methods) לתהליכים (procedures). השיטות שהוא מונה מתחלקות לאלה המתבססות על שפת המקור ולאלה המתבססות על שפת היעד. השיטות המתבססות על שפת המקור הן תרגום מילה במילה, תרגום מילולי, תרגום אמין ותרגום סמנטי. השיטות המתבססות על שפת היעד הן עיבוד, תרגום חופשי, תרגום אידיומאטי ותרגום קומוניקטיבי. בתרגום מילה במילה, כל מילה מתורגמת בנפרד בהתאם למשמעות הנפוצה ביותר של המילה וללא תלות בהקשר, ונשמר סדר המילים של שפת המקור. המטרות העיקריות של תרגום מילה במילה הן (1) להבין את המבנה של שפת המקור או (2) להכין מעין טקסט מתווך, שישמש בסיס לתרגום חופשי יותר. גם תרגום מילולי יעיל כהכנה לתרגום ועוזר, לדברי ניומארק, לאתר קשיים בטקסט. בתרגום מילולי, סדר המילים מותאם לשפת היעד, אך תרגום המילים עדיין לא תמיד תלוי בהקשר. כמו כן, הוא מציין את האסטרטגיות הבאות: שאילה (שימוש במונח הזר), נטוראליזציה (עיבוד המילה המושאלת לפי הכללים הדקדוקיים של שפת היעד), מציאת מקבילה תרבותית, מציאת מקבילה פונקציונאלית, מציאת מקבילה תיאורית, שימוש במילים נרדפות, תרגום שאילה, שינוי בסדר המילים, מודולאציה, תרגום מזוהה, תוית, פיצוי, ניתוח ההרכב, צמצום והנהרה, פארפרזה, הוספות והערות (Newmark, 1982). חוקרים רבים ממליצים להשתמש במספר אסטרטגיות בו-בזמן, למשל בשאילה בצירוף הסבר, כדי למנוע אי-הבנות אפשריות (Kalėdaitė & Asijavičiūtė, 2005)⁴.

לוי (Levy, 1967, אצל Chesterman, 1997) ניסה להחיל את מודל קבלת ההחלטות בתורת המשחקים על תחום התרגום. לטענתו, כאשר המתרגם נדרש לקבל החלטה, הוא בוחר ומדרג מספר אפשרויות ועליו לבחור באחת מהן, כשבחירתו מושפעת מהתנאים ומהחלטותיו הקודמות. במילים אחרות, כל החלטה שמקבל המתרגם משפיעה על בחירותיו הבאות. רוב האסטרטגיות אינן דורשות הסבר, אך קיימות מספר אסטרטגיות, שכדאי להרחיב עליהן:

⁴ http://www.leidykla.vu.lt/inetleid/kalbot/kalbot3/55_3/straipsniai/str4.pdf (Accessed: 5/10/2008)

ביות לעומת שמירה על הזרות. ניתן למקם כל תרגום על הרצף שבין ביות לבין שמירה על זרות. ביות הוא אחת האסטרטגיות הנפוצות בקרב המתרגמים ומשמעותו המרת היסודות תלויי התרבות שבטקסט המקור ביסודות המוכרים לקוראי התרגום. הדרך המנוגדת לביות היא שמירה על הזרות ועל האלמנטים תלויי התרבות. מושג הביות נקשר באופן הדוק לשקיפות התרגום, כלומר עד כמה קורא טקסט היעד מרגיש שמדובר בתרגום ולא ביצירה מקורית. הביות יכול לגרום לכך שהקורא כלל לא ירגיש שאינו קורא יצירה מקורית שלא נכתבה בשפתו על-ידי בן תרבותו, שכן השמות ופריטים תלויי תרבות אחרים שייכים לתרבות שלו ומוכרים לו היטב.

השאלה אם יש לביית תרגומים או לשמור על זרותם מעסיקה מאוד את חוקרי התרגום, ואין לה תשובה חד-משמעית, שכן לכל אסטרטגיה חסרונות ויתרונות משלה. הגורמים היכולים להשפיע על החלטה זו כוללים את נורמות התרגום, השולטות בסביבתו של המתרגם. אחד החוקרים הבולטים ביותר העוסקים בשאלות של ביות בתרגום הוא לורנס ונוטי, הטוען כי בתרבות המערבית הגישה השלטת הייתה זו התומכת בביות ובקריאות (Venuti, 1997), בעוד שלדעתו התרגומים צריכים להזכיר לקוראים כי מדובר בתרגום ולא ביצירה מקורית ולחשוף אותם לתרבות הזרה.

פיצוי - אסטרטגיית הפיצוי היא אחת הדרכים המקובלות להתמודד עם אמצעים פואטיים בתרגום. הרווי (Harvey, 1995) מגדיר פיצוי באופן הבא:

A technique for making up for the loss of a source text effect by recreating a similar effect in the target text through means that are specific to the target language and/or the target text. (Harvey, 1995:66).

באופן זה ניתן, למשל, להמיר בדיחה בבדיחה אחרת בשפת היעד ובכך לשמור על האפקט ההומוריסטי תוך ויתור על התוכן המילולי של הבדיחה. בייקר (Baker, 1992) רואה באסטרטגיה זו דרך התמודדות עם כל אובדן של משמעות, של הכוח הרגשי או של אפקט סגנוני שלא ניתן לשחזרו במלואו בשפת היעד.

עיבוד (אדפטציה) הוא הצורה החופשית ביותר של תרגום. טכניקות העיבוד העיקריות כוללות:

- 1) פישוט השפה, במיוחד בספרות ילדים ובספרות המיועדת לאנשים משכילים פחות.
- 2) העברה תרבותית של זמן, מקום וגיבורים.
- 3) העברה או נורמליזציה של דיאלקט, מלווה בשכתוב או בשינוי מושגים תלויי התרבות.

(Che Suh, 2005).

פנקו⁵ מבחינה בין אסטרטגיה לשיטה, ומציינת שבתיאורית התרגום המודרנית משתמשים במושג עיבוד בעיקר בשני מובנים: 1) להגדרת אסטרטגיית תרגום ספציפית, הבאה לידי ביטוי

⁵ Фененко, http://www.vestnik.vsu.ru/program/view/view.asp?sec=lingvo&year=2001&num=01&f_name=fenenko (Accessed 18/12/2006)

בהחלפה של לא-מוכר במוכר ובלתי-רגיל ברגיל (ו-2) לציון השיטה שמטרתה להגיע לשוויון באפקט הקומוניקטיבי בין המקור לתרגום, כך שהאפקט הנוצר בעקבות קריאת המקור יהיה זהה לאפקט הנוצר אצל קוראי התרגום. במאמרה (שם), העוסק בהעברת האלמנטים הבין-תרבותיים באגדות ילדים, פננקו מדברת על הדרכים לעבד אגדות ילדים רוסיות לצרפתית. הדרכים האלה הן שימוש באלמנטים המוכרים לקוראי התרגום ויצירת יחידות לקסיקאליות חדשות, הזהות לאלה הרוסיות. היחידות הלקסיקאליות האלה נוצרות באמצעות תעתיק+הוספה (תרגום המילים שניתן לתרגם, מה שתורם להעברת משמעות המושג) או באמצעות תעתיק+תרגום שאילה+הסבר באמצעות הערות שוליים. תרגום שאילה תורם לא רק להעשרה התרבותית של קורא התרגום, אלא גם להעשרת שפתו. כמו כן, היא מצינת שטקסט עובר שינויים שונים: השמטות, שינוי המיקום, הוספות. הטענה של פננקו היא שבהחלט ניתן להגיע לאקוויוולנטיות במשמעות בעת תרגום טקסטים בעלי מאפיינים תרבותיים רבים, שכן כל שפה מפותחת היא בעלת אמצעים מספקים כדי להעביר את כל מימדי המחשבה. יחד עם זאת, היא מצינת מספר תופעות המקשות על העברת המשמעות הרגשית, הנובעות מההבדלים בין התרבויות והשפות. דוגמה אחת לכך היא החזרות הרבות, המאפיינות את האגדה הרוסית, שנתפסות בשפה הצרפתית כשגיאה סגנונית.

מרגו (Margot, 1979) אצל (Molina and Hurtado Albir, 2002) מציין שלושה קריטריונים, המצדיקים שימוש בעיבוד: הפריטים אינם מוכרים בתרבות היעד, השינוי נדרש בשל הרקע ההיסטורי או בשל הצרכים הספציפיים של קוראי היעד.

3.3 תרגום אמצעים פואטיים

3.3.1 תרגום משחקי מילים

ההגדרה המילונית של משחק מילים היא: "שימוש בהוראותיה השונות של מלה אחת (או של מילים אחדות הדומות בצלולן) או שימוש במלים דומות באותיותיהן ושונות בסדרן – לשם מליצה או הפתעה או בדיחה או חדוד" (מילון אבן שושן, 2003, עמ' 428).

קיארו (Chiaro, 1992) עוסקת בניתוח ותרגום של משחקי מילים ומציינת את הסוגים של משחקי מילים אשר מציבים מכשול מיוחד בפני המתרגם: שיכול אותיות (אנגרמה), פלינדרומים (מילים או ביטויים הניתנים לקריאה הן משמאל לימין והן מימין לשמאל), משחקים המבוססים על דמיון צלילי בין מילים או ביטויים, משחקים בגבולות של מילים, משחקים של בניית מילים, משחקי מילים המבוססים על מילים הומופוניות, הומונימיות ופוליסמיות, משחקי תחביר ומשחקים המבוססים על הפרת כללי השיח. כל אחד ממשחקים אלה דורש מהמתרגם להיות יצירתי ולנקוט באסטרטגיה כלשהי.

חוקרי תרגום רבים עומדים על הקושי שמציב תרגום משחקי מילים בפני המתרגם, קושי אשר נובע לא רק מהבדלים לשוניים אלא גם מהבדלים בין-תרבותיים בין העמים השונים (Chiaro, 1992). ישנם אפילו הטוענים כי לא ניתן כלל לתרגם משחקי מילים, שכן אין למתרגם אפשרות להעביר בתרגום את מכלול הרעיונות וההקשרים הלשוניים והתרבותיים המופיעים במקור. דיו (Diot, 1989), למשל, טוען כי הבנת ההומור תלויה בניתוח של סמלים לשוניים

ומטא-לשוניים, ולא ניתן להעביר בתרגום את הרקע התרבותי שבו נוצרו סמלים אלה. יחד עם זאת, יש הסבורים שתרגום משחקי המילים הוא אתגר שאפשר וצריך להתמודד איתו. נורה גל, למשל, אחת המתרגמות הבולטות של ברית המועצות, טוענת כי הערת שוליים, האומרת לקורא כי במקום זה מופיע משחק מילים שלא ניתן לתרגמו, היא חתימתו של המתרגם על תעודה המאשרת את קוצר ידו (Гайль, 2007). לטענתה, על המתרגם לחפש תמיד פתרונות כדי שהצבעים של המחבר לא ידהו וכדי שהקורא לא יאבד דבר. היא מודה שלעיתים המתרגם הוא אכן חסר-אונים מול בעיה קשה במיוחד, ובמקרה כזה יהיה נכון יותר לוותר על משחק המילים ואולי לפצות על כך במקום אחר, אך אין לוותר ללא מאבק (שם).

באסנט-מקוואייר (Bassnett-McGuire, 1980) מציעה למתרגם להשלים עם כך שהביטוי אינו ניתן לתרגום מדויק לשפת היעד, ולאחר מכן לשקול את האפשרויות השונות, תוך התחשבות בטקסט המקור, בקהל היעד ובחשיבות הביטוי המקורי בהקשרו. ויסברוד (Weissbrod, 1996) מציעה שלוש אסטרטגיות כלליות לתרגום משחקי מילים:

- (1) שימוש בכל הרמות והרבדים הסגנוניים וההיסטוריים הנגישים בשפת היעד, גם אם אין להם מקבילה בשפת המקור.
- (2) שינוי משמעות אחת לפחות של משחק המילים המקורי בשביל ליצור משחק מילים חדש.
- (3) שינוי בסוג משחק המילים או במיקומו בטקסט.

3.3.2 תרגום אלוזיות

אלוזיות (ארמזים) – "התייחסות מילולית, מפורשת או משתמעת, לאדם, למקום, לאירוע או ליצירה אחרת. הארמז מסתמך על ידיעותיו של הקורא ועל היכרותו עם המסורת הלשונית-תרבותית שעליה הוא מרמז. הארמז מעתיק את הקורא לסיטואציה רחבה וחזקה יותר מאשר בטקסט הנתון. הוא מעמיק ומעשיר את הטקסט הנקרא והוא מחייב את הקורא לערוך השוואה עם משהו שמעבר למילים הרומזות" (ריבלין, תשל"ח, עמ' 14).

הבעיה בתרגום אלוזיות נובעת מכך שאלוזיות קשורות בתרבות (Leppihalme, 1994), ואלוזיות מובהקות בשפת המקור לא בהכרח תזוהינה ככאלה בשפת היעד. פעמים רבות אלוזיות נושאות משמעויות רבות, ולא תמיד אפשר להעביר את כל המשמעויות האלה. לפיהלמה (Leppihalme, 1994) מצטטת את וילס (Wilss, 1989), הטוען כי פעמים רבות אלוזיות אינן ניתנות לתרגום בגלל אי-ההתאמה בין מאפיינים לשוניים ותרבותיים של קהילות דוברי שפת המקור ושפת היעד.

לפיהלמה (Leppihalme, 1997) מציעה במאמרה מודל לתרגום אלוזיות ומציינת את הדרכים האפשריות לתרגומן:

- (1) שינוי מינימאלי – נעשים שינויים הכרחיים בלבד (כגון שינויי תעתיק או תחביר). המתרגם מתעלם מהמשמעויות הנוספות שנושאות האלוזיות ומתרגם את המילים כפי שהן. מדובר בשיטה יעילה כאשר קהל היעד שולט בתרבות של שפת המקור, אך מדובר בשיטה בעייתית אם לא כך

הוא המצב, מפני שהקורא לא מקבל בשפת היעד את כל המימדים של הטקסט בשפת המקור, וכך אובדת המשמעות של הטקסט.

2) כאשר מדובר באלוזיה "מתה", כלומר באלוזיה שכבר הפכה לסוג של אידיום, יש להתייחס אליה כאל אידיום.

3) תרגום סטנדרטי. יש להשתמש בשיטה זו כאשר יש תרגום מקובל לטקסט, שאליו מתייחסת האלוזיה. ההנחה היא שאם לטקסט יש תרגום מקובל בשפת היעד, הרי שהאלוזיה שייכת לשתי התרבויות.

3.3.3 תרגום מטאפורות ודימויים

מטאפורות (השאלות) – "סוג של דימוי, היוצר זהות משתמעת בין שני דברים שונים. הזיהוי נעשה בלי כ' הדמיון או מילת השוואה אחרת. תכונה מסוימת מושאלת ממוצג למוצג ומעניקה לציור החדש משמעות נוספת ויופי מעל ומעבר להיגיון הגלוי של הציורף המילולי החדש" (ריבלין, תשל"ח, עמ' 21).

לפי דגוט (1974) מטאפורה היא "תופעה סמאנטית, שעיקרה החלפת המשמעות המכונה 'רגילה', 'מקובלת', או 'מילולית'... של מלה או מלים במשמעות אחרת, המכונה 'מועתקת' או 'מושאלת'. בלשון פשוטה, מדברים לכאורה על דבר אחד, ומתכוונים לדבר אחר" (דגוט, עמ' 121). לדבריו, בכל ניסיון לתרגם מטאפורה, חייב המתרגם לבצע סידרת פעולות סמאנטיות: 1) זיהוי המטאפורה כמטאפורה; 2) ניתוח מדוקדק ככל האפשר של מרכיביה הסמאנטיים (משמעויות ה"תוכן" וה"כוונה" והיחס ביניהן, "קונוטאציות", הדים לשוניים ותרבותיים); 3) מציאת האקוויוואלנט המתאים ביותר בשפת היעד לפי הנתונים ב-2), תוך שמירה על קבילות סמאנטית באותה שפה ותוך הכרה שקבילות כזאת תחייב לרוב היסטים ניכרים מן המקור, עד כדי תרגום שאינו מטאפורי כלל.

ניומארק (Newmark, 1982) ממיין מטאפורות לחמש קטגוריות:

- 1) מטאפורות מתות – המטאפורות השגורות והשקופות שנכנסו לשפה וכמעט ולא נתפסות יותר כמטאפורות.
- 2) קלישאות שאיבדו את משמעותן העיקרית בעקבות שימוש עודף.
- 3) מטאפורות שגורות שעדיין אינן נתפסות כמילים רגילות.
- 4) מטאפורות חדשות שנכנסו לשפה רק לאחרונה.
- 5) מטאפורות מקוריות ופואטיות שהומצאו על-ידי הסופר או המשורר לצורך מטרה ספציפית.

ניומארק (שם) מציע מספר אפשרויות לתרגום מטאפורות ומדרג אותן לפי סדר העדפתן: העברת הדימוי המקורי לשפת היעד, המרת הדימוי לדימוי המקובל בשפת היעד, תרגום המטאפורה באמצעות השוואה, העברת המטאפורה באמצעות השוואה, מסירת המשמעות והפיכת המטאפורה למשמעות.

טורי (Toury, 1995) מציין את הדרכים הבאות להתמודדות עם מטאפורות בתרגום: העברת המטאפורה באמצעות מטאפורה זהה, העברת המטאפורה באמצעות מטאפורה אחרת, העברת מטאפורה באמצעות מילה או ביטוי שאינם מטאפוריים והשמטת המטאפורה. בנוסף הוא מציין שתי דרכים לפצות על השמטה של מטאפורה או העברתה בדרך שאינה אופטימאלית: 1) העברת מילה או ביטוי שאינם מכילים מטאפורה באמצעות מטאפורה ו-2) הוספת מטאפורה במקום ריק.

3.3.4 תרגום שמות

לכאורה, נראה שהעברת שם משפה לשפה אינה אמורה להוות בעיה עבור המתרגם, אך לעיתים אין זה מספיק לכתוב את השם באותיות של שפת היעד. כך, למשל, תעתיק של שמות גיאוגרפיים רבים אינו אינטואיטיבי, ועל המתרגם לבדוק כיצד נהוג לכתוב את השם כדי להימנע מטעויות מביכות. בעיה מיוחדת מתעוררת בפני המתרגם כאשר המטרה של השם היא לא רק לציין את המקום או הדמות, אלא לייצג משמעות בשפת המקור, המסייעת לאפיין אותם. במקרה זה, יצטרך המתרגם להבין את משמעות השם ולקבל החלטה על הדרך המתאימה ביותר להעביר את השם לשפת היעד.

הדרכים המקובלות לתרגום שמות הן תעתיק או תרגום, כאשר לכל אחת מהדרכים יתרונות וחסרונות משלה. תעתיק יכול להקשות על הקורא בשפת היעד אם השם קשה לקריאה עבורו או אם קיימים מספר שמות העלולים להיראות לו דומים. כמו כן, תעתיק שמות משפחה עלול להקשות, שכן אופן יצירת שמות המשפחה בתרבויות מסוימות עלול להיות לא מוכר לקוראי טקסט היעד, מה שעלול לגרום לכך שהם לא יבינו את הקשר המשפחתי בין גיבורים. חיסרון נוסף הוא שכך לא ניתן בדרך כלל להעביר את משמעות השמות המזכירים מילים בשפת המקור או היוצרים משחקי מילים. תרגום השם עשוי להיות פתרון טוב להתמודדות עם משחק המילים בשם, אך עלול לגרום לאיבוד חלק מהתכונות הפונטיות שלו.

מניני (Manini, 1996) טוען כי שמות בעלי משמעות הקשים ביותר לתרגום הם שמות המורכבים משתי מילים. שמות כאלה, סביר שיהיו בעייתיים לתרגום, שכן בעת תרגומם על המתרגם לעבור מספר שלבים: עליו לפרק את השם לגורמים ולהבין את התהליך שהוביל את המחבר ליצירת השם, לתרגם את המרכיבים שאחד או יותר מהם נושא משמעות, להבין את המשמעות של המרכיבים או את טווח המשמעויות האפשריות, לקבוע את העדיפות הפונקציונאלית של המרכיבים, ולבסוף לנסות לשחזר את האפקט הסמנטי הזהה לאפקט של שפת המקור.

ורמס (Vermees, 2003) מציין ארבע דרכים בסיסיות להעברת שמות בתרגום:

- 1) העברת השם לשפת היעד ללא שינוי.
- 2) החלפת השם בשם המקובל בשפת היעד. שיטה זו מתאימה בעיקר לשמות גיאוגרפיים, שלרוב יש להם שם מקובל בשפת היעד. כמו כן, שיטה זו מתייחסת להעברת השם באמצעות החלפת הגרפמות של שפת המקור באלה של שפת היעד.
- 3) תרגום סמנטי – העברה של משמעות השם בהתאם לכוונתו של המחבר.
- 4) שינוי – בחירה בשם שאינו קשור, או הקשור באופן חלקי לשם שבמקור.

לפיהלמה (Leppihalme, 1997) מתייחסת לתרגום שמות המופיעים באלוזיות או המהווים ארמז, ומציינת את הדרכים הבאות לתרגום:

1) שמירה על השם:

- א. שימוש בשם כפי שהוא
- ב. שימוש בשם תוך הוספת קווים מנחים כלשהם
- ג. שימוש בשם בצירוף הסבר מפורט, למשל הערות שוליים

2) המרת השם בשם אחר:

- א. החלפת השם בשם אחר של שפת המקור
- ב. החלפת השם בשם השייך לשפת היעד

3) השמטת השם:

- א. השמטת השם, אך העברת המשמעות באמצעים אחרים
- ב. השמטת השם והאלוזיה לחלוטין.

3.3.5 תרגום תחדישים

ניומארק מגדיר תחדישים (neologisms) כ-"Newly coined lexical units or existing lexical units that acquire a new sense" (Newmark, 1988: 140).

הוא מחלק תחדישים למילים חדשות, למילים קיימות שקיבלו משמעות חדשה ולצירופים חדשים של מילים קיימות, היוצרים מונח חדש. את המילים החדשות הוא מחלק לעשר קטגוריות בהתאם לאופן יצירתן: מטבעות לשון חדשים, מילים שנגזרו ממילים אחרות, קיצורים, צירופים של מילים, מילים שנגזרו משמות (אפונימים), ביטויים שנוצרו מפעלים (תופעה המאפיינת את השפה האנגלית – phrasal words), מילים שאולות, ראשי תיבות, פסאודו-תחדישים ומילים בין-לאומיות. ניתוח התחדיש והבנת האופן שבו נוצר תורמים למציאת הדרך ה"נכונה" ביותר להעברת התחדיש לשפת היעד.

לפי זייטאיבה⁶, תהליך תרגום התחדיש מורכב משני שלבים:

1) קביעת משמעות התחדיש (באמצעות פניה למילונים ו/או חומרי עזר או פירוש

התחדיש באמצעות המבנה וההקשר)

2) העברת התחדיש לשפת היעד באמצעות תעתיק (transcription and

transliteration), קאלק, תיאור או החלפה פונקציונלית.

בייקר (Baker, 1987), מציינת את הדרכים העיקריות לתרגום תחדישים לשפה הערבית. הדרכים הן: גזירת המילה החדשה על בסיס המשאבים הלשוניים של שפת היעד, החייאת מילים ישנות והרחבת משמעותן, תרגום שאילה/ קאלק וערביזציה – שימוש במילה הזרה תוך התאמתה לשפה באמצעות שינויים פונטיים ומורפולוגיים.

⁶ Зайтаева, <http://www.lomonosov-msu.ru/2007/10/Zaytaeva.pdf> (Accessed 5/10/2008)

ניסקה⁷ בדק את האסטרטגיות לתרגום תחדישים, שבהן נוקטים מתורגמנים בעת תרגום סימולטני, כאשר אינם מצליחים למצוא (מיד) את המונח הנכון. הוא הצביע על מספר אסטרטגיות, שבהן משתמשים המתורגמנים במצב זה: השמטת התחדיש או תרגומו בשלב מאוחר יותר, שימוש במונח מקורב, הסבר, תרגום שאילה והעברת המילה כפי שהיא או תוך התאמות פונולוגיות ו/או מורפולוגיות לשפת היעד.

3.4 תרגום עצמי

המונח "תרגום עצמי" מתייחס לפעולה של תרגום היצירה על-ידי מחברה ולתוצאה של פעולה זו – כלומר לתרגום, שבוצע על-ידי מחבר הטקסט המקורי. מעניין שפעמים רבות מחברים שתרגמו את יצירותיהם לשפות שונות בחרו גם ליצור ביותר משפה אחת (Grutman, 2001).

אפשר לשאול מדוע ישנם סופרים הבוחרים לחזור בשפה אחרת על מה שכבר אמרו ביצירה המקורית. בין הגורמים לכך יכולים להיות אי שביעות רצון מהתרגומים הקיימים, גלות (כאשר הסופר מגיע למדינה אחרת ומעוניין להמשיך ליצור, אך יודע שלא יקראו את יצירותיו אם ימשיך לכתוב בשפת אמו, ואינו מעוניין או אינו יכול להרשות לעצמו לממן את תרגום יצירותיו) או שיקולים כלכליים (Grutman, 2001).

יונג (Jung, 2002) טוענת שמתרגם עצמי אינו רק דובר שתי שפות, אלא גם מחבר בשתי שפות, ולכן עליו להיות בעל מעמד תרבותי בקהילות של שתי השפות, וכדי לתרגם ספרות עליו לקרוא ספרות יפה בשתי השפות. רוב המתרגמים העצמיים מעדיפים לכתוב בשפתם השניה ולאחר מכן לתרגם את היצירה לשפת אמם. אלה המתרגמים לשפה השניה עושים זאת, בדרך-כלל, מסיבות פרקטיות, כאשר נוצר הצורך לתרגם את היצירה לשפה אחרת (Jung, 2002).

לתרגום העצמי מעמד מיוחד בין התרגומים, שכן המתרגם הוא גם המחבר, ופעמים רבות גם העורך, כלומר אדם אחד מבצע עבודה שבדרך-כלל מבוצעת על-ידי שני אנשים שונים ויותר. לעובדה זו יתרונות חשובים, שכן במקרה של תרגום עצמי מתבטל הסיכון שהטקסט וכוונתו של המחבר לא יובנו כהלכה על-ידי המתרגם. יתרון חשוב נוסף הוא שבעת עבודת התרגום יכול המתרגם, במודע או לא במודע, להכניס לטקסט גם את "קולו" – סגנונו, ערכיו וכו', שאינו בהכרח תואם את "קולו" של הסופר, ועלול לעיתים אף להיות מנוגד לו, ותרגום עצמי מונע תופעה זו. כמו כן, העובדה שבתרגום העצמי מתבטל הסיכון להפרעה במעבר בין המחבר למתרגם הופכת את התרגום העצמי לכלי חשוב בחקר התהליך התרגומי. מעמדו של המתרגם העצמי בתור מחבר היצירה מקנה לו חופש רב יותר ומרסן ביקורת. יחד עם זאת, יש המערערים על זכותם של המתרגמים העצמיים לנקוט חופש מופרז מדי. כך, פאיק (Faiq, 1997, אצל Jung, 2002) טוען, כי המתרגמים הופכים לרודנים, המצנזרים והמשנים את טקסט המקור. ניתן להבין מדוע מתרגמים אנגלו-אמריקנים עושים זאת, בגלל כוחה הפוליטי והכלכלי של השפה האנגלית, אך מעניין לציין שגם סופרים המתרגמים את יצירותיהם לשפת אמם נוקטים אסטרטגיות מעין אלה.

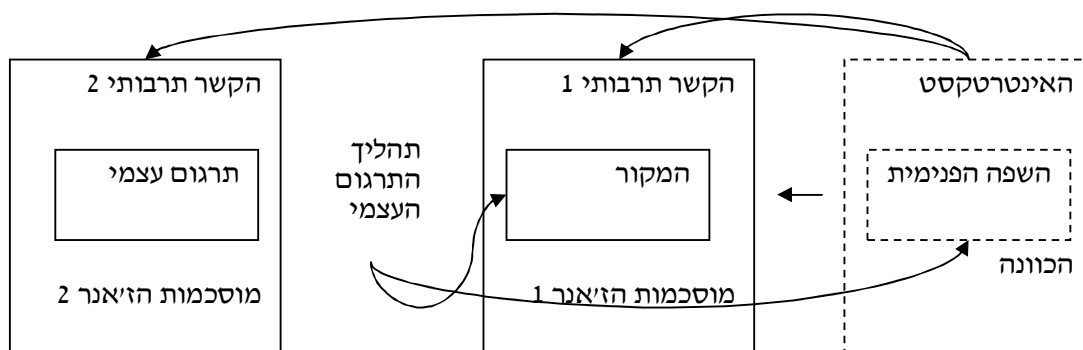
⁷ Niska, <http://lisa.tolk.su.se/kreeng2.htm> (Accessed on 27/7/2008)

כנגד, בעוד שחוקרים אחדים, כגון פאיק, מבקרים את המתרגמים העצמיים על ביצוע מניפולציות בטקסטים שלהם, אחרים מבקרים את המתרגמים העצמיים המתרגמים לשפה שאינה שפת אמם על כך שאלה אינם חשים פעמים רבות שיש צורך לערוך את תרגומיהם על מנת להתאים את השפה לכללים של שפת היעד (Jung, 2002).

פיץ (Fitch, 1985, אצל Jung, 2002) טוען כי הטקסט המקורי והתרגום העצמי הם שתי גרסאות לכוונתו של המחבר, ועל כן שני הטקסטים הם שווי-ערך ולא ניתן להעמידם בסדר הירארכי. ניתן למצוא לכך חיזוק בעובדה שמתרגמים הבאים לתרגם טקסט הקיים גם בתרגום עצמי לשפה שלישית חשים לעיתים מחויבות לבחון הן את המקור והן את התרגום העצמי לפני תחילת העבודה.

רוב העוסקים בתרגום ספרותי מדגישים כי על המתרגם לתרגם תמיד לשפת אמו (Jung, 2002). יחד עם זאת, לפי פאיק (Faiq, 1997, אצל Jung, 2002), מתרגמים ששפת היעד היא שפת אמם עלולים לא להיות המתרגמים המושלמים, שכן הם נוטים להחליק דקויות מכוונות, המופיעות במקור.

חוקרי תרגום רבים מדברים על כך שתרגום עצמי הוא חופשי יותר, וניתן להסביר זאת בכך שהמתרגם העצמי לא רק מתרגם את היצירה, אלא עורך את הטקסט המקורי תוך כדי תרגום ומתאים אותו לקוראי היעד (Jung) ⁸. בכך שוללת יונג את הטענה של חוקרים מסוימים כי הסיבה להבדלים בין מקור לתרגום היא פוטנציאל יצירתי גבוה יותר של המתרגמים העצמיים. יונג (שם) מציעה את המודל הבא של תהליך התרגום העצמי:

לטענתה, ההבדל העיקרי בין המתרגם העצמי למתרגם אחר הוא בכך שהמתרגם העצמי מודע לכל כוונותיו של המחבר (אם כי יתכן שלא תמיד יזכור את שיקוליו בבחירות אלו ואחרות אם עברה תקופת-זמן ארוכה בין הכתיבה לתרגום).

אוסיומו (Osimo, 1999), המתרגם של לוליטה לשפה האיטלקית, מצביע על חשיבות השימוש בתרגום העצמי בעת תרגום היצירה לשפות אחרות. השוואת המקור והתרגום העצמי מאפשרת

⁸<http://www.multilingual-matters.net/jmmd/025/0529/jmmd0250529.pdf> (נכון ליום 5/10/2008)

למתרגם ללמוד יותר על כוונותיו של המחבר והיא עשויה להקל עליו בפתרון בעיות תרגום שונות, כגון משלב, התמודדות עם המאפיינים של התרבות הזרה, התחביר, המשמעות הדנוטטיבית והקונוטטיבית של מילים וביטויים ועוד (שם).

3.5 תרגום מחדש

הצורך בתרגום מחדש יכול להיווצר ממספר סיבות. היות ושפות הן דינאמיות ומשתנות ללא הרף (ובייחוד שפות חדשות או שפות שעברו תחיה, כגון עברית) יכול להיווצר מצב שהתרגום אינו מעביר עוד את תוכן המקור ומשמעותו באופן אדקוואטי. כמו כן, ייתכן שהתרגום הראשון לא היה מוצלח דיו מלכתחילה. ברמן (Berman, 1990) רואה בתרגום מחדש השלמה של התרגום הראשון, הן בגלל הנטייה של תרגומים להתישן והן בשל חוסר השלמות המאפיין תרגומים באופן כללי. תרגום מחדש אינו חייב לחזור על כל התהליך, אלא יכול להיות גם רענון של תרגום קיים, המתאפיין במספר מועט יחסית של שינויים, עיבוד לתרגום קיים או תרגום חלק מן הטקסט (Gambier, 1994).

בהתאם למודל ה"היסטוריה כקדמה", תרגום מחדש מוצלח נתפס כמתאים ואמין יותר, קרוב יותר למקור או מתאים יותר לצרכים וליכולות של הקוראים המודרניים. על התרגום להיות טוב יותר בצורה זו או אחרת מהתרגומים הקודמים על מנת להצדיק את התרגום מחדש. ההנחה העיקרית היא שתרגום מחדש ינסה להחזיר לטקסט את המאפיין של הטקסט המקורי, אשר אבד בתרגומים הקודמים (Susam-Sarajeva, 2003).

לפי ברמן (Berman, 1995), שיפור התרגום בא לידי ביטוי בקרבה רבה יותר לטקסט המקור מבחינת המהות. לדבריו, טקסט המתורגם מחדש מספר פעמים, יעבור תהליך של התפתחות מתרגום נטול יומרות ספרותיות, ועד לתרגום קאנוני, שיפסיק את מחזור התרגום מחדש למשך תקופה ארוכה. רעיונותיו של ברמן מושפעים מן הרומנטיזם הגרמני, ובפרט מרעיונותיו של גתה, המדבר על מחזור של תרגום מחדש: תחילה תרגום מילה במילה, לאחר מכן תרגומים חופשיים יחסית המוטים כלפי שפת היעד, ולבסוף תרגומים הקרובים יותר לשפת המקור (Brownlie, 2006).

גמבייה (Gambier, 1994) עוסק במאמרו בתיאוריית התרגום מחדש (Retranslation hypothesis), שלפיה התרגום הראשון נוהג לקרב את הטקסט לקורא בשפת היעד, בעוד שתרגום מחדש חוזר לטקסט המקור. לטענה זו שותף גם בנסימון (Bensimon, 1990), שלפיו מטרתו של התרגום הראשון היא ראשית כל להכיר לקורא בשפת היעד את תרבות המקור, העלולה להיות זרה לו. לאחר מכן, כאשר הטקסט אינו זר עוד לקורא, השייך לתרבות היעד, יכול התרגום להיות קרוב יותר לתרבות המקור.

פלופוסקי וקוסקיין (Paloposki and Koskinen, 2004) שוללות את התיאוריה הזאת וטוענות שאופיו של תרגום מחדש אינו נקבע לפי סדר כרונולוגי בלבד. חוקרות אלה בחנו תרגומים ראשונים ותרגומים חוזרים של יצירות שונות לשפה הפינית, ומסקנתן היא שאופיו של תרגום מחדש מושפע מגורמים רבים: שלב התפתחות הספרות, היחסים בין תרבות המקור לבין תרבות היעד, ההקשרים ההיסטוריים והאידיאולוגיים, דרישות המוציאים לאור, אופיים וציפיותיהם של הקוראים המיועדים, היבטים חומריים (כגון איורים) ולבסוף, פרופיל המתרגם, העדפותיו ופירושו לטקסט.

בראוני (Brownlie, 2006) כותבת כי התרגומים מושפעים מאידיאולוגיות ונורמות השולטות בתקופות שונות בתרבות היעד, כאשר ככלל ניתן להגדיר אידיאולוגיות כמקבץ של אמונות, בעוד שהנורמות מתקשרות להתנהגות. האידיאולוגיות והנורמות, ביחד עם הנסיבות הייחודיות למקרה המסוים – ההקשר הייחודי של הפקת התרגום והעדפותיו, נטיותיו ובחירותיו של המתרגם – הן הקובעות כיצד יש לתרגם את היצירה ואילו סוגים של טקסטים צריכים להיות מתורגמים מחדש. האידיאולוגיות והנורמות הן דינמיות ויכולות להשתנות, ובכך להפוך את התרגום הקיים לישן ולא רלוונטי. בצורה זו נוצר הצורך בתרגום מחדש.

4. תרגום אמצעים פואטיים ברומן לוליטה - השוואה בין התרגומים

אחד המאפיינים הבולטים של הרומן הוא ריבוי אמצעים פואטיים שמטרתם ליצור אפקט הומוריסטי ולהעביר ביקורת, בין היתר ביקורת על היצירה עצמה: ניתן לראות כי נבוקוב לועג למספר ומערער את אמינותו. הרומן מוצג כטיטה ראשונה ללא עריכה ובכל זאת הוא שופע באמצעים פואטיים ויש לו מסגרת ברורה – לוליטה היא המילה הראשונה והאחרונה ברומן. כשנשאל בראיון לרשת BBC מדוע כתב את לוליטה, ענה נבוקוב כי הוא פשוט אוהב לחבר בעיות בעלות פתרונות מעודנים (Набокoв, 2003, 574). על כן, מעניין לבדוק כיצד תורגמו "בעיות בעלות פתרונות מעודנים" אלה בתרגומים השונים. לאיתור משחקי המילים ברומן נעזרתי בגרסאות המוערות של הספר באנגלית וברוסית (Nabokov, 1991), (Набокoв, 2003) ובספרו של קארל פרופר *Keys to Lolita* (Proffer, 1968).

4.1 תרגום אינטרסקטואליות

ברומן אלוזיות רבות לסופרים, ליצירות ספרות שונות ולאנשים ואירועים היסטוריים ובני-זמנו של נבוקוב. בחלק זה של העבודה אראה כיצד תורגמו אלוזיות אלה. הדוגמאות מופיעות בסדר הופעתן ברומן; המספרים בסוגריים מתייחסים לעמודים בספרים.

4.1.1 אלוזיות לאדגר אלן פו

נבוקוב מתייחס לוליטה לפו יותר מאשר לכל סופר אחר (יותר מעשרים פעמים), כשאחריו נמצאים מרימה ושקספיר (Proffer, 1968). לאורך הרומן כולו מפנה נבוקוב לחייו האישיים של פו ולשיר "אנבל ליי". בתת-פרק זה אציג את האלוזיות לפו, ואילו האלוזיות ל"אנבל ליי" ירוכזו בפרק הבא.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
1.	Virginia was not quite fourteen when Harry Edgar possessed her (43)	маленькой Вирджинии еще не стукнуло четырнадцать, когда ею овладел Эдгар (57)	וירגינייה הקטנה עוד לא הייתה בת 14 כשאדגר בעל אותה	וירגינייה הייתה בת קצת פחות מארבע-עשרה כשהארי אֶדְגֶר יָדָעָה (47)	לורגינייה טרם מלאו ארבע עשרה שנים שעה שהרי אדגר ידע אותה (47)
2.	"Monsieur Poe-poe," as that boy in one of Monsieur Humbert Humbert's classes in Paris called the poet-poet (43)	"Мосье По-по", как один из учеников Гумберта Гумберта в парижском лицее называл поэта Поэ (57)	מוסייה פו-פו, כפי שאחד מתלמידיו של גומברט גומברט בליסיי בפאריז כינה את המשורר [פואט] פואה	"מסיה אדגר פוי", כפי שאותו נער באחת מכיתותיו של מסיה הומברט, הומבר בפאריס נהג לקרוא לפוי-טן ההוא (47)	„מסיה פואו-כפי שאותו נער בפאריז, אחד מתלמידיו של מסיה הומברט, כינה את הפייטן-הפייטן (47)
3.	Dr. Edgar H. Humbert (118)	Доктор Эдгар Г. Гумберт (148)	דוקטור אדגר ג. גומברט	ד"ר אדגר ה. הומברט (121)	ד"ר אדגר ה. הומברט (134)
4.	Mr. Edgar H. Humbert (189)	Мистер Эдгар Г. Гумберт (232)	מיסטר אדגר ג. גומברט	מר אדגר ה. הומברט (194)	מר אדגר ה. הומברט (214)

דוגמה 1 מאזכרת את העובדה שפו התחתן עם אשתו וירגינייה כשהייתה בת 13. השם הארי נוסף על-ידי נבוקוב, ככל הנראה לצורך הסוואה וכדי ליצור רצף אליטראציוני עם השם הומברט (כפי שרואים בדוגמאות 3 ו-4). השם הארי מופיע בשני התרגומים לעברית, אך נבוקוב השמיט אותו בתרגום לרוסית.

דוגמה 2 מהווה משחק מילים מעניין, שכן Poe, שם משפחתו של המשורר, הוא גם הקיצור של poet, והמילה popo היא סלנג צרפתי למילה "אחוריים". התרגום של ורהפטיג הוא תרגום מילולי שאיבד את משחק המילים Poe-poet, אך כנראה סיפק השראה לשטיינהרט בעת חיפוש הפתרון למשחק מילים זה. ורהפטיג השתמש במילה "פייטן", שאותה הפכה שטיינהרט ל"פוי-טן", ומסייה פו-פו" הפך ל"אדגר פוי". נבוקוב השאיר את "מסייה פו-פו" גם ברוסית, שכן גם בשפה הרוסית "פופו" דומה פונטית למילה שמשמעותה "אחוריים", והמילה ל"משורר" היא "פואט". דוגמאות 3 ו-4 מתייחסות להומברט, המשלב את שמו עם שם המשורר. האלוזיות הועברו לשתי השפות ללא שינוי.

4.1.2 אלוזיות לשיר "אנבל לי" מאת אדגר אלן פו:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
5.	In a pryncedom by the sea (9)	в некотором княжестве у моря (почти как у По).	בנסיכות מסוימת ליד הים (כמעט כמו אצל פו)	בנסיכות על ים ערפלי (13)	בנסיכות שעל חוף הים (9)
6.	is what the seraphs, the misinformed, simple, noble-winged seraphs, envied (9)	то, чему так завидовали Эдгаровы серафимы – худо осведомленные, простодушные, благородные серафимы (17)	מה שכה קינאו בו השרפים האדגריים – השרפים שלא יודעו כראוי, תמימי-הנפש, האצילים.	מה שהשרפים, שרפי-המרום המרומים, הפשוטים וההדורים, התאוו לו, וזעום זעמו לה ולי (13)	מה שהשרפים המתכנפים בחושך, השרפים התמימים, אצילי הכנף, התקנאו בו (9)

דוגמה 5 היא אלוזיה לשורה בשיר:

It was many and many a year ago,/ In a kingdom by the sea,

ודוגמה 6 היא אלוזיה לשורה בשיר:

With a love that the winged seraphs of heaven/ Coveted her and me.

השיר תורגם לעברית פעמיים: על-ידי אליהו ציפר⁹ ועל-ידי זאב ז'בוטינסקי¹⁰. שטיינהרט

השתמשה בתרגומו של ז'בוטינסקי, שתרגם את השורות האלה כך:

(1) זה היה לפני ולפני שנים, / במלכות על ים ערפלי.

(2) וראונו שרפי המרום בקנאה, / וזעום זעמו לה ולי.

התרגום של שטיינהרט הוא אלוזיה לתרגומו של ז'בוטינסקי. חשוב להדגיש כי השורה "וזעום

זעמו לה ולי" היא תוספת של ז'בוטינסקי לשיר ותוספת של שטיינהרט לרומן.

בתרגום שני הקטעים האלה לרוסית הכניס נבוקוב תוספות, המצביעות על כך שמדובר באלוזיה

לפו: בדוגמה 5 זוהי ההערה בסוגריים "כמעט כמו אצל פו" ובדוגמה 6 זהו תואר "האדגריים".

4.1.3 אלוזיות לויליאם שקספיר:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
7.	Elsinore Playhouse, Derby, N.Y (31)	в Эльсинорском театре, Дерби, Нью-Йорк (43)	בתיאטרון אלסינור, דרבי, ניו-יורק	בתיאטרון אלסינור בד'רבי, ניו-יורק (35)	בתיאטרון אלסינור שבעיר דרבי, נ.י. (34)
8.	Angel, Grace (51)	Анджель, Грация (47)	אנדז'ל, גרציה	איינג'ל, גרייס (55)	אנג'ל, גרייס (56)
9.	Duncan (52)	Дункан (68)	דונקן	דנקן (55)	דונקן (57)

⁹ אנבל-לי <http://he.wikisource.org/wiki/לי-אנבל> (נכון ליום 05/10/2008)

¹⁰ http://www.geocities.com/zeev_jabotinsky/lyrics/anabel-ly.html (נכון ליום 5/10/2008)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
10.	Rosaline (52)	Розалина (68)	רוזלינה	רוזלין (55)	רוזלין (57)
11.	Miranda Antony, Viola (52)	Миранда Антоний, Виола (68)	מירנדה אנטוני, ויולה	מירנדה אנטוני, ויולה (56)	מירנדה, אנטוני, וויולה (57)
12.	"elusive" is good, by Polonius! (150)	"неуловимо- го" – хорошо сказано, кля- нусь тенью Полония! (185)	"חמקמקו שקשה להגדירו" – נאמר היטב, נשבע בצלו של פולוניוס!	'חמקו' זה טוב, חי פולוניוס! (152)	„יקר הערד“, ביטוי נפלא, חי פולוניוס! (167)
13.	Romeo (243)	Ромео (299)	רומאו	רומיאו (250)	רומיאו (278)
14.	"WS 1564" and "SH 1616" (251)	ВШ 1564 и ВШ 1616 (309)	וש 1564 ו-וש 1616	"ו.ש. 1564" ו"ש.י. 1616" (257)	"WS-1564" ו"SH-1616" (288)
15.	I have not much at the bank right now but I propose to borrow you know, as the Bard said, with that cold in his head to borrow and to borrow and to borrow. (301)	у меня сейчас маловато в банке, но ничего, буду жить долгами, как жил его отец, по словам поэта. (367)	יש לי עכשיו די מעט כסף בבנק, אבל לא נורא, אני אחיה בחובות, כפי שהיה חי אביו, לדברי המשורר	הוא עוד לא כתוב, אבל המפיק כבר בחר את השם – כמו שאמר שקספיר, אתה יודע, כשהייתה לו נזלת, בָּחַר ושוב בָּחַר ושוב בָּחַר (308)	כרגע אין לי הרבה כסף בבנק, אך אני מתכוון להשיג הלוואה – אתה מבין, כפי שאמר הטורבאדור כשהייתה לו נזלת: ללוות, וללוות, וללוות (344)

בדוגמה 7, אלסינור היא העיר שבה מתרחשת רוב העלילה של המלט ודרכי היא עיר בריטית וגם עיר במדינת ניו-יורק בארה"ב. בשני התרגומים לעברית בולט הניסיון להקל על הקורא: שטיינהרט ניקדה את השם דרכי וורהפטיג הנהיר ל"עיר דרכי". יחד עם זאת, הוא לא פתח את ראשי התיבות NY, והשאיר אותן כנ"י.

הדוגמאות 8-11 לקוחות מרשימת בני-כיתתה של לוליטה. הבאת רשימה זו במלואה היא דרך מקורית של נבוקוב להעשיר את הרומן באלוזיות שונות. בכיתתה של לוליטה 40 תלמידים, וכל שם ושם מכיל מספר אלוזיות מתחומים שונים¹¹.

השם אנגיל גרייס (דוגמה 8), כפי שציין שפירו (Shapiro, 1996), הוא אלוזיה למקבת. שתי המילים האלה מופיעות בתמונה 3 של המערכה הרביעית במחזה (ההדגשות שלי):

Angels are bright still, though the brightest fell:

Though all things foul would wear the brows of grace

Yet grace must still look so (4.3.22-24)

¹¹ לכל האלוזיות ברשימת בני-כיתתה של לוליטה, ראה אצל שפירו (Shapiro, 1996).

בתרגומו הקלאסי של לוזינסקי לרוסית, מופיעה המילה "מלאך" – "אנגל" והמקבילה בטקסט ל- grace היא המילה "טוב". נבוקוב לא ניצל את העובדה שהמילה "מלאך" דומה ברוסית ובאנגלית, ואיית את השם כ"אנדז'יל", ולא כ"אנגלי". כמו כן, הוא תרגם את השם והפך אותו לגרציה, המקבילה הרוסית למילה grace. בשני התרגומים לעברית הועבר השם בתעתיק.

דאנקן (דוגמה 9) הוא מלך סקוטלנד שנרצח בטירתו של מקבת ורוזלין (דוגמה 10) היא אהובתו של רומאו לפני גיילייט וגם גיבורת המחזה של שקספיר "אל תשטו באהבה" (*Love's Labour's Lost*). במחזה זה, רוזלין היא אחת משלוש שושבינותיה של הנסיכה, ושמה של אחת השושבינות האחרות הוא מריה. הומברט אומר שלוליטה נמצאת "בין שתי שושבינות", כשם ה"שושבינה" השניה הוא מרי רוז. גם התאומים אנטוני וויליה מירנדה (דוגמה 11) מתקשרים למחזותיו של שקספיר: אנטוני וויליה הם דוד ואחיינית במחזה של שקספיר "הסערה", וויליה היא גיבורת המחזה "הלילה השנים-עשר", שלה אח תאום בשם סבסטיאן. שמות אלה אינם בעייתיים עבור המתרגם והם הועברו לעברית בתעתיק (יש לציין רק ששטיינהרט בחרה לנקד את השם רוזלין חלקית). נבוקוב, בהתאם למסורת התרגום לרוסית, הוסיף ה' בסוף השם והפך את רוזלין לרוזלינה.

דוגמה 12 שולחת אותנו לסצינה השלישית במערכה הראשונה של "המלט", שבה פולוניוס מלמד את אופליה לא לסמוך על גברים. במסורת הרוסית לא נהוג להוסיף את הסיימת הלטינית "אוס", כך שפולוניוס הועבר לרוסית כ"פולוניי". לגבי התרגומים לעברית, אפשר רק להפנות את תשומת הלב לטעותו של ורהפטיג בתרגום המילה "elusive", שאותה תרגם כ-"ייקר ערך". רומיאו שבדוגמה 13 מתייחס ל"רומיאו ויוליה", בעוד ש-WS1616 ו-SH1564 (דוגמה 14) מציינים את ויליאם שקספיר, כשהמספרים הם שנת לידתו ושנת מותו. הבעייתיות עבור המתרגם נוצרת כאן עקב כך שהציל, המסומן באנגלית באמצעות שתי אותיות, מועבר ברוסית ובעברית באמצעות אות אחת. ורהפטיג השאיר את האותיות האנגליות במקומן ולא המירן באותיות עבריות, שטיינהרט הוסיפה את האות השנייה בשם המשפחה ונבוקוב פתר זאת באמצעות חזרה על צמד האותיות הראשון.

בדוגמה 15, הביטוי "to borrow and to borrow and to borrow" הוא אלוזיה לשורה מפורסמת מתוך "מקבת" - "tomorrow and tomorrow and tomorrow". ורהפטיג תרגם תרגום מילולי, בעוד שאת המילה "Bard", המכוונת לשקספיר, הוא תרגם כ"טרובאדור". שטיינהרט הוסיפה בתרגומה את שמו של שקספיר והשתמשה במילה "נזלת", המופיעה אצל ורהפטיג, כדי ליצור על בסיסה משחק מילים המבוסס על הדמיון בין המילים מחר, בחר ונחר. נבוקוב, מצידו, השמיט בתרגום לרוסית את האלוזיה לשקספיר והכניס במקומה אלוזיה לשורה מתוך הפרק הראשון של "ייבגני אונגין" של פושקין.

4.1.4 אלוזיות ל"כרמן" מאת פרוספר מרימה

סיפורו של פרוספר מרימה "כרמן" הוא אחד המוטיבים המרכזיים בלוליטה, ולאורך הרומן כולו ניתן למצוא אלוזיות לסיפור זה. לפי פרופר (Proffer, 1968), תפקידן העיקרי של אלוזיות אלה הוא להטעות את הקורא המשכיל ולגרום לו לחשוב כי הומברט עומד לרצוח את לוליטה כשם שחוסה רצח את כרמן.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
16.	Est-ce que tu ne m'aimes plus, ma Carmen? (243)	Est-ce que tu ne m'aimes plus, ma Carmen? (299)		Est-ce que tu ne m'aimes plus, ma Carmen?*	Est-ce que tu ne m'aimes plus, ma Carmen?*
				* הערת שוליים: אינך אוהבת אותי עוד, כרמן שלי? (249)	* הערת שוליים: כלום אינך אוהבת אותי עוד, כרמן שלי? (278)
17.	plotting in Basque (243)	сговариваясь, по-баскски (299)	עושות קנוניה, בבסקית	קושרות נגדי קשר שטני, בבאסקית (250)	קשרו נגדי קשר, בשפה הבאסקית (278)
18.	Lucas Picador, Merrymay, Pa (251)	Лука Пикадор, Мерри Мэй, Мэри-ланд (308)	לוקה פיקאדור, מרי מיי, מרילנד	לוקאס פיקאדור, מרימיי, פ-ה (257)	Lucas Picador, Merrymay, Pa (288)
19.	my Carmen (251)	моя маленькая Кармен (308)	כרמן הקטנה שלי	כרמן שלי (257)	כרמן, אוהבת נפשי (288)

המשפט שבדוגמה 16, "Est-ce que tu ne m'aimes plus, ma Carmen?" (אינך אוהבת אותי עוד, כרמן שלי) הוא ציטוט מתוך הסיפור של מרימה:

"Carmencita, lui demandais-je, est-ce que tu ne m'aimes plus?"

(כרמנסיטה, שאלתי אותה, אינך אוהבת אותי עוד?)

בכל התרגומים משפט זה נשאר בצרפתית, כשבשני התרגומים לעברית הוא מלווה בהערת שוליים. גם דוגמה 17 מחזירה אותנו לטקסט של מרימה, שכן חוסה וכרמן רוקמים מזימות בבסקית נגד מאהבה האנגלי של כרמן, שאותו רוצח חוסה. גם מקרה זה לא יוצר קושי בתרגומים, ואפשר רק להוסיף, כי ורהפטיג הנהיר את הביטוי ל"שפה הבאסקית".

דוגמה 18 מפנה הן לאחד הגיבורים של סיפורו של מרימה והן למחבר עצמו, שכן המילה מרימיי דומה פונטית למרימה. ורהפטיג השאיר את השם באנגלית ללא כל שינוי, בעוד ששטיינהרט ונבוקוב הוסיפו משחקים נוספים לאלוזיה זו, נבוקוב באמצעות החלפת שם המדינה במרילנד ובאמצעות כך יצירת מצלול עם מרימיי, ושטיינהרט באמצעות קיצור פנסילבניה ל"פ-ה". בדוגמה 19 אנו עדים לראשונה למקרה של תרגום לא מילולי אצל ורהפטיג, אשר בחר להגביה את השפה ובמקום "כרמן שלי" לכתוב "כרמן, אוהבת נפשי". נבוקוב, מצדו, הוסיף את המילה маленькая – קטנה, היוצרת רצף אליטראציוני моя маленькая Кармен (כרמן קטנה שלי).

4.1.5 אלוזיות לתנ"ך ולמיתולוגיה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - פירוש	עברית (1986)	עברית (1959)
20.	the Bible (31)	Библия (43)	התנ"ך	התנ"ך (35)	ספרי תנ"ך (33)
21.	I was as helpless as Adam at the preview of early oriental history, miraged in his apple orchard (71)	я был податлив, как Адам при предварительном просмотре малоазиатской истории, заснятой в виде миража в известном плодовом саду (91)	הייתי ציטן כמו אדם בעת צפיה מקדימה בסיפורה/ ההיסטוריה של אסיה הקטנה, המצולמת כמיראז' בגן-הפירות הידוע.	הייתי חסר-אונים ממש כמו אדם-הראשון בהצגת-ההרצה של ההיסטוריה של המזרח הקדום, כשעמד מתועתע בבוסתן-התפוחים שלו (75)	חסר אונים כאדם הראשון נוכח יזון של היסטוריה מזרחית קדומה, שחזה בבוסתן-התפוחים אשר לו (80)
22.	there are water nymphs in the Styx (250)	оказались русалочки в волнах Стикса (307)	נמצאו בתולות-ים קטנות בגלי הסטיקס	שקיימות בנהר הסטיקס בתולות-מים (256)	נהר סטיקס מאוכלס נימפות (286)
23.	Cane (251)	Вран (309)	וראן	- (257)	Cane (251)
24.	merman tears (255)	слезами и слизью (313)	דמעות וריר	דמעות בתול-הים שלי (261)	דמעות הנפטוניות (292)

האלוזיות לתנ"ך הן: אדם וסיפור גן-העדן (דוגמה 21), העיר קיין, המרמזת על קין התנ"כי (דוגמה 23) והמילה Bible (דוגמה 20). בעוד שתרגום המילה Bible אינו מציב קושי, תרגום האלוזיות האחרות מעניין מאוד. שני המתרגמים לעברית זיהו את האלוזיה לסיפור גן-העדן וכתבו "האדם הראשון", אך תרגומו של ורהפטיג הוא תרגום מילולי, והדבר בא לידי ביטוי בביטויים כגון "היסטוריה מזרחית קדומה" במקום "ההיסטוריה של המזרח הקדום", כפי שכתבה שטיינהרט. נבוקוב החליף ביטוי זה ב"סיפורה (או היסטוריה) של אסיה הקטנה" (בשפה הרוסית המושגים "היסטוריה" ו"סיפור" מועברים לעיתים באמצעות אותה המילה), וגן התפוחים הפך ל"גן פירות ידוע". בנוגע לאלוזיה לקין, שם העיר מופיע כחלק מאנגרמה, שכל מתרגם בחר להתמודד איתה בדרך שונה¹². ורהפטיג השאיר את המילה באנגלית כפי שהיא, שטיינהרט הפכה את האנגרמה כולה לאנגרמה אחרת, כך שהעיר קיין כפי שהיא הושמטה ונבוקוב הפך את קיין ל-"Вран" (וראן), מילה המזכירה את המילה "Врѹн" – שקרן. כמו כן, זוהי המילה ברוסית עתיקה ל"עורב", ועל כן ייתכן ומדובר באלוזיה לשיר "העורב" של אדגר אלן פו.

בנוגע לאלוזיות למיתולוגיה, כל המתרגמים בחרו להנהיר את שם סטיקס (דוגמה 22), נהר אשר במיתולוגיה היוונית מפריד בין הארץ לעולם השאול. ורהפטיג ושטיינהרט הוסיפו את המילה

¹² לדיון בתרגום האנגרמה Ted Hunter, Cane, NH, ראה תת פרק 4.4.5 "שיכול אותיות (אנגרמות)" בעמ' 102

"נהר", ונבוקוב – את המילה "גלים". בעת תרגום המילה "merman" (דוגמה 24) (המקבילה הזכרית של בת-ים) ורהפטיג השתמש בתואר "נפטוניות", על שם אל הים נפטון, ובהחלפת דמות מיתית אחת בדמות מיתית אחרת השאיר את האלוזיה לעולם המיתולוגיה. שטיינהרט השתמשה במילה בתול-ים, בעוד שנבוקוב השמיט את המילה והכניס משחק מילים חדש - "слезами и слизью" (דמעות וריר), שתי מילים דומות מבחינה אורתוגראפית ופונטית.

4.1.6 אלוזיות לספרות בלשית

ספרות בלשית היא אחד המוטיבים הבולטים ברומן:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
25.	<i>A Murder Is Announced</i> by Agatha Christie (31)	детективный роман Агаты Кристи "Объявлено Убийство" (43)	הרומן הבלשי של אגתה כריסטי "הוכרז הרצח"	הודעה על רצח מאת אגתה כריסטי (35)	מכריזים על רצח מאת אגתה כריסטי (33)
26.	Charlie Holmes (150)	Чарли Хольмс (185)	צ'ארלי הולמס	צ'ארלי הולמס (152)	צארלי הולמס (167)
27.	Arsène Lupin (250)	Арсен Люпэн (307)	ארסן לופן	ארסן לופן (256)	ארסן לופין (286)

חשיבותן של אלוזיות לספרות בלשית היא בכך שרומן בלשי הוא אחד הז'אנרים שביסוד "לוליטה". יחד עם זאת, מדובר ברומן בלשי הפוך, שכן אנו יודעים מההתחלה שהומברט יושב בכלא על רצח, ובמהלך הרומן עלינו לגלות את זהות הנרצח. "A Murder Is Announced" (דוגמה 25) הוא שם של רומן אמיתי מאת אגתה כריסטי, שתורגם לעברית בשנת 1960 כ"מודעת הרצח". ורהפטיג תרגם אותו כ-"מכריזים על רצח", ושטיינהרט – כ"הודעה על רצח", בעוד שבתרגום הרוסית מופיע שמו של הרומן של כריסטי. מעניין כי נבוקוב בחר להנהיר את השם באמצעות התוספת "הרומן הבלשי". אין זאת הפעם הראשונה שנבוקוב מנהיר את הטקסט הרוסי וניתן לראות כי נבוקוב המתרגם "דואג" לקוראיו יותר מאשר נבוקוב הסופר. יחד עם זאת, במקרה זה נשאלת השאלה אם אכן קיים צורך בהנהרה זו, שכן שמה של כריסטי מוכר לקורא הרוסי לא פחות מאשר לקורא האמריקאי, ושם הרומן עצמו מרמז על כך שמדובר בספר בלשי. צ'ארלי הולמס (דוגמה 26) מתייחס לשרלוק הולמס מספריו של ארתור קונן-דויל, ובעת התרגום השם מתועתק לשפות האחרות. ארסן לופן (דוגמה 27) הוא פושע בסדרת ספרי בלשים מאת מוריס לאבלאן. ורהפטיג התעלם מכך שמדובר בשם צרפתי ותעתק אותו כ"לופין", בעוד ששטיינהרט ונבוקוב תעתקו אותו בהתאם להגייה הצרפתית.

4.1.7 אלוזיות לאגדות

אגדות הן מוטיב נוסף ברומן, ונוכל למצוא לאורכו אלוזיות רבות לאגדות שונות.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - פירוש	עברית (1986)	עברית (1959)
28.	fateful elf in my life (18)	роковое наваждение (27)	הזיה גורלית	בת-היער הגורלית... של חיי (21)	כרוח הדמונית, הגורלית של חיי (18)
29.	Percy Elphinstone (31)	Перси Эльфинстон (43)	פרסי אלפינסטון	פֶרְסִי אַמְגוּשְׁסְטוֹן (35)	פרסי אלפינסטון (33)
30.	a fairy princess between her two maids of honor (52)	как сказочная царевна, между двух фрейлин (68)	כמו בת צאר אגדית בין שתי שושבינות	נסיכת אגדות בין שתי שושבינותיה (56)	נסיכה אגדית בין שתי שושבינותיה (58)
31.	Beauty's Sleep (122)	Дурманом Спящей Красавицы (152)	החומר המשכר של היפהפיה הנרדמת	שינה יפהפיה לכל נרדמת (125)	תרדמתה של היפהפיה הנרדמת (138)
32.	Andersen's <i>The Little Mermaid</i> (174)	"Русалочки" Андерсена (215)	"בת-הים הקטנה" של אנדרסן	"בתולת-הים הקטנה" של אנדרסן (178)	„בת-הים הקטנה“ לאנדרסן (196)
33.	the daughter of an old ogre (185)	дочь старого людоеда (228)	בתו של אוכל-אדם זקן	מפלצת זוללת-ילדים (190)	בתו של אוכל-אדם זקן (210)
34.	Poor Bluebeard. Those brutal brothers (243)	мне всегда жаль Синей Бороды. Эти брутальные братья (299)	אני תמיד מרחם על כחול-הזקן האחים הברוטאליים האלה	כחול-זקן המסכן האחים הנאלחים הללו (249)	כחול-זקן המסכן. איזה אחים אכזריים (278)

נראה כי רוח האגדות נשמרת ברוב התרגומים. היפהפיה הנרדמת (דוגמה 31), בת-הים הקטנה (דוגמה 32) וכחול-הזקן (דוגמה 34) מוכרים בגרסאות העברית והרוסית והועברו בתרגומים. יחד עם זאת, אף על פי שהמילה "אָלְף" (דוגמאות 28 ו-29) קיימת הן בעברית והן ברוסית, אפשר לראות את הנטיה להימנע משימוש בה בתרגומים. נבוקוב המיר את המילה "אלף" בעלת הקונוטאציות החיוביות באמצעות המילה *наваждение*, שמשמעותה הזיה או רוח רפאים, ובמשמעות נדירה יותר המילה קרובה לדיבוק או שד, או דבר שטני, הנועד לפתות ולבלבל. משמעות נוספת של המילה – תופעה בלתי-מוסברת. בדוגמה 29 שינתה שטיינהרט את שם העיר אלפינסטון ל"אמגושסטון", שבה מסתתרת המילה אמגוש – קוסם. כמו כן, בדוגמה 33 היא השתמשה בביטוי "מפלצת זוללת-ילדים" כתרגום למילה "ogre", בעוד שבשני התרגומים האחרים מילה זו תורגמה כ"אוכל-אדם". מעניין לראות שנבוקוב העביר את המילה "נסיכה" (דוגמה 30) כ"בת הצאר", וקירב באמצעות כך את הטקסט לתרבות הרוסית.

4.1.8 אלוזיות עצמיות לנבוקוב

לא פעם מפנות האלוזיות ליצירות אחרות של נבוקוב:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - פירוש	עברית (1986)	עברית (1959)
35.	Knight (54)	Найт (68)	נייט	נייט (56)	נייט (57)
36.	Vivian Darkbloom (31)	Вивиан Дамор-Блок (44)	ויויאן דאמור-בלוק	ויויאן דרקבלום (35)	ויויאן דרקבלום (34)
37.	Viola Miranda (52)	Виола Миранда (68)	ויולה מירנדה	ויולה מירנדה (56)	ויולה מירנדה (57)

נייט (דוגמה 35) הוא אלוזיה לרומן של נבוקוב "אלה תולדות סבסטיאן נייט" – (The Real Life of Sebastian Knight), הרומן הראשון של נבוקוב בשפה האנגלית. בשמותיהן של ויויאן דארקבלום (דוגמה 36) וויולה מירנדה (דוגמה 37) מטמין נבוקוב את שמו: שמה של הסופרת ויויאן דרקבלום (Vivian Darkbloom) הוא שיכול אותיות של ולדימיר נבוקוב (Vladimir Nabokov), שבה נעשה שימוש בכל האותיות. ויולה מירנדה (Viola Miranda) היא בת-כיתתה של לוליטה שאותיות שמה יוצרות את הצירוף Vladimir Na. השם נבוקוב נשען על המילים (na boku) на бокy, שמשמעותן "על הצד", וויולה הוא כלי נגינה, שאותו מחזיקים על הצד. כמו כן, Mirando באיטלקית – משמעותו מדהים, נפלא, ולכן טוען שפירו (Shapiro, 1999), כי מדובר כאן בשבח עצמי של נבוקוב. בשני התרגומים לעברית השם נשאר ללא שינוי, אך נבוקוב שינה ברוסית את השם ויויאן דרקבלום לויויאן דאמור-בלוק כדי לשמור על אנגרמה מלאה. כמו כן, השם בלוק הוא אלוזיה למשורר הרוסי הידוע אלכסנדר בלוק¹³.

4.1.9 אלוזיות לסופרים, יצירות וגיבורים ספרותיים אחרים:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - פירוש	עברית (1986)	עברית (1959)
38.	Mrs. Leigh (born Vanessa van Ness) (12)	Госпожу Ли (рожденную Ванесса ван Несс) (20)	גברת לי (שנולדה ונסה ואן נס)	גברת לי... נְסָה וְ- נְס לפני נישואיה (16)	מרת ליי... וואנאסה ואן נאס, לפני נישואיה (12)
39.	Dickens (31)	Диккенс (43)	דיקנס	דיקנס (35)	דיקנס (33)
40.	Austin (51)	Аустин (67)	אָאוסטין	אוסטין (55)	אוסטין (56)
41.	Byron (51)	Байрон (67)	ביירון	ביירון (55)	ביירון (56)
42.	R. L. Stevenson (158)	английский писатель Р. Л. Стивенсон (195)	הסופר האנגלי ר.ל. סטיבנסון	ר. ל. סטיבנסון (161)	סטיוונסון (176)

¹³ להמשך הדיון בתרגום האנגרמות ויויאן דרקבלום וויולה מירנדה ראה תת פרק 4.4.5 "שיכול אותיות

אנגרמות" בעמ' 102 בעבודה זו

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
אמנותו של סבא (196)	אמנות הסבאות (178)	ב"אומנות להיות סב", אשר אותה הילל ויקטור הוגו	в "искусстве быть дедом", воспетом Виктором Гюго (214)	The art of being a granddad (174)	43.
בשפה הזמפירית (278)	זמפיריאנית (250)	בזמפירית	по-земфирски (299)	Zemfirian (243)	44.
האב הקומדיאנטי, פרופסור הומברטולדי (278)	האב הקומדי, פרופסור הומברטולדי (250)	אבא'לה מקומדיה פרופסור גומברטולדי	комедийный папаша Профессор Гумбертольди (299)	comedy father Professor Humbertoldi (243)	45.
ד"ר גרציאנו פורבסון, מירנדולה, נ.י. רמו זה לקומדיה האיטלקית לא נעלם, כמובן, מעיני. (284)	ד"ר גרציאנו פורבסון, מירנדולה, ניו-יורק. קונוטאציות לקומדיה-דל-ארטה של שם זה לא נעלמו ממני, כמובן. (254-255)	אדם נ. יפילינטר, יסנופ, אילינוי. עיני החדה חילקה זאת מיד לשני ביטויים חצופים, אישור ושאלה.	Адам Н. Епилинтер, Есноп, Иллиной. Мой острый глаз немедленно разбил это на две хамских фразы, утвердительную и вопросительную. (305)	Dr. Gratiano Forbeson, Mirandola, NY. Its Italian Comedy connotations could not fail to strike me, of course. (248)	46.
A. Person, Porlock, England (286)	א. דם, פורלוק, אנגליה (256)	פ.ו. טמקין, אודסה, טקסס	П. О. Темкин, Одесса, Техас (307)	A. Person, Porlock, England. (250)	47.
"Arthur Rainbow" שניכר היה בעליל כי כוונת הליגלוג היא למחברו של Le Bateau Bleu (286-287)	"ארטור ריינבואו" – חוכא ברורה על מחבר 'האוניה הכחולה' (256)	ארטואר רומב – שינוי מובהק של שם המחבר של Le Bateau Bleu	"Эртуар Ромб" – явная переделка имени автора Le Bateau Bleu (307)	"Arthur Rainbow" — plainly the travestied author of Le Bateau Bleu (250)	48.
מוריס שמטרלינג מ-L'Oiseau Ivre המהולל (287)	"מוריס שמטרלינג" – הנודע מן 'הציפור השיכורה' (256)	מוריס שמטרלינג, הידוע במחזה שלו L'Oiseau Ivre	Моррис Шметтерлинг, известный своей пьесой "L'Oiseau Ivre" (307)	"Morris Schmetterling," of L'Oiseau Ivre fame (250)	49.
ד. אורגון, אלמירה, ניו-י - נלקחה, כמובן, ממולייר (287)	ד. אורגון, אלמירה, ניו-יורק... נלקח כמובן ממולייר (256)	ד. אורגון, אלמירה, ניו-יורק, יצא, כמובן, מתוך מולייר	Д. Оргон, Эльмира, Нью-Йорк, вышло, конечно, из Мольера (307)	"D. Orgon, Elmira, NY," was from Molière, of course (250)	50.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
הארי בומפר, שרידן, ויו (287)	"הארי בומפר, שרידן, ויומינג" (256)	גרי בומפר, שרידן, ויומינג	Гарри Бумпер, Шеридан, Вайоминг (307)	Harry Bumper, Sheridan, Wyo (250)	51.
James Mavor Morell, Hoaxton, England (287)	גיימס מייבור, מורל, הוקוסטון, אנגליה (257)	גיימס מאבור, מורל, קלמבורג, אנגליה	"Джемс Мавор Морелл, Каламбург, Англия" (308)	James Mavor Morell, Hoaxton, England (251)	52.
וויל בראון, דולורס, קולו (288)	אטי שחמורוב, דולורס, קולוראדו (257)	בוב בראונינג, דולורס, קולורדו	Боб Браунинг, Долорес, Колорадо (308)	Will Brown, Dolores, Colo (251)	53.
Donald Quix, Sierra Nev. (288)	דונלד קיש, סיירה נבדה (257)	"דונלד אוטו קיח" מהעירה "סיירה" במדינת "נבדה"	"Дональд Отто Ких" из городка "Сьерра" в штате "Невада" (308)	Donald Quix, Sierra, Nev. (251)	54.
נ.ס. אריסטוף קאטאגלה, נ.י. (287)	נ.ס. אריסטוף, קטגלה, ניו-יורק (257)	נ.ס. אריסטוף, שמוצאו בקטגלה	"Н. С. Аристотф" родом из "Катагелы" (308)	N.S. Aristoff, Catagela, NY (251)	55.
Auberg Beardsley (287)	אוברי בירדסלי (257)	או. ברדסלי	О. Бердслей (308)	Aubrey Beardsley (251)	56.
כסהרורי אשוטט ערירי/ אמר הזרזיר ובכה (293)	אמר הזרזיר, לא אוכל לצאת (262)	אני בגהנום, אני הוזה "איני יכול לצאת"/ חוזר ואומר הזרזיר אצל סטרן	Я в аду, я в бреду: "выйти я не могу"/ Повторяет скворец у Стерна (314)	I cannot get out, said the starling (255)	57.
כבר כינו אותי בשם מטרלינק האמריקני. מטרלינק שמטרלינק אומר אני (344)	כבר נמצא מי שכיני מטרלינק האמריקני. מטרלינק-שמטרלינג, אני אומר (308)	כינו אותי מטרלינק האמריקני. אני עונה על כך: מטרלינק-שמטרלינג	Меня прозвали американским Метерлинком. Отвечаю на это: Метерлинк-шметтерлинг (367)	I have been called the American Maeterlinck. Maeterlinck-Schmetterling, says I (301)	58.
שילר (345)	שילר (308)	של סקילר/ סקילרי	скиллеровская (368)	Schiller (302)	59.

אפשר לראות כי חלק מהאלוזיות הועברו בתרגום כפי שהן : השמות דיקנס (דוגמה 39), אוסטין (דוגמה 40), ביירן (דוגמה 41) ומולייר (דוגמה 50) לא הציבו קשיים בפני המתרגמים ותועתקו כפי שהם. גם פרופסור הומברטולדי (דוגמה 45) המפנה לברטולדו מן הקומדיה דלי'ארטה תועתק בכל

התרגומים. שמו של שילר (דוגמה 59) תועתק בשני התרגומים לעברית כ"שילר", כשמו של המשורר, אך נבוקוב תעתק אותו לרוסית כ"סקילר". את השם הזה בחר נבוקוב להעניק לבעלה של לוליטה, ריצ'ארד, ויחד איתו גם ללוליטה. השם "סקילר" יוצר מצלול עם רחוב קילר (Killer Street), שבו מתגורר הזוג.

במספר מקרים הנהיר נבוקוב את האלוזיות בתרגום לרוסית, כפי שניתן לראות בדוגמאות 42 ו-43. מקרה נוסף של הנהרה הוא בדוגמה 57. I cannot get out, said the starling הוא ציטוט מתוך סיפורו של הסופר האנגלי לורנס סטרן "Sentimental Journey Through France and Italy". נבוקוב הנהיר את האלוזיה באמצעות התוספת "אצל סטרן". בתרגומים לעברית ניתן לראות דוגמה אחת להנהרה – "השפה הזמפירית" כתרגום למילה "Zemfirian" (דוגמה 44). שפה זו היא התחדיש של נבוקוב ואלוזיה לפואמה "הצוענים" מאת אלכסנדר סרגייביץ' פושקין, שממנה שאב מרימה את ההשראה ל"כרמן". זמפירה היא הגיבורה הראשית בפואמה, ותפקידה דומה לתפקידה של כרמן בסיפורו של מרימה. הפואמה היא גם ההכרזה על חרותה של אישה צועניה, ונושא זה רלוונטי הן לכרמן והן ללוליטה. על אף שההקשר אינו משאיר ספק כי מדובר בשפה, ורפהטיג בחר להנהיר ולציין זאת באופן מפורש. אסטרטוגיה אחרת בשני התרגומים לעברית היא הניקוד, שמטרתו להקל על הקורא בעת התקלותו בשמות זרים.

אפשר לראות כי לעיתים שינה נבוקוב את האלוזיה והחליף אותה באלוזיה או במשחק מילים אחר. לעיתים השינוי הוא חלקי, וכך, בדוגמה 52 רק העיר Hoaxton הוחלפה ב"קלמבורג", שנבנתה על בסיס המילה *каламбур* – משחק מילים. לעומת זאת, חלק מהאלוזיות שונו לחלוטין. בדוגמה 46, האלוזיה המקורית הוחלפה במשפט הבא: "אדם נ. יפלינטר, יסנופ, אילינוי. עיני החדה חילקה זאת מיד לשני ביטויים חצופים, אישור ושאלה". ואכן, השם והכתובת בחלוקה אחרת נותנים את המשפט: אדם לא שתה. מעניין אם נוח שתה". כמו כן, בדוגמה 47, השם הוחלף ב"פ.ו. טמקין, אודסה, טקסס", וכל קורא רוסי ימצא בו בקלות את גריגורי פוטיומקין, גנרל ומדינאי רוסי ידוע. האלוזיה היא גם לסרט "אוניית הקרב פוטיומקין" של הבמאי סרגיי אייזנשטיין, אשר עלילתו מתרחשת בעיר אודסה, אומנם לא בטקסס, אלא באוקראינה. שינויים כאלה ניתן לראות גם אצל שטיינהרט - A. Person הפך אצלה ל"א. דס" (דוגמה 47), ו-Will Brown, Dolores, האלוזיה (דוגמה 53). "Brown Dolores", המוזכר מספר פעמים ברומן. בתרגום לרוסית נבוקוב שינה את השם ל"בוב בראונינג", ובכך הקל על הקורא הרוסי בזיהוי האלוזיה ויצר רצף אליטראציוני חדש. שטיינהרט, מצידה, הפכה את בראונינג לאתי שחמורוב, כנראה עקב הדימיון של שם משפחה זה למילה "שחום", ויצרה בכך אלוזיה המוכרת לקורא העברי, אך מסיטה באחת את הקורא מן הטקסט להקשר מאוד מקומי-ישראלי.

בדוגמאות 48 ו-49, השם Arthur Rainbow מפנה למשורר הצרפתי ארתור רמבו - Arthur Rimbaud, בעוד שמוריס שמטרלינג מרמז על המשורר והמחזאי הבלגי מוריס מטרלינק. משמעות המילה "שמטרלינג" בגרמנית היא פרפר, ופרפרים היו תחביבו ועיסוקו המקצועי של נבוקוב. Le Bateau Bleu (האוניה הכחולה) ו-L'Oiseau Ivre (הציפור השיכורה) הם שילוב של השיר של רמבו "האוניה השיכורה" והמחזה של מטרלינק "הציפור הכחולה". ורהפטיג ונבוקוב השאירו את שמות היצירות באנגלית, בעוד ששטיינהרט תרגמה אותם.

דונלד קיח (דוגמה 54) הוא כמובן דון קישוט, שהפך אצל שטיינהרט לדונלד קיש. בתרגום הרוסי השם הוא דונלד אוטו קיח, כשאוטו משמש הן כמשחק מילים נוסף – פלינדרום, והן כסיומת של קיחות. גיימס מאבור מורל (דוגמה 52) הוא גיבור המחזה "קנדידה" מאת ברנרד שו, שנקרא על שמו של גיימס מאבור, פרופסור קנדי ידוע לכלכלה פוליטית. בדוגמה 51, באמפר הוא גיבור המחזה *The school for scandal* של שרידן. אוברי ברדסלי (דוגמה 56) הוא צייר ומאייר אנגלי, ושמה של גברת לי, הלא היא ונסה ואן-נס (דוגמה 38), מכיל בתוכו מספר אלוזיות: ראשית כל לאנבל לי, אף כי שם משפחתה נכתב אחרת, אך גם לאוגוסטה לי (Augusta Leigh), אחותו למחצה של ג'ורג' ביירון, שאיתה ניהל, לפי השמועות, קשר מיני. ונסה היא אהובתו של ג'ונתן סוויפט וזן של פרפרים. אריסטוף, נ.ס. (דוגמה 55) הוא כמובן אריסטופנס וקטגלה היא עיר המוזכרת במחזה שלו "האכאריים".

כל האלוזיות שנבחנו בתת-פרק זה תורגמו על-ידי ורהפטיג באופן מילולי, פרט לאלוזיה שבדוגמה 57, המשתנה כדי לשמור על חריזה. מאפיין נוסף בתרגומו של ורהפטיג הוא הנטיה לא לפתוח את הקיצורים של מדינות בארצות-הברית, וכך פעמים רבות שמות המדינות הועברו כ-"וויו" או "ניי". כמו כן, פעמים רבות השמות בתרגומו נשארו באנגלית (כשבדוגמה 56 השם נשאר באנגלית, אך עבר עם טעות).

4.1.10 אלוזיות אחרות

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
60.	Humbert the Terrible (29)	Гумберт Грозный (40)	גומברט האיום	הומברט האיום (33)	הומברט האיום (31)
61.	The wings of the diver's Marlesque nose shone (51)	крылья носа у нашей марле-нообразной шоферши блестяли (67)	כנפי האף אצל נהגת דמויית מרלן שלנו בהקו	כנפי אפה המרלני של הנהגת הבריקו (55)	חטמה של הנהגת, חוטם מדגם מרלנה, הבריק (56)
62.	Fox George (52)	Фокс, Джордж (68)	פוקס, ג'ורג'	פוקס, ג'ורג' (56)	פוקס, ג'ורג' (57)
63.	Kenneth Knight (52)	Найт, Кеннет (68)	נייט, קנת	נייט, קנת (56)	נייט, קנט (57)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
64.	I deplore the Mann Act as lending itself to a dreadful pun (150)	я не могу одобрить этот самый Mann Act, хотя бы потому, что он поддается скверному каламбуру, если принять имя почтенного члена конгресса за эпитет "мужской" (186)	אני לא יכול לאשר את ה-Mann Act הזה, ולו רק בגלל שהוא ניתן למשחק מילים רע, אם להחשיב את שמו של חבר קונגרס הנכבד לתואר "גברי" (167)	ואני מגנה כמו-כן את חוק המאן הזה, מפני שהוא פותח פתח למשחק מילים איום (152)	והנני מגנה את חוק מאן המגלה עצמו כמישחק מילים אימתני (167) Mann Act בגרמנית Mann - גבר
65.	Christopher Columbus (158)	Христофор Колумб (195)	כריסטופור קולומב	כריסטופר קולומבוס (161)	קריסטופר קולומבוס (177)
66.	Lincoln (158)	Линкольн (196)	לינקולן	לינקולן (161)	לינקולן (177)
67.	Washington (158)	Вашингтонская (196)	של וושינגטון	וושינגטון (161)	וושינגטון (177)
68.	Phineas Quimby, Lebanon, NH (250)	из невинных Бермудских Островов он сделал остро-ту – калам-бур, который пристойность не разрешает мне привести (307-308)	מאיי ברמודה התמימים הוא עשה משחק מילים, אשר הנימוס לא מרשה לי להביא אותו	פיניאס, קווימבי, לבנון, ניו-המפשייר (256)	פיניאס קווימבי, לבנון, נ.ה. (287)
69.	any good Freudian, with a German name and some interest in religious prostitution, should recognize at a glance the implication of "Dr. Kitzler, Eryx, Miss. (250)	всякий хороший фрейдист, с немецкой фамилией и некоторым знанием в области религиозной проституции, поймет немедленно намек в "Др. Китцлер, Эрикс, Мисс." (308)	כל פרוידיאני טוב, בעל שם משפחה גרמני וידע מסוים בתחום הזנות הדתית, יבין מיד את הרמז שב"ד"ר קיטצלר, אריקס, מיס"	וכל פרוידיאני טוב בעל שם גרמני וקצת ידע בתחום הזנות הדתית צריך להבין ממבט ראשון את המשתמע מ"ד"ר קיטצלר, אריקס, מיס" (256)	כל חסיד נאמן של פרויד, המצויד בשם גרמני והמגלה ענין-מה בזנות דתית, חייב היה לעמוד כהרף עין על משמעותו של ד"ר קיטצלר, אריקס, מיס (287)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
70.	he rose from his chair higher and higher, like old, gray, mad Nijinski (302)	он стал подниматься с табурета всё выше и выше, как в сумасшедшем доме старик Нижинский (368)	הוא החל להתרומם מהשרפרף מעלה ומעלה, כמו בבית-המשוגעים הזקן ניז'ינסקי	והוא התרומם מעל כסאו מעלה מעלה, כמו ניז'ינסקי זקן, מטורף ואפור (309)	והוא התרומם מעלה מעלה, מלוא קומתו, כמו ניז'ינסקי המזדקן, האפור וטרוף הדעת (345)

ניתן לראות בקבוצה זו אלוזיות היסטוריות ותרבותיות מגוונות. כולן הועברו כפי שהן לעברית ולרוסית. רק בדוגמה 64 בתרגומו של ורהפטיג נעשה שימוש בהערות שוליים, כשהוא הסביר כי משמעות המילה Mann היא "גבר". נבוקוב מצידו סיפק הסבר זה בתוך הטקסט.

Humbert the Terrible (דוגמה 60) מזכיר את איואן האיום, וכך גם תורגם בכל התרגומים. המילה Marlenesque (דוגמה 61) מפנה לשחקנית מרלן דיטריך. נראה כי ורהפטיג לא זיהה את האלוזיה, שכן התרגום שלו – "חוטם מדגם מרלנה" אינו מעביר את המשמעות של הביטוי המקורי. שמו של ג'ורג' פוקס (דוגמה 62), מייסד "אגודת הידידים" (הקוויקרים), תועתק בכל התרגומים, וכך גם האלוזיות הברורות לקולומבוס, לינקולן ושינגטון (דוגמות 65-67). Kenneth Knight – האביר קנת – (דוגמה 63) מתיחס כנראה ל-Kenneth Mac Alpin, המלך הראשון של סקוטלנד. פיניאס קימבי (דוגמה 68) הוא פילוסוף, מדען ומרפא, שנולד בעיר לבנון שבמדינת ניו-המפשייר. וצלב ניז'ינסקי, המוזכר בדוגמה 70, הוא רקדן מפורסם, אשר בסוף חייו סבל משגעון. דוגמה 69 מאזכרת כמובן את פרויד, אך כוללת שעשועים נוספים: המילה Kitzler, משמעותה בגרמנית דגדגן, והר אריקס הוא מקדש האלה ונוס, שכל כוהנותיו היו זונות.

4.1.11. תרגום אלוזיות – תוצאות ומסקנות

כפרק זה נבדק האופן שבו תורגמו האלוזיות ברומן. ראינו שבין האסטרטגיות אשר בהן השתמשו המתרגמים ניתן למנות פרט לתעתיק הפשוט הנהרות, הערות שוליים, ניקוד (בשפה העברית) והחלפה מלאה או חלקית של האלוזיה באלוזיה אחרת או במשחק מילים אחר. ניתן לראות כי נבוקוב הפגין יצירתיות רבה והחליף אלוזיות שעלולות היו להיות לא מובנות לקורא הרוסי באלוזיות ומשחקי מילים שנלקחו מעולמו התרבותי של הקורא הרוסי. כמו כן, נבוקוב השתמש בהנהרות יותר מאשר המתרגמים לעברית. שטיינהרט אף היא הציגה לעיתים אלטרנטיבות לאותן האלוזיות, שעלולות היו להיות לא מובנות לקורא העברי, אולם תרגומו של ורהפטיג מכיל טעויות ואי-דיוקים רבים, ונראה, לכאורה, כי פעמים רבות כלל לא שם לב למורכבותם של הפריטים שניצבו לפניו.

4.2 תרגום מטאפורות ודימויים

בחלק זה של העבודה רוכזו המטאפורות והדימויים, שנאספו מאותם קטעים שנבדקו.

תרגום מטאפורות

הטבלה שלהלן מציגה את 203 המטאפורות שנבדקו, ממוינות לסוגיהן השונים. מתחת לכל תרגום מצוינת שיטת התרגום: תרגום באמצעות מטאפורה זהה או מקבילה, תרגום באמצעות מטאפורה אחרת, תרגום מטאפורה באמצעות ביטוי שגור, הסבר המטאפורה, תרגום לא מטאפורי (כלומר תרגום שאינו מתייחס כלל למטאפורה) והשמטת המטאפורה עם או בלי פיצוי. בשם "מטאפורה מקבילה" מכונה כאן מטאפורה המעבירה את משמעות המטאפורה באופן מדויק באמצעות מילים אחרות, להבדיל מ"מטאפורה זהה", שבה המטאפורה מועברת בתרגום מילולי ומ"מטאפורה אחרת", שמשמעותה שונה ממשמעות המטאפורה המקורית. כל אחת משיטות אלה יכולה להיות מלווה בתוספת של משחק מילים נוסף, כגון אליטראציה או חריזה. במקרה של אליטראציה, אותיות היוצרות רצפים אליטראציוניים צוינו באמצעות הדגשה. כל סוג של פתרון סומן בגופן אחר.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
71.	light of my life (9)	свет моей жизни (17)	אור חיי	הילת ימי (13)	אור חיי (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
72.	fire of my loins (9)	огонь моих чресел (17)	אש חלציי	להט לילותי (13)	אש חלציי (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
73.	my sin (9)	грех мой (17)	חטאי	חטאי (13)	חטאי (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
74.	my soul (9)	душа моя (17)	נשמתי	חיי (13)	נשמתי שלי (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
75.	the tip of the tongue taking a trip of three steps down the palate to tap, at three, on the teeth (9)	кончик языка совершает путь в три шажка вниз по небу, чтобы на третьем толкнуться о зубы (17)	קצה הלשון עושה דרך של שלושה צעדונים מטה בחך, כדי בצעד השלישי להתנגש בשיניים	בדל הלשון מטייל לו טיול של שתי טפיפות על תיקרת-הפה ונוקש, בשלישית, בשיניים (13)	קצה הלשון טופף ויורד שלוש מדרגות בחך, ומקיש בשלישית (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
76.	in my arms (9)	в моих объятьях (17)	בורועותיי (מילולית: בחיבוקי)	בלילות (13)	בזרועותי (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		תרגום לא מטאפורי	מטאפורה זהה או מקבילה
77.	in point of fact (9)	больше скажу (17)	אגיד יותר	לומר את האמת (13)	למעשה (9)
		ביטוי אחר		ביטוי אחר	הסבר המטאפורה
78.	tangle of thorns (9)	клубок терний (17)	פקעת קוצים	פקעת הקוצים (13)	סבך זה של קוצים (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
79.	easy-going (9)	отличался мягкостью сердца (17)	התאפיין ברוך הלב	נעים (9)	רך (9)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
80.	a salad of racial genes (9)	целым вишнегретом из генов (17)	וינגרט של מגנים	סלט-גנים של גזעים שונים (13)	כעין בליל של יסודות גזעיים (9)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
81.	dash of the Danube in his veins (9)	с Дунайской прожилкой (18)	עם עורק של דנובה	עם טיפה של הדנובה בעורקיו (13)	קורטוב מי-דאנובה בעירקיו (9)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
82.	primly limit myself (12)	ограничиться чинным замечанием (20)	להסתפק בהערה הרשמית	לקצר ברוב צניעות (בתיאורי ולומר רק) (15)	להגביל את עצמי (12)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
83.	peripheral affairs (12)	так сказать, по окружности (21)	כך לומר, בהיקף	עניינים שוליים (16)	עניינים של מה בכך (12)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	ביטוי אחר

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
84.	our brains were <u>turned</u> the way... (12)	мозги у нас были настроены в тон (20)	המוחות שלנו היו מכוונים לטון	הלך-מחשבתנו לא שונה היה מזה של... (16)	מוחותינו ערים היו לקראת הדברים (12)
		מטאפורה זהה או מקבילה		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
85.	pain (12)	страдание	סבל	כאב (16)	תחושת הכאב (12)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
86.	might have been assuaged (12)	могло бы быть утлено (21)	הייתה יכולה להישכך	יכולים לשכך (16)	עשוי היה להישבר (13)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
87.	every particle of each other's soul and flesh (12)	каждую частицу тела и души другого (21)	כל חלקיק הגוף והנפש של האחר	איש לתוך גופו כל חלקיק מנפשו ובשרו של רעהו (16)	של כל נימי הנפש והבשר של שנינו גם יחד (13)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
88.	wild attempt (12)	неудавшееся (21)	כושל	ניסיון נמהר (16)	ניסיון נואש (13)
		תרגום לא מטאפורי		תרגום לא מטאפורי	מטאפורה אחרת
89.	in a petrified paroxysm of desire (12)	в оцепенелом исступлении любовной муки (21)	בטירוף המשותק של ייסורי האהבה	משותקי תשוקה יוקדת (16)	בעוית מאובנת של תשוקה (13)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
90.	<u>quirk</u> in space and time (12)	изъян в ткани времени и пространства (21)	פגם באריג הזמן והמרחב	תקר... במקום ובזמן (16)	אמתלה (13)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
91.	her hand, half-hidden in the sand, would <u>creep</u> toward me (12)	ее рука, сквозь песок, подползала ко мне (21)	ידה, דרך החול, הייתה זוחלת לעברי	ידה המסתתרת בחול היתה זוחלת לעברי (16)	ידה, חציה מוסתרת בחול, התמשכה לעברי (13)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
92.	its slender brown fingers <u>sleep-walking</u> (12)	переставляя узкие загорелые пальцы (21)	תוך שהיא משחלפת את האצבעות הצרות, השזופות	האצבעות הדקות והשחומות קרבות במהלך סהרורי (16)	אצבעותיה הדקות קרבו ונמשכו כסהרוריות (13)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
93.	her opalescent knee (12)	ее перламутровое колено (21)	ברכה הצדפית	ברכה העינברית (16)	החלה ברכה, שעיינה כעין הלשם (13)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
94.	would start on a long cautious journey (12)	отправлялось в то же длинное, осторожное путешествие (21)	הייתה יוצאת לאותו המסע הארוך, הזהיר	היתה פותחת במסע ארוך וזהיר (16)	לנוע בדרך ארוכה וזהירה (13)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
95.	among some <u>treasures</u> I lost (12)	среди сокровищ, потерянных мной (21)	בין האוצרות, שאובדו על-ידי	בתוך מעט האוצרות שהלכו לי לאיבוד (16)	בין האוצרות שאיבדתי (13)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
96.	enchanted island of time (18)	очарованный остров времени (27)	אי הזמן הקסום	אי-זמן מכושף (21)	אי קסום של הזמן (18)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
97.	after twenty-nine years have <u>elapsed</u> (18)	по истечении двадцати девяти лет (26)	בחלוף עשרים ותשע שנים	בחלוף 29 שנים (21)	אחרי 29 שנה, שחמקו להן (18)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
98.	destroys... lives (18)	разбивает жизнь (27)	שוברת את החיים	הורסת חיי (21)	אף חיי... מתנפצים בה (18)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
99.	but the poison was in the wound (18)	но отравы осталась в ране (27)	אך הרעל נשאר בפצע	אך הרעל כבר היה בפצע (21)	אך הארס בפצע מפעפע (18)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
100.	I found myself (18)	и вот я уже (27)	והנה אני כבר	נמצאתי (21)	מצאתי את עצמי (18)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
101.	pumpkins or pears for breasts (18)	груды тыквы или грушами (28)	שדיים בצורת דלעות או אגסים	דדיים דלועיים או אגסיים (22)	שדלועים ואגסים להן במקום שדיים (18-19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
102.	was consumed by a hell furnace of localized lust (18)	был сжигаем в адской печи сосредоточенной похоти (28)	הייתי נשרף בתנור הגהנום של תשוקה מינית מרוכזת	נשרף כולי באש-תופת של חשק מוגדר-מאוד (22)	אוכלתי בתופתו של כבשן, בתשוקה מתעוררת (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
103.	palliative agents (18)	служили лишь паллиативом (28)	תפקדו רק כסם משכך	סם משכך (22)	שליחי רווחה חלקית בלבד (19)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה	מטאפורה זהה או מקבילה
104.	ready to believe (18)	готов поверить (28)	מוכן להאמין	מוכן להאמין (22)	מוכן אני להאמין (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
105.	the sensations I derived from... (18)	ощущения, мною извлекаемые... (28)	התחושות, שהיו מופקות על-ידי...	התחושות שהפקתי (22)	ההתרגשויות, שבאו עלי (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
106.	shakes the world (18)	сотрясает мир (28)	מזעזעת את העולם	המטלטל את העולם (22)	המזעזע עולם (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
107.	caught glimpses of an incomparably more poignant bliss (18)	познать проблеск более пронзительного блаженства (28)	לדעת הבהק של עונג נוקב יותר	להציץ בתענוג-עדנים מפעים פי-אלף (22)	להציץ באושר הנוקב יותר לאין ערוך (19)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
108.	the dimmest of my pollutive dreams (18)	тусклейший из моих к поллюции ведущих снов (28)	העמום מבין חלומותיי, המובילים לקרי-לילה	החלום המשפחת הכי עכור (22)	הדלוח שבחלומות השיחוף (19)
		מטאפורה אחרת והסבר		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
109.	dazzling (18)	красочный (28)	ססגוני	זוהר (22)	עז ומסנוור (19)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
110.	my world was split (18)	мой мир был расщеплен (28)	עולמי היה מפוצל	עולמי היה חצוי (22)	עולמי מפוצל היה (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
111.	through the prism of my senses (18)	сквозь особую призму чувств (28)	דרך מנסרה מיוחדת של רגשות	דרך מינסרת-האור של חושי (22)	מבעד לפריזמה של חושי (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
112.	while my body knew what it craved for, my mind rejected my body's every plea (18)	тело отлично знало, чего оно жаждет, но мой рассудок отклонял каждую его мольбу (28)	הגוף ידע מצוין למה הוא משתוקק, אך דעתי דחתה כל תחינה שלו	גופי ידע היטב את הדבר שהשתוקק לו, אבל מוחי דחה מכל וכל את תחנוני גופי (22)	בעוד שגופי ידע אל מה הוא זועק, התנכר לבי לקול תחינת גופי (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
113.	taboos strangled me (18)	меня душили общественные запреты (28)	איסורים חברתיים חנקו אותי	הייתי חנוק-חרמים (22)	איסורים שבטאבו חנקוני (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
114.	amorous tremor (18)	любовный трепет (28)	רטט של אהבה	דגדוגי-דודים (22)	רטט חשקני (19)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
115.	toyed with the idea (29)	лелеял мысль (41)	טיפחתי את המחשבה	השתעשעתי במחשבה (33)	השתעשעתי ברעיון (31)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
116.	a most diaphanous nymphet (29)	необыкновенно лучистая нимфетка (41)	נימפטקה קורנת באופן בלתי רגיל	נימפית ערפילאית ביותר (33)	נימפונת שקופה ביותר (31)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
117.	shedding torrents of tears tinged with... (29)	проливавшая потоки слез, окрашенные... (41)	הייתה שופכת זרמים של דמעות, הצבועות...	שופכת נהרות של דמעות בכל צבעי... (33)	הזילה נחלי דמעות מבריקות... (31)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
118.	...the mess of her rainbow make-up (29)	...размазанной радугой её косметики (41)	בקשת המרוחה של האיפור שלה	...הדיסה הססגונית של איפורה (33)	...בכל גווני הקשת של פירכוסה (31)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
119.	hover around (29)	возился (41)	התעסק	היה בסביבה (33)	הסתובב במקום (31)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
120.	as a small sideshow in the theatricals I had been inveigled in (29)	как бы на боковой сцене того театра, в который меня залучили (41)	כאילו על הבמה הצדדית של אותו התיאטרון, שאליו פותיתי להגיע	בתור מופע צדדי במלודרמה החובבנית שבתוכה סובכתי (33)	כבעל תפקיד צדדי במחזה זה, שהסתבכתי בו (32)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
121.	anatomy of the flat (29)	анатомия квартиры (41)	האנטומיה של הדירה	אנאטומיה של הדירה (33)	אנטומיה של דירתי (32)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
122.	dying of hate and boredom (29)	погибая от скуки и ненависти (41)	גוסס משעמום ושנאה	וכולי מת מרוב שינאה ושיעמום (33)	מתפקע משנאה ומשעמום (32)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
123.	rang in my every nerve (29)	долго отзывалось у меня в каждом нерве (41)	הדהד במשך זמן רב אצלי בכל עצב	צללו בכל עצב של גופי (33)	הידהד עדיין באזני והרעיד כל עצב בגופי (32)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
124.	these scientific products take of course some time to fructuate (31)	разумеется, этим научным плодам нужно время для полного созревания (43)	כמובן שלפירות המדעיים האלה נחוץ זמן להבשלה מלאה	לתוצרים המדעיים האלה נחוץ כמובן זמן כלשהו כדי להבשיל (34)	מחקרים מדעים אלה מצריכים שהות, עד שמגיעים לידי תוצאות (33)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
125.	treated (31)	награжден (43)	עוטרתי	כיבד אותי הגורל (35)	נתקלתי (34)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
126.	dazzling coincidence (31)	ослепительное совпадение (43)	צירוף מקרים מסנוור	צירוף-מקרים מסחרר (35)	מקרה (34)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
127.	my dear love (32)	моя милая любовь (44)	אהבתי החביבה	אהובתי היקרה (35)	אהובתי היקרה (34)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
128.	still makes me rock (32)	терзаюсь (44)	מתיסר אני	מטלטל אותי (35)	עשוי... לעורר בי (34)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
129.	with helpless pain (32)	беспомощной мукой (44)	ייסורים חסרי-ישע	בכאב חסר-ישע (35)	פיתולי כאב חסרי-ישע (34)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
130	the slip of my pen (32)	описка (45)	טעות	שגיאת כתיב שלי (35-36)	פליטת קולמוסי (34)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה	מטאפורה זהה או מקבילה
131.	the gloom of yet another World War had settled upon the globe (32)	мрак ещё одной Мировой войны уже окутал земной шар (44)	קדרותה של מלחמת עולם נוספת כבר עטפה את כדור הארץ	כבר ירדה קדרותה של מלחמת-עולם נוספת על כדור העולם (36)	וקדרותה של מלחמת עולם נוספת כבר ירדה על העולם (35)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
132.	after a winter of ennui and pneumonia in Portugal (32)	после скучной зимы в Португалии, где я перенес воспаление легких (44)	לאחר חורף משעמם בפורטוגל, ששם עברתי דלקת ריאות	אחרי חורף של דכדוך ודלקת-ריאות בפורטוגל (36)	בהגיעי סוף סוף לארצות-הברית, אחרי חורף של שיעמום ודלקת-הריאות בפורטוגל (35)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
133.	I at last reached the States (32)	я наконец достиг берегов Америки (44)	הגעתי לבסוף לחופי אמריקה	כשהתקרבתי סוף סוף לחופי ארצות-הברית (36)	בהגיעי סוף סוף לארצות-הברית (35)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה אחרת ותוספת	הסבר המטאפורה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
134.	the <u>soft</u> job (32)	легкая (44) служба	המשרה הקלה	העבודה הנוחה (36)	המשרה הנוחה (35)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה	הסבר המטאפורה
135.	fate offered me (32)	предлагаемая судьбой (44)	שהציע הגורל	שהושיט לי הגורל (36)	(קפצתי על המשרה הנוחה) שהוצעה לי (35)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	פיצוי
136.	took me (32)	занял у меня (45)	לקח לי	עבדתי (36)	גזל ממני (35)
		מטאפורה זהה או מקבילה		הסבר המטאפורה	מטאפורה זהה או מקבילה
137.	solace of research (32)	радостям изысканий (45)	שמחות החיפושים	נחמה שמצאתי בעיסוק המחקרי (36)	בעיניים ובמחקר (35)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	הסבר המטאפורה
138.	the shade to my excruciating desires and insomnias (32)	тьень – к пытке желаний, к бессонице (45)	צל – לעינוי של תשוקות, לנדודי-השינה	הצל לתשוקותי ולנדודי-השינה המעניים שלי (36)	הצל הוטל על ידי תשוקותי המעוננות ונדודי השינה (35)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
139.	a nacreous morn (43)	перламутровое утро (57)	בוקר צדפי	הבוקר שהחל בצחות בדולחית (47)	בוקר-פנינים אפרורי-בהיר (47)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
140.	made a scene (43)	закатила сцену (57)	מילולית: עשתה סצנה	עשתה צרות (47)	הקימה שערויה (47)
		מטאפורה זהה או מקבילה		ביטוי אחר	מטאפורה אחרת
141.	clean-cut jaw, muscular hand, deep sonorous voice (43)	чистая линия нижней челюсти, мускулистая кисть руки, глубокий голос (58)	קו נקי של לסת תחתונה, כף יד שרירית, קול עמוק	לסת מזוננת, יד שרירית, קול עמוק ומהדהד (47)	לסת מחוטבת, יד שרירית, קול עמוק ומצלצל (47)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
142.	Lake of the Rains (43)	Никаких озер (одни лужи) (58)	שום אגמים (רק שלוליות)	אגם הגשמים (47)	אגם הגשמים (47)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
143.	For a moment, we were both in the same <u>warm green bath of the mirror</u> that reflected the top of a poplar with us in the sky (43)	На мгновение мы оба заплывали в теплой зелени зеркала, где отражалась вершина тополя вместе с нами и небом (58)	לרגע שנינו התחלנו לשחות בירק החם של המראה, היכן שהשתקפה הצמרת של הצפצפה ביחד איתנו והשמים	לרגע היינו שנינו שרויים באותו אמבט חמים וירוק של הראי, ששיקף צמרת של צפצפה ביחד איתנו בשמיים (47)	שעה קלה היינו שרויים יחד, באותו אמבט חמים וירוק של הראי, ששיקף את צמרת הצפצפה יחד עמנו על רקע השמים (47)
		מטאפורה אחרת ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
144.	my quivering sting (43)	трепещущим жалом (58)	בעוקץ הרועד	את העוקץ הרוטט שלי (47)	את עוקץ לשוני הרועד (47)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה והסבר
145.	eyeball (43)	глазное яблоко (58)	תפוח העין	כדור עינה (47)	תפוח עינה (47)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
146.	glide (50)	проскальзываю (65)	מחליק	רוחף במחשבה (53)	חומק איפוא במחשבתי (54)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
147.	find the radio silent (50)	радио молчит (65)	הרדיו שותק	הרדיו דומם (53)	הרדיו שרוי באלם (54)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
148.	what I thought was a prismatic weave turns out to be but an old gray cobweb (50)	радужная ткань обернулась всего лишь серой от ветхости паутиной (66)	הבד בצבעי הקשת הפך להיות רק קורי עכביש אפורים מהבליה מרוב יושן	מה שחשבתי לי למארג-אור קולט-כל מתברר בסופו של דבר כסתם קורי עכביש אפורים וישנים (54)	מה שחשבתי לאריג פריסמטי איננו אלא קורי עכביש אפורים (55-54)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
149.	the house is empty, is dead (50)	дом пуст, дом мертв (66)	הבית ריק, הבית מת	הבית הוא ריק, הוא מת (54)	הבית ריק, מת (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
150.	purred (50)	промурлыкала (66)	ימימה	ימימה (54)	אמרה בלשון חלקה (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר ומטאפורה אחרת
151.	she had me cornered (50)	она загнала меня в тупик (66)	היא דחקה אותי למבוי סתום	היא לכדה אותי (54)	היא סגרה עלי (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
152.	as I laboriously <u>doubled up</u> my large body in order to crawl in (50)	когда я стал чересчур старательно складывать свое крупное тело, чтобы влезть в машину (66)	כשהתחלתי ביתר שקדנות לקפל את גופי הגדול, כדי להיכנס לרכב	כשעמלתי לקפל את גופי המגודל כדי להזדחל פנימה (54)	שעה שטרחתי לקפל את גופי הגדול, כדי להידחק פנימה (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
153.	desperately <u>devising</u> a means of escape (50)	все еще отчаянно придумывая, как бы спастись (66)	תוך שאני עדיין חושב באופן נואש כיצד להינצל	מתחבל ביאוש אמצעי כלשהו להימלטות (54)	כשאני מוסיף עדיין לייגע את מוחי, כדי למצוא מפלט מטיול זה (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
154.	sharp voice (50)	резкий голосок (66)	קולה (המעטה) החד	קולה החד (54)	קולה הנוקב (55)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
155.	killing the motor (50)	причем нечаянно остановила мотор (66)	ועם זאת עצרה ללא כוונה את המנוע	כשהיא קוטלת את המנוע (54)	כשהיא קוטלת את המנוע (55)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
156.	shivering with glee (50)	вся трепеща от удовольствия (66)	כולה רועדת מעונג	רוטטת מחדווה (54)	רועדת מגיל (54)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
157.	monkeyish feet (51)	обезьяньи ноги (67)	רגליים קופיות	הפפות הקופיות (55)	הרגליים הקופיות (56)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
158.	slipped (51)	скользнула (67)	החליקה	החליקה (55)	גלשה
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
159.	and stroked, and squeezed that little hot paw (51)	и гладил, и тискал эту горячую лапку (67)	וליטפתי, ולחצתי את הכף (מתיחס לחיות בלבד) החמה הזאת	ולחצתי, וליטפתי את הטלף הקטנה והלוהטת (55)	ליטפתי ולחצתי... את כפתה הקטנה, הלוהטת (56)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
160.	we are paying (51)	мы расплачиваемся (67)	אנו משלמים	אנו משלמים (55)	אנו משלמים (56)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
161.	in its special bower of names (52)	в живой беседке имен (68)	בסככה החיה של שמות	בגינת השמות המיוחדת שלו (56)	בתוך חורשה מיוחדת של שמות (58)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
162.	bodyguard of roses (52)	под почетным караулом роз (68)	תחת משמר-הכבוד של ורדים	עם משמר-ראש של שושנים (56)	מוקפת שושנים, שומרי ראשה (58)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה, הסבר ותוספת
163.	the spine-thrill of delight (52)	щекотка восторга (68-69)	דגדוג ההתפעלות	צמרמורת העונג שהוא מעביר בגבי (56)	הרטט החולף בעמוד השדרה שלי (58)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה והסבר	הסבר המטאפורה
164.	the tender anonymity (52)	нежная анонимность (69)	אנונימיות רכה	האלמוניות הרכה (56)	אלמוניותו הרכה, הענוגה (58)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
165.	this name with its formal veil (52)	под черным кружевом мантильи (69)	תחת התחרה השחורה של המטפחת	שיש לשם הזה בצעיפו הרשמי (56)	שם זה, המטעף בצעיפו הרשמי (58)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
166.	plunge (54)	углублюсь (70)	אתעמק	אצלול (58)	אכנס (לסבך היער) (59)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר ופיצוי
167.	reality at this juncture withdrew (54)	явь ступевалась (70)	המציאות הטשטשה	בפרשת-הדרכים הזאת נסוגה המציאות לאחור (58)	בנקודה זו, נמוגה המציאות לחלוטין (59)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
168.	reason knew (54)	мой разум знал (70)	שכלי ידע	על פי ההיגיון (58)	הכרה, היודעת היטב (59)
		מטאפורה זהה או מקבילה		הסבר המטאפורה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
169.	a sheet of emerald ice (54)	пелена изумрудного льда (70)	מעטה קרח הברקת	שכבה אֶזְמֶרְגֶדִית של קרח (58)	שכבת קרח שעינו כעין הברקת (59)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה והסבר
170.	my heart is still thumping (54)	сердце у меня все еще колотится (71)	ליבי עדיין דופק בחוזקה	לבי עדיין הולם בפראות (58)	לבי עודנו הולם בחזקה (60)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
171.	engrossed in torrential talk (54)	увлеченная стремительной беседой (71)	להוטה בשיחה מהירה	משוחחת בשצף-קצף (58)	שקועה בשיחה (60)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה אחרת
172.	my arms and legs were convex surfaces (54)	мои конечности были выгнутыми поверхностями (71)	הגפיים שלי היו משטחים קמורים	זרועותי ורגלי היו משטחים קמורים (58)	כשרגלי וידי הופכות למין גופים קמורים (60)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת והסבר
173.	I must have taken hours (54)	мне потребовалось Бог знает сколько времени (71)	נדרש לי אלוהים יודע כמה זמן	ודאי חלפו שעות (58)	מן הסתם חלפו שעות (60)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
174.	a delicately allied, pharmacopoeial thought did tinkle in my sonorous and clouded brain (71)	в моем гулком и мутном мозгу все же позвякивала мысль, состоявшая в тонком родстве с фармацевтикой (90)	אך במוחי המהדהד והעכור בכל זאת הצטלצלה המחשבה, שהייתה בקרבה עדינה עם רוקחות	אך בת-דודה במעודנת של המחשבה הרוקחותית הזאת אכן נצטלצלה באופן אלגנטי בתוך מוחי המהדהד והעכור (75-74)	מחשבה, הקרובה מאד למחשבה פארמאקולוגית זו, החלה מנקרת במוחי המעורפל (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
175.	limit myself (71)	ограничива- ть себя (90)	להגביל את עצמי	אגביל את עצמי (75)	להגביל את עצמי (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
176.	<u>modest masked</u> caress (71)	скромно прикрытое наслаждение (90-91)	תענוג המכוסה בצניעות	לטיפה הצנועה והמוצנעת (75)	בליטוף, המוסווה בענווה (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
177.	visions of venery (71)	образы любострас- тия (91)	דמויות התאוותנות	חזיונות-מומוט (75)	חזיונות-עגבים (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
178.	presented themselves to me (71)	выходили на сцену (91)	יצאו לבמה	הופיעו לנגד עיני (75)	עלו לעיני (79)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
179.	the house was full of Charlotte's snore (71)	дом полнился храпом Шарлотты (91)	הבית התמלא בנחירותיה של שרלוטה	הבית היה מלא את נחירותיה של שרלוט (75)	הבית הידהד כולו מנחירותיה של שארלוט (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
180.	the red sun of desire and decision (71)	алое солнце желания и решимости (91)	השמש השני של תשוקה ונחישות	והשמש האדומה של הלהיטות וההחלטיות (75)	והשמש הלוהטת של התשוקה ושל ההכרעה (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
181.	a live world (71)	живой мир (91)	עולם חי	עולם חי (75)	עולם חי (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
182.	sparkling glass... (71)	бокал... (91)	כוס	כוסות תוססות (75)	הכוס הנוצצת (79)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
183.	the bliss of past and future nights (71)	прошлые и будущие ночи (91)	לילות העבר והלילות העתידיים	תענוגות הלילות שהיו ואלה שיבואו (75)	חוויית ההווה, וחיי הלילות העתידיים עוד לבוא (79)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
184.	figuratively speaking, I shattered the glass (71)	говоря метафорически, я разбил бокал вдребезги (91)	באמירה מטאפורית, שברתי את הכוס לרסיסים	אז ניפצתי – על דרך ההשאלה – את הכוס (75)	אם להתבטא על דרך המשל, – ניפצתי את הכוס (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
185.	a vastness and variety of vistas (71)	столь широкие и разнообразные перспективы (91)	פרספקטיבות כה רחבות ומגוונות	שפעת תשקיפים מקיפים שכאלה (75)	רב-גווניות זו של סיכויים מזהירים (79)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
186.	has been given the upper hand (71)	я дал заслонить (91)	נתתי להסתיר (תרגום באמצעות היפוך)	גבר (75)	ניתנה הבכורה (80)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
187.	to tune my style to the tone (71)	настроить их слог на хамский лад (91)	לכוון את הסגנון שלהם לנימה החצופה	לכוון את סגנוני לנימתו (75)	לעצב את סגנוני כך, שיתאים לנימת... (80)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת והסבר
188.	Mrs. Haze was to me but an obstacle (71)	госпожа Гейз была для меня всего лишь препятствием (91)	הגברת גייז הייתה עבורי רק מכשול	ראיתי בגבי הייז רק מכשול על דרכי (75)	שעה שמרת הייז היתה לי רק למכשול (80)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
189.	my story has reached a point where... (71)	мой рассказ достиг того пункта, где... (91)	סיפורי הגיע לנקודה ש...	הגיע סיפורי עכשיו לנקודה שבה... (75)	הגיע עתה סיפורי לנקודה, בה... (80)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
190.	had gone out of her way (81)	совершенно зря (103)	לחלוטין שלא לצורך	טרחה בחריצות רבה (84)	עשתה מאמץ יוצא מן הכלל (90)
		השמטת המטאפורה		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
191.	maddening (81)	невыносимо (103)	בלתי-נסבל	מרתיע (85)	עלול היה... להוציא אדם מדעתו (91)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
192.	mild nature (81)	мягкая натура (103)	אופי רך	אופיה הנוח (85)	הרכה ונוחתי-המזוג (91)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת והסבר
193.	attacked (81)	атаковала (103)	תקפה	תקפה (85)	מסתערת באכזריות (91)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
194.	routed (81)	обращала в бегство (103)	גרמה לנסיגתם	שילחה לעזאזל (85)	מסתערת... בחמת-זעם (91)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
195.	wandered (81)	забирались (103)	חדרו/ טפסו	תעו (85)	נדדו (91)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
196.	my saporous darling (81)	мой ландыш, моя душка (103)	זיוונית שלי, נשמה שלי	חמדתי האפרסמונית (85)	חמדתי הטעימה (91)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
197.	dark doubts (118)	темные сомнения (147)	ספקות אפלים	ספקות אפלים (120)	ספקות אפלים (133)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
198.	from the depths of a cretonne easy chair (118)	из глубин кретонового кресла (147)	ממעמקי כורסת הקרטון (cretonne)	ממעמקיו של של כיסא-נוח (121)	מתוך מעמקי כורסא מצופה בכותנה צבעונית (133)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
199.	blossom-like vision (118)	моя арийская роза (147)	הורד הארי שלי	החזיון הניצני המלבלב הזה (121)	חזיון מלבב (133)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
200.	hand of crime (118)	почерком злоумышленника (148)	בכתב של אדם, המתכנן פשע	בידו... של הפשע (121)	כתב ידו... של הפשע (133)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
201.	seasick murals (122)	бледная немочь этих фресок (152)	מחלת הירקון של פרסקואים אלה	ציורים חולי-ים שעל הקיר (125)	אותם ציורי קיר, מוכי מחלת-הים (138)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
202.	strange and monstrous moment (122)	странный и чудовищный миг (152)	רגע מוזר ומפלצתי	רגע מוזר ומפלצתי (125)	רגע מוזר ומבעית (138)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
203.	the mechanism of that dream vacuum (122)	механическое действие безвоздушного пространства, присущее снам (152)	פעולה מכנית של מרחב חסר-אוויר, המאפיינת חלומות	פעולתו האוטומאטית של אותו חלל-של-חלום (125)	על יסוד מנגנונה של אותה ריקנות חלומית (138)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה אחרת
204.	a deranged mind (122)	поврежденный ум (152)	המוח הפגוע	מוחו של אדם מופרע (125)	הדעה הבלתי שפויה (138)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
205.	two withered women, experts in roses (122)	двух увядших женщин, экспертов по розам (153)	שתי נשים נבולות, מומחות לורדים	שתי נשים, כמושות, מומחיות לשושנים (125)	שתי נשים, קמולות, מומחיות לשושנים (139)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
206.	because he was drunk, or because the wind was (127)	оттого, что он был пьян, или оттого, что пьян был ветер (158)	משום שהוא היה שתוי, או משום שהרוח הייתה שתויה	משום שהוא היה שיכור, או שהרוח הייתה (130)	משום ששתי היה, או שהרוח שתויה הייתה (144)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
207.	the darkness returned to its initial place (127)	темнота вернулась на прежнее место (158)	החושך חזר למקומו הקודם	החשיכה חזרה למקומה הראשון (130)	החשכה חזרה לקדמותה (144)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
208.	if a violin string can ache, then I was that string (127)	если скрипичная струна может страдать, я страдал, как струна (158)	אם מיתר הכינור יכול להתיישר, אני התיישרתי, כמו מיתר	אם מיתר-כינור יכול לכאוב, אני הייתי המיתר הזה (130)	אם מיתר של כנור מסוגל להיות כולו כאב, הרי כי אז הייתי אני המיתר הזה (144)
		הפיכת מטאפורה לדימוי		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
209.	a constellation of fixed people (127)	созвездие людей (158)	צביר האנשים	מערכת אנשים שחגה במסלול קבוע (130)	קבוצת האנשים (154-144)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
210.	whose brown woolly smoke arched and dipped over the green shadow (158)	чей бурый, мохнатый дым склонялся дугой над зеленой тенью (196)	שעשנה החום, הצמרירי, רכן כקשת מעל הצל הירוק	שעשן חום וצמרירי היתמר ממנה וצלל מעל לצל הירוק (161)	אשר תימרות עשנה החום והצמרירי התקמרו והתמזגו בצל הירוק (177)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
211.	pale and flushed bricks (158)	бледно-розовыми и румяными кирпичами (196)	לבנים (בצבע) ורוד-חיוור וסמוקות	לבנים (מסודרות יפה בתבנית צבעונית של) חיוורת-וסמוקה, חיוורת-וסמוקה (162)	לבנים חיוורות וסמוקות (177)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
212.	pale and flushed bricks (158)	бледно-розовыми и румяными кирпичами (196)	לבנים (בצבע) ורוד-חיוור וסמוקות,	לבנים (מסודרות יפה בתבנית צבעונית של) חיוורת-וסמוקה, חיוורת-וסמוקה (162)	לבנים חיוורות וסמוקות (177)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
213.	playing its liquid shadows (158)	струистая тень играла (196)	הצל הזרמי שיחק	מרקיד... את צלליו הנוזליים (162)	מרקידה... את צלה הנוהר (177)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
214.	playing its liquid shadows (158)	струистая тень играла (196)	הצל הזרמי שיחק	מרקיד... את צלליו הנוזליים (162)	מרקידה... את צלה הנוהר (177)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
215.	pole of insanity (174)	полюс сумасшествия (214)	קוטב השגעון	קוטב... של טירוף (178)	קטבי-שגעון (195)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
216.	whose magic nymphage had evaporated (174)	чьё волшебное нимфетство к тому времени испарится (214)	שהנימפטיות הקסומה שלה עד הזמן הזה תתנדף	אשר טל-נימפיותה נמוג לבלי שוב (178)	שתקופת נימפיותה הקסומה חלפה זה כבר (196)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
217.	the telescoping of my mind (174)	подзорная труба моего ума (214)	הטלסקופ של שכלי	העוצמה הטלסקופית של מוחי (178)	כושר החזון של מוחי (196)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
218.	in the remoteness of time (174)	в отдалении лет (214)	ברוחק השנים	אי-שם בקצווי-הזמן (178)	במרחק-הזמן (196)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
219.	wild journey (174)	дикое странствование (214)	הנדידה הפראית	המסע המטורף (178)	מסע מטורף (196)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
220.	I was a ridiculous failure (174)	Я был до смешного неудовлетворительным (214)	הייתי לא משביע רצון עד צחוק	נכשלתי כישלון מביש (178)	נחלתי כשלון חרוץ (196)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה ותוספת	הסבר המטאפורה באמצעות ביטוי מקביל
221.	Lo's glance skipping (174)	Лолитин взгляд все перелетал (215)	המבט של לוליטה התעופף כל הזמן	מבטה של לו מדלג (178)	כשמבטה של לו נודד (196)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
222.	to attach myself (174)	прикрепиться (215)	להיצמד	לקשור את עצמי (179)	להיכנס, על פני השטח לכל הפחות (197)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
223.	my magic vista (179)	моя волшебная брешь (220)	הפרצה הקסומה שלי	תשקיף הנוף המכושף שלי (183)	הנוף הקסום (202)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
224.	a mellow academic townlet (179)	под... древесными шатрами маститого университетского городка (220)	תחת אהלי עץ... של עיירה אוניברסיטאית מכובדת	עיירונית אקדמית חברותית (183)	בעיירה אקדמאית קטנה זו (202)
		מטאפורה אחרת		הסבר המטאפורה	ללא
225.	one was bound to have a few amiable fine-dayers <u>yelping</u> at you (179)	личности, встречающие вас учтивым лаем метеорологических приветствий (220)	אישים, המקבלים אותך בנביחות מנומסות של ברכות מטאורולוגיות	אי אפשר שלא שלא להיתקל במספר לא מבוטל של משלומכיים הפועים אליך מעבר לגדרות (183)	לא היה כל מנוס משכנים אחדים, המטיחים בפניך קריאות כגון „בוקר טוב, איזה מגו אויר נראה היום!“ (202)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
226.	temperature of my relations with them (179)	температурой моих отношений с ними (22)	הטמפרטורה של יחסיי איתם	הטמפרטורה של היחסים שלי איתם (183)	המיזוג... של יחסי עמם (202)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
227.	<u>evolution</u> toward chumminess (179)	развитие фамильярных отношений (220)	התפתחות יחסים פמיליאריים	התקדמות לקראת יחסי חביבותא (184)	התפתחות לקראת התידדות כלשהי (202)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
228.	a sharp-nosed character (179)	эта банальная проныра вышла прямо из фарса (221)	החטטנית הבנאלית הזאת יצאה הישר מפארסה	טיפוסית חדת-אף (184)	אשה קרתנית בעלת חוטם מחודד (202)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
229.	feverishly (179)	лихорадочно (221)	בקדחתנות	בקדחתנות (184)	בקוצר-רוח (203)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
230.	my darling (179)	моя голубка (221)	יונתי	חמדתי (184)	חמודתי (203)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
231.	a word (185)	совет (221)	עצה	עצה (190)	אזהרה (209)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה	הסבר המטאפורה
232.	don't explode out loud (185)	не устраивайте ей скандал (228)	אל תעשה סקנדל בפניה	אל תתפרץ בקול רם (190)	אל תתפרץ (210)
		הסבר המטאפורה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
233.	the brunt of your displeasure (185)	тяжесть вашего неудовольствия (228)	הכובד של אי שביעות הרצון שלך	שיבטך (190)	מוקד התקפתך (210)
		מטאפורה זהה או מקבילה		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
234.	a cold eye (189)	холодный взгляд (232)	מבט קר	עין קרה (194)	עין קרה
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
235.	bulky young women (189)	глыбоподобные молодые женщины (232)	נשים צעירות הדומות לרגבים	נשים צעירות ומעופות (194)	נשים צעירות, עבות-בשר (214)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
236.	caught and petrified in the overflow of human knowledge (189)	застигнутых и превращенных в камень переизбытком человеческого знания (232)	שנתפסו ונהפכו לאבן על-ידי עודף הידע האנושי	נלכדו ונתאבנו כאן בין גליו הגואים של הידע האנושי (194)	שנלכדו ונתאבנו בידע האנושי העולה על גדותיו (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת
237.	widower with the eyes of a goat (189)	вдовец с глазами козла (232)	אלמן עם עיני תיש	אלמן... ובעל עיניים של עז (194)	אלמן... בעל עיני תיש (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
238.	the labyrinth of the supermarket (189)	лабиринт супермаркета (232)	מבוך הסופרמרקט	מבוך מסדרונות הסופרמרקט (194)	מבוך הסופר-מארקט (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
239.	no show of rapacious haste (189)	без видимых признаков плотоядного нетерпения (232)	ללא סימנים נראים לעין של אי-סבלנות תאוותנית	בלי לגלות שום חיפזון טורפני (194)	בלא סימן לחפזון תאוותני (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
240.	taking time (189)	заставляю себя (232)	מכריח את עצמי	לוקח... זמן (194)	משתהה (194)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	הסבר המטאפורה
241.	marble-faced (189)	мраморнолицие (232)	בעלות פני-שיש	משויישי-פנים (194)	בעלי פני שיש (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
242.	a hygienic evening (189)	гигиенический вечер (233)	ערב היגייני	ערב תברואתי (194)	ערב הגייני (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
243.	a square of light (189)	квадрат света (232)	ריבוע האור	מרובע של אור (194)	מרובע של אור (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
244.	the winter-bleached (189)	зимой отбеленную (233)	שהולבנה על-ידי החורף	חיוורת-החורף (194)	דהוית-החורף (214)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
245.	grim stoppages (220)	мрачные остановки (270)	תחנות אפלות	עצירות קודרות (226)	חניות קודרות (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
246.	writhing in the coils of her own sarcasm (220)	извиваясь в кольцах собственного сарказма (270)	מתפתלת בטבעות של הסרקזם העצמי שלה	מפרכסת בנפתולי הסרקאזם שלה (226)	כמתפתלת בסבך האירוניה שלה (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
247.	writhing in the coils of her own sarcasm (220)	извиваясь в кольцах собственного сарказма (270)	מתפתלת בטבעות של הסרקזם העצמי שלה	מפרכסת בנפתולי הסרקאזם שלה (226)	כמתפתלת בסבך האירוניה שלה (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
248.	we spent a grim night in a very foul cabin, under a sonorous amplitude of rain, and with a kind of prehistorically loud thunder incessantly rolling above us (220)	мы провели угрюмую ночь в прегадком мотеле под широкошумным дождем и при прямотаки допотопных раскатах грома, беспрестанно грохотавшего над нами (270)	עברנו לילה קודר במוטל נאלח במיוחד תחת גשם רחב-רעש ובנהמי הרעם ממש קדום-מבוליים, אשר רעש מעלינו ללא הרף	בילינו לילה קודר בביתן מזוהם ביותר, תחת הידהוד מתוגבר של גשמים, כשמעל לראשנו מתגלגל ללא חשך רעם פרה-היסטורי במימדי קולניותו (226)	בילינו לילה עגום בביתן מזוהם ביותר תחת שפע קולני של גשם, בליווי רעם בעל עוצמה פריהיסטורית מעל לראשינו (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
249.	lovely release (220)	прекрасное умиротворение (270)	פיוס נפלא	הקלה מתוקה (226)	פורקן נפלא (251)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
250.	disaster (220)	вот так беда! (171)	איזה אסון	שוד ושבר (226)	שוד ושבר (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה		ביטוי מקביל	ביטוי מקביל

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
251.	drifted (220)	нас... понесло туда (271)	נסחפנו... לשם	נמשכו רגלינו לשם (226)	נקלענו לשם (251)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת
252.	a garland of seven little graces (220)	гирлянда из семи малень- ких граций (271)	זר של שבע גראציות קטנות	זר של שבע גראציות קטנות (227)	שבע גראציות קטנות (252)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	השממה
253.	partisan flurry (220)	вспышки пристрастно- го волнения (271)	הבזקים של התרגשות משוחדת	רגושי-האהדה (227)	ההתרגשות (252)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
254.	hair brilliant- ly brushed (243)	с расчесан- ными до блеска волосами (298)	עם שיער מסורק עד ברק	שיערה מסורק עד ברק (249)	שיערה מסורק ומבריק (277)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	פישוט המטאפורה
255.	her topaz ring burned in the sun (243)	горел на сол- нце её топа- зовый перс- тенок (198)	בערה בשמש טבעת הטופז שלה	יקדה טבעת- הטופז שלה בשמש (249)	יקדה טבעת- הטופז שלה בשמש (277)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
256.	a shadow of the fiend (248)	тень беса (304)	צל השד	צל של השטן (254)	צל צלו של השטן (284)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת
257.	building up a foundation of verisimili- tude and good will (248)	сооружать платформу правдоподо- бия и добро- желательства (305)	להרכיב פלטפורמה של אמינות ורצון טוב	בסיס של אמינות ורצון טוב (254)	רקע מתקבל על הדעת של מראית עין ורצון טוב (284)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
258.	in order to keep me well <u>furnished</u> with derisive hints (248)	с целью обильно снабдить меня издевательскими намеками (305)	במטרה לספק לי בשפע רמזים לעגניים	כדי שלא יחסרו לי חלילה רמזים לעגניים (254)	כדי לצייד אותי יפה יפה ברמזי-עקבות לגלגניים (284)
		הסבר המטאפורה		הסבר המטאפורה	מטאפורה אחרת
259.	shiver of triumph and loathing (250)	трепет торжества и гадливости (307)	רעד של ניצחון וגועל	צמרמורת של תיעוב וניצחון (256)	רטט של נצחון ושאת-נפש גם יחד (286)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
260.	his fiendish conundrum would ejaculate in my face (250)	тайный смысл его дьявольской головоломки вдруг эякулировал мне в лицо! (207)	המשמעות הנסתרת של חידת-הסבך השטנית שלו פתאום פלטה זרע בפניי!	היה פתאום הנוטריקון השטני שלו פולט את זירמתו בפרצופי! (256)	היתה החידה השטנית של שמו טופחת לפתע על פני! (286)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
261.	shook (250)	сотрясал (307)	הרעיד	הייתה מרעידה (256)	חלף (286)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
262.	my frail frame (250)	хрупкий состав мой (307)	הרכבי השברירי	גופי הנגוף (256)	חלף בכל גופי הרפה (286)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה זהה או מקבילה
263.	among entries that <u>arrested my attention</u> (250)	не привожу записей, которые меня привлекли (308)	איני מביא רישומים שמשכו אותי	איני שש ביותר להזכיר אותם רישומים שנתפשו אצלי (257)	בין הכתובות, שמשכו את תשומת לבי (287)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
264.	my mind was cracking (255)	схожу с ума (313)	יוצא מדעתי	דעתי מתבלעת (261)	דעתי הולכת ונטרפת עלי (292)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה אחרת	מטאפורה אחרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
265.	he might have extracted from me and arrayed in a logical pattern certain chance memories that I have threaded through my book with considerably more ostentation than they present themselves with to my mind even now when I know what to seek in the past (255)	он мог бы извлечь из меня и помочь мне разложить логическим узором некоторые случайные воспоминания, которые проступают сквозь ткань моей книги, со значительно большей отчетливостью, чем они всплывают у меня в памяти – даже теперь, когда я уже знаю, что и кого выискивать в прошлом (313)	הוא יכול היה לחלץ ממני ולעזור לי לסדר בעיטור הגיוני זכרונות מקריים מסויימים, אשר מבצבים דרך אריג הספר שלי, באופן הרבה יותר ברור מאשר הם צפים בזכרוני – אפילו עכשיו, כאשר אני כבר יודע מה ואת מי לחפש בעבר	הוא עשוי היה לחלץ מתוכי ולערוך בתבנית הגיונית כמה זכרונות מקריים השזורים כאן בספרי בהבלטה רבה בהרבה מזו שבה הם מתייצבים לפני עיני-רוחי, אפילו עכשיו, כשאני יודע מה לחפש בעברי (261)	ייתכן שהיה לאל ידו לדלות מקרבי ולערוך בצורה הגיונית רסיסי זכרונות מקריים מסויימים, אשר שזרתים בספרי ביומרה רבה לאין ערוך מכפי שהם מצטיירים לעיני אפילו עתה, כשידוע לי כבר מה עלי לחפש בעבר (293)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
266.	I was merely losing contact with reality (255)	теряю контакт с действительностью (313)	מאבד קשר עם המציאות	מאבד מגע עם המציאות (261)	הולך ומאבד מגע עם המציאות (293)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
267.	we are men of the world (301)	мы с вами светские люди (366)	אני אתה אנשי החברה הגבוהה	אנחנו אנשי העולם הגדול (307)	שנינו בקיאים בהווית העולם (343)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת והסבר

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
268.	rare and delightful <u>marvel of nature</u> (301)	редкое и очаровательное <u>чудо природы</u> (367)	פלא טבע נדיר ומקסים	פלא טבע נדיר ומענג (307)	אחד מפלאי הטבע הנדירים (344)
		מטאפורה זהה או מקבילה ותוספת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה
269.	rot in jail (301)	гниль в тюрьме (367)	להירקב בכלא	תימק בבית-הסוהר (307)	תירקב בבית-הסוהר (344)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת	מטאפורה זהה או מקבילה
270.	very illuminating graphs, plotted with love under pleasant skies (302)	весьма поучительные диаграммы, вычерченные с большой любовью под благосклонными небесами (368)	דיאגרמות מחכימות למדי, שסורטטו באהבה גדולה תחת השמיים המיטיבים	דיאגרמות מאירות-עיניים, משורטטות באהבה תחת שמיים נעימים (308)	דיאגרמות מאלפות מאד, שנרשמו באהבה, באקלים נפלא (345)
		מטאפורה אחרת		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה אחרת
271.	<u>rocking in a panic</u> all by itself (302)	движение одинокой качалки, <u>ходящей в углу</u> (368)	התנועה של הנדנדה הבודדה, המתנענת בפינה	הכיסא מתנדנד בתקוף-אמוק מכוח-עצמו (308)	הכסא מתנדנד, לרוב בהילות, בכוחות עצמו (345)
		ביטוי אחר		מטאפורה אחרת	הסבר המטאפורה
272.	he <u>flashed</u> into the music room (302)	он мелькнул в соседнее <u>зальце</u> (368)	הוא ריצד לאולמון השכך	טס כחץ מקשת לתוך חדר-המוזיקה (308)	חלף בן-שיחי על פני וטס לחדר-הנגינה (345)
		מטאפורה זהה או מקבילה		מטאפורה אחרת ותוספת	מטאפורה אחרת ותוספת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
273.	the sound-track snorts which have been absent from our fight (302)	судорожный храп, которого не было на звуковой дорожке нашей кинодраки (368)	נחירות עוויתיות, שלא היו על הפסקול של התגרה הקולנועית שלנו	את כל פסקול הנחירות והחירחורים שנעדרו משום-מה מן ההתכתשות שהייתה בינינו קודם (308)	קולות החרחור שנעדרו קודם מהתגוששותנו (345)
		מטאפורה זהה או מקבילה והסבר		מטאפורה זהה או מקבילה	מטאפורה זהה או מקבילה

הרשימה לעיל כוללת 203 מטאפורות. הטבלה הבאה מסכמת את שיטות תרגומן ואת משקלן היחסי. במקרה של שימוש בהסבר ביחד עם מטאפורה (זהה או אחרת), הדוגמה שוייכה לקטגוריה "הסבר".

נבוקב	שטיינהרט	ורפהטיג	
137 (67.5%)	134 (66%)	120 (59.1%)	מטאפורה זהה או מקבילה
45 (22.1%)	47 (23.1%)	55 (27.1%)	מטאפורה אחרת
16 (7.9%)	17 (8.4%)	22 (10.8%)	הסבר המטאפורה
5 (2.5%)	5 (2.5%)	6 (3%)	אחר
203 (100%)	203 (100%)	203 (100%)	סה"כ:

כפי שניתן לראות, תרגום המטאפורה במטאפורה מקבילה או זהה הוא השיטה הנפוצה ביותר, ביתרון גדול על השיטות האחרות. במקום השני ממוקם השימוש במטאפורה אחרת ובמקום השלישי - הסבר המטאפורה. אחת משלוש שיטות אלה ננקטה ב-97%-97.5 מהמקרים בכל התרגומים. בעוד שהתפלגות השיטות דומה מאוד בכל התרגומים, ובמיוחד בתרגומיהם של נבוקב ושטיינהרט, ניתן לראות שנבוקב השתמש יותר מכולם במטאפורה זהה או מקבילה. ורפהטיג, לעומת זאת, השתמש במטאפורה זהה או מקבילה פחות משני המתרגמים האחרים, ולכן משקלן של השיטות האחרות גדול יותר בתרגומו.

לאחר סיכום כללי זה, נציג מספר דוגמאות פרטניות מעניינות.

הרומן מתחיל ברצף ארוך של מטאפורות, המלוות באליטראציה בולטת (דוגמאות 71-75):
Lolita, light of my life, fire of my loins. My sin, my soul. Lo-lee-ta: the tip of the tongue taking a trip of three steps down the palate to tap, at three, on the teeth (9).

נבוקב וורפהטיג תרגמו מטאפורות אלה במטאפורות מקבילות ונתנו קדימות לתכונת המטפוריקה על פני התכונות הצליליות. שטיינהרט, לעומת זאת, השתמשה במטאפורות אחרות במטרה לשחזר את האליטראציה, שאף היא מאפיין חשוב של קטע זה, כלומר היא לקחה בחשבון גם את המאפיינים האחרים של הטקסט. פעמים רבות בחרו המתרגמים להסביר את המטאפורה,

במיוחד במקרים שבהם תרגום מילולי אינו מקובל ועלול להיות מוזר מדי לכאורה עבור הקורא. כך, למשל, בדוגמה 132 תרגם נבוקוב את המטאפורה "a winter of ennui and pneumonia in Portugal" כ-"חורף משעמם בפורטוגל, ששם עברתי דלקת ריאות". דוגמה נוספת אפשר לראות, למשל, בדוגמה 168, ששם תרגמה שטיינהרט את המטאפורה "reason knew" כ-"על פי ההיגיון". בדוגמה 135 ניתן לראות מקרה של פיצוי על אובדן המטאפורה, כשורהפטיג תרגם את המטאפורה "fate offered me" כ-"קפצתי על המשרה... שהוצעה לי". באמצעות הורדת הנושא הדקדוקי, הפך ורהפטיג את הביטוי לנטול מטאפורה, אך פיצה על כך באמצעות שימוש במטאפורה "קפצתי עלי".

הן שטיינהרט והן נבוקוב השתמשו פעמים רבות באליטראציה, הן כאשר אליטראציה הופיעה במקור, והן כאשר לא הופיעה. בולט במיוחד השימוש של שטיינהרט במשחקים שונים בנוסף למטאפורה. פעמים רבות השתמשה במצלול – "משותקי תשוקה" (דוגמה 89), "הכפות הקופיות" (דוגמה 157), "ליטפתי את הטלף" (דוגמה 159), "הצנועה והמוצנעת" (דוגמה 176); באליטראציה – "חנוק-חרמים" (דוגמה 113), "דגדוגי-דודים" (דוגמה 114), "חלל של חלום" (דוגמה 203) ובחריזה – "כוסות תוססות" (דוגמה 182) "שפעת תשקיפים מקיפים" (דוגמה 185). כמו כן, התרגום שלה ל-torrential talk (דוגמה 171) הוא "שצף-קצף" – אלוזיה לספר ישעיהו. גם נבוקוב השתמש פעמים רבות באליטראציה, אך נראה ששטיינהרט התאמצה במיוחד להוסיף משחקים לתרגומה. דוגמה נוספת למאמץ כזה היא דוגמה 101, כאשר היא השתמשה במילה "דדיים" כדי ליצור את האליטראציה "דדיים דלועיים" כתרגום המטאפורה "pumpkins... for breasts". מקרה נוסף שראוי לציין הוא דוגמה 80, כאשר נבוקוב השתמש במילה "ויניגרטי", סלט ירקות רוסי, במקום המילה הכללית "סלט", וניתן לראות בכך ניסיון לקרוץ לקורא הרוסי. לבסוף, מעניין לראות כי בדוגמה 112 השתמש ורהפטיג במילה "לבי" כתגום של mind. יתכן שמדובר בטעות לא מכוונת של ורהפטיג; אפשרות אחרת היא שהוא בחר במילה זו בכוונה מתוך רצון "לתקן" את מה שהחשיב לטעות במקור.

תרגום דימויים

בטבלה הבאה רוכזו הדימויים שנבדקו, כשמתחת לכל תרגום מצויינת שיטת התרגום.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
274.	ray-like (50)	как луч	כמו קרן	כמו קרן (53)	כקרן אור (54)
		דימוי זהה		דימוי זהה	דימוי זהה
275.	like some paralytic, on soft distorted limbs (54)	как парали-тик с беско-стными, вы-вороченны-ми членами (71)	כמו משותק עם איברים חסרי עצמות והפוכים	כמו איזה חולה-שיתוק, על גפיים רכרוכיים ומעוותים (58)	כמשותק, המודדה על גפיים רכים עקומים (60)
		דימוי זהה		דימוי זהה	דימוי זהה

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
276.	as still as a painted girl-child (71)	неподвижная, как будто написанный маслом портрет отроковицы (91)	דוממת, כמו דיוקן שמן של נערה	כולה דוממת כציור של ילדה קטנה (75)	רגועה כנערה מצויירת (79)
		דימוי זהה		דימוי זהה	דימוי זהה
277.	like so many hypnotized bunnies (81)	как загнипнотизированные зайчики (103)	כמו שפנפים מהופנטים	כשפנפים מהופנטים (85)	בדומה לשפנים קטנים מהופנטים (91)
		דימוי זהה		דימוי זהה	דימוי זהה
278.	the bridelike lassie (127)	девочка, казавшаяся малолетней невестой (158)	הילדה, שנראתה כמו כלה קטינה	הילדה הלבושה ככלה (130)	הנערה-הכלה (145)
		הסבר הדימוי		הסבר הדימוי	הפיכת דימוי למטאפורה

כפי שניתן לראות, מתוך חמישה דימויים, ארבעה תורגמו באמצעות דימוי זהה בכל שלושת התרגומים, ובמקרה אחד הדימוי הוסבר בתרגומיהם של נבוקוב ושטיינהרט. ורהפטיג, לעומת זאת, תרגם את הביטוי "the bridelike lassie" באמצעות מטאפורה כ-"הנערה-הכלה", ותרגום זה עלול להשתמע לשתי פנים.

4.3 תרגום מצלול ומשחקי אותיות

בחלק זה ירוכזו כל המקרים של מצלול ומשחקי אותיות בעמודים שנבדקו: חריזה, משחקים המבוססים על דמיון בין מילים, אליטראציה ושיכול אותיות.

4.3.1 חריזה:

(האות ח' שבסוגריים מציינת את הימצאות החריזה בתרגום הרוסי)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
279.	Quine the Swine (32)	Квайн-Швайн (44)	קוואיין-שביין (ח)	השחקנית החשקנית (36)	גוויר החזיר (34)
280.	Guilty of killing Quilty (32)	Убил ты Куилты (44)	רצחת אתה את קוואילטי (ח)	הקללה של קטילת קוויילטי (36)	אשם ברציחת סם (34)
281.	how dusty and hot I got (32)	в пыльную жару (45)	בחום המאובק	בכמה אבק וחום עלו לי... (36)	התיגעתי (35)
282.	we are paying with hail and gale (51)	мы расплачиваемся бурей и градом (67)	אנו משלמים בסערה וברד	אנחנו משלמים בסופה ובסער (55)	אנו משלמים בברד ובסופה (56)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
283.	schemed and dreamed (71)	грезил и волховал (91)	הזה וכישף	זָמַם וחלם (75)	רקם... מזימות וחלם חלומות (79)
284.	Mummy and Hummy (81)	Мамочка и Гумочка (104)	מאמוצ'קה וגומוצ'קה (ח)	אמאֵלָה והוּמִילָה (85)	אמאילה והומילה (91)
285.	The Bearded Woman read our jingle And now she is no longer single (158)	Наши строки прочла бородатая Ната, и теперь она стала женою магната (195)	את השורות שלנו קראה נטה בעלת הזקן, ועתה היא הפכה לאשתו של איל הון. (ח)	אין חתן לה כי זָקן לה, אם תסירי את הזקן, בשיטה מודרנית כאן, תמצאי מייד חתן (161)	האשה המזוקנת חרוזינו קראה, ועתה איננה עוד רווקה (-176) (177)
286.	with the wind blowing, and the stars blinking, and the cars, and the bars, and the barmen, and everything soiled, torn, dead (185)	Дует ветер и мигают звезды над амбарами, фарами, барами, парами и все вокруг – мразь, гниль, смерть (227)	נושבת הרוח ומהבהבים הכוכבים מעל האסמים, הפנסים, הבארים, הזוגות והכול מסביב – גועל, ריקבון, מוות (ח' - מילים מתחרזות: אסמים, פנסים, בארים, זוגות)	עם הרוח הנושבת, והעיר המהבהבת, והאור, והבָּאר, והברמָן, והכל נגוע, קרוע, גוֹנֵע (190)	הרוח מייללת והכוכבים מנצנצים והמכוניות טסות. תתזכרי, הוי כרמן, והבאר הקטן עם הבארמן והכל מזהם ומשוסע ומת (209)
287.	Welcome, fellow To this bordello (185)	Входи-ка, Том, в мой публичный дом! (228)	הכנס-נא טום לבית-בושת שלי (ח)	ברוך הבא, גברא רבא, לבקר בבית-הפקר! (190)	ברוך בואך, בחורי, לבית-בושת זה! (210)
288.	let us grope and hope (50)	будем дальше нащупывать и уповать (65)	נמשיך הלאה לגשש ולקוות (ח)	נגשש ולא נתיאש (53)	אל נתיאש ונוסיף לגשש (54)

ב-Quine the Swine (דוגמה 279) קוואיין היא שחקנית שהומברט קורא עליה ב"מי ומי באורות הבמה" ופירוש המילה swine הוא "חזיר". ורהפטיג שמר על החריזה, כשהחליף את השם קוואיין ב"גוויר", המתחרז עם המילה "חזיר". חשוב להדגיש שהשם גוויר, המופיע בטקסט באופן פתאומי ללא כל הקשר, אינו מובן. שטיינהרט ויתרה על המשמעות המדויקת של המילים ומצאה משחק אחר, המשמר את החריזה. שם המשפחה הומר במקצוע – שחקנית, והתיאור "חזיר" הוחלף בתואר "שחקנית". צירוף זה יוצר משחק מילים משעשע, הבנוי הן על החריזה והן על הדמיון בין שתי מילים אלה. נבוקוב, מצידו, תעתק את שתי המילים באותיות רוסיות, ובכך שמר על החריזה.

גם בתרגום של *Guilty of killing Quilty* (דוגמה 280), כל אחד מן המתרגמים בחר באסטרטגיה שונה. ורהפטיג שמר על החריזה באמצעות החלפת שמו של קוילטי בסם, וכתב "אשם ברציחת סם". משפט זה הוא חסר משמעות, כי השם סם אינו מופיע בין דמויות הרומן, בעוד שהמשפט "*Guilty of killing Quilty*" הוא וידויו של הומברט ברצח קוילטי ורמז לסוף הרומן. שטיינהרט הציעה פתרון יצירתי. במשפט "הקללה של קטילת קוילטי" היא ויתרה אומנם על החריזה, אך שמרה על רצף אליטראציוני והחזרה על הצלילים ק', ט' ול'. נבוקוב הוסיף את המילה "אתה" – ты ושינה את האות האחרונה בשמו של קוילטי, כשהפך אותו מ-Куилты ל-Куилты. לאות ы אין מקבילה בשפה העברית והיא נהגית כחיריק עמוק. שתי האותיות האחרונות של השם החדש – Куилты – יוצרות את המילה "אתה", ועל כך נבנה משחק המילים החדש, המחליף את החריזה.

הביטוי *grope and hope* (דוגמה 288) תורגם באמצעות מילים מתחרזות בכל התרגומים, אך הביטוי *schemed and dreamed* (דוגמה 283) תורגם באמצעות מילים מתחרזות רק בתרגומים לעברית, אבל לא בתרגום לרוסית. לעומת זאת, באף תרגום המבע *how dusty and hot I got* (דוגמה 281) לא הופיעו מילים מתחרזות. גם המבע *hail and gale* (דוגמה 282) תורגם ללא שימוש בחריזה, אך שטיינהרט פיצתה על כך באמצעות שימוש באליטראציה – "בסופה ובסער". המילים *Mummy* ו-*Hummy* (דוגמה 284) הועברו לכל השפות באמצעות תוספת של הקטנה, שאפשרה לשמור על החריזה.

בתרגום הכרוז *The Bearded Woman read our jingle/And now she is no longer single* (דוגמה 285), כל שלושת המתרגמים שמרו על החריזה והצליחו להעביר את התוכן, כאשר תרגומו של ורהפטיג הוא הקרוב ביותר למקור מבחינת התוכן. שטיינהרט בחרה לוותר על הלקוניות של המסר, אך הוסיפה סדרה נוספת של מילים מתחרזות והעלתה בכך את מידת המשחקיות של הטקסט. נבוקוב, מצידו, הוסיף שם פרטי, שעליו ניתן היה לבסס את החרוז. תרגומו של ורהפטיג להערה *Welcome, fellow, to this bordello* (דוגמה 287) הוא מילולי ואינו מכיל מרכיבים מתחרזים. נבוקוב, לעומת זאת, הכניס, כמו בדוגמה הקודמת, שם פרטי, שעליו הוא בנה את החרוז. גם שטיינהרט נקטה בשיטה, שבה נקטה בדוגמה הקודמת: תרגומה לקוני פחות, אך מכיל מספר רב יותר של מילים מתחרזות.

השורות שבדוגמה 286 הן אלוזיה עצמית לשיר, המוזכר ברומן בפרק 13 של החלק הראשון. שיר זה מכיל את השורה הבאה: "and the stars, and the cars, and the bars, and the barmen". תרגומו של ורהפטיג הוא מילולי ואינו מכיל בתוכו חריזה או משחק מילים אחר. שטיינהרט חרזה את החלק הראשון - "עם הרוח הנושבת, והעיר המהבהבת" ואת החלק האחרון - and everything soiled, torn, dead, שאינו מכיל בתוכו משחק מילים, היא תרגמה באמצעות מילים מתחרזות: והכל נגוע, קרוע, גוֹנֵע. נבוקוב, מצידו, הוסיף רצף של מילים מתחרזות אחרות.

לבסוף, נציג שני שירים, אשר חוברו על-ידי הומברט. הדוגמה הראשונה היא שיר-שעשוע שהומברט כתב ללוליטה :

דוגמה (289) המקור :

The Squirrel and his Squirrel, the Rabbits and their Rabbits
Have certain obscure and peculiar habits.
Male humming birds make the most exquisite rockets.
The snake when he walks holds his hands in his pockets (255)

תרגומו של נבוקוב :

Пролетают колибри на аэропланах,
Проходит змея, держа руки в карманах...
или:
Так ведет себя странно с крольчихою кролик,
Что кролиководы смеются до колик (313)

(טסים הקוליברים באווירונים,
עובר הנחש עם ידיים בכיסים...
או
מתנהג כה מוזר השפן עם השפנה,
שמגדלי השפנים צוחקים עד לכאבי בטן)

תרגומו של ורהפטיג :

לסן ולסנאית לשף ולשפנתו
יש מנהג משונה שאינו בעתו.
הזמירים הזכרים ממריאים לשמים.
הנחש את רגליו לא ירטיב במים (292)

תרגומה של שטיינהרט :

לְשֵׁפֶנְף ולשפנפנת, לפיל ולפילפֶּלֶת
מנהגים פרטיים משונים שזה פֶּלא.
הטווס עיניו בזנבו – להכעיס!
הנחש מטייל עם ידיים בכיס ... (261)

המתרגמים כולם הבינו, ככל הנראה, שעל השיר להיות מעין שיר שטות הומוריסטי וחסר משמעות, ושניתן לשנות בו את פריטי התוכן לפריטים אחרים כדי לשמר את החרוזה, כל עוד נשמרת רוח המקור. תרגומו של ורהפטיג הוא הקרוב ביותר למקור מבחינת התוכן, שכן הוא מכיל את רוב הטקסט של המקור, כשנעשה רק שינוי אחד בתוכן בשורה האחרונה כדי לשמור על החרוזה. גם הטקסט של שטיינהרט קרוב בתוכנו למקור, כשהבדל העיקרי הוא בשורה השלישית, שבה אירוע אחד מוחלף באירוע אחר כדי לשמור על החרוזה. השימוש ב"פיל", "פלפלת" ו"פלא" יוצר אפקט הומוריסטי, המבוסס על אליטראציה ודמיון בין מילים. תרגומו של נבוקוב הוא הרחוק ביותר מבחינת מספר פריטי התוכן שנשמרו בתרגום, שכן רק שני פריטים כאלה נשמרו. כמו כן, הוא חילק את השיר לשני שירים קטנים יותר ובכך וויתר על הקשר בין שני חלקי השיר.

בדוגמה הבאה מובאים שני הבתים הראשונים בשיר שנכתב על-ידי הומברט בעקבות בריחתה של לוליטה :

(דוגמה 290) המקור :

Wanted, wanted Dolores Haze.
Hair: Brown. Lips: scarlet.
Age: five thousand three hundred days.
Profession: non, or "starlet".

Where are you hiding, Dolores Haze?
Why are you hiding, darling?
(I talk in a daze, I walk in a maze,
I cannot get out, said the starling). (255)

תרגומו של נבוקוב :

Ищут, ищут Долорес Гейз;
Кудри: русы. Губы: румяны,
Возраст: пять тысяч триста дней,
Род занятий: нимфетка экрана?

Где ты таишься, Долорес Гейз?
Что верно и что неверно?
Я в аду, я в бреду: "выйти я не могу"
Повторяет скворец у Стерна.
(313-314)

(מחפשים, מחפשים את דולורס גייז;
תלתלים : [בצבע] חום בהיר. שפתיים : סמוקות,
הגיל : חמשת אלפים שלוש מאות ימים,
עיסוק : נימפטקת מסך?)

היכן את מסתתרת, דולורס גייז
מה נכון ומה לא נכון?
אני בגיהנום, אני הוזה : "איני יכול לצאת"
חוזר ואומר הזרזיר אצל סטרן).

תרגומו של ורנפטיג :

מבוקשת : דולורס הייז הקטנה.
שער : חום. פה : אודם שלהבת.
גיל : ארבע עשרה וחצי שנה.
מקצוע : אין, או ,, כוכבת".

היכן מסתתרת חמודתי?
מדוע ממני הלכה?
(כסהרורי אשוטט עירי –
אמר הזרזיר ובכה).
(293)

תרגומו של שטיינהרט :

אֶבְדָּה, מבוקשת דולורס חלום.

שיער: חום. שפתיים: שָׁנִי.
גיל: ה' אלפים ושלוש-מאות יום. מקצוע: אין, או אולי שחקנית

היכן את נחבאת, דולורס?
למה, מחמלי, התחבאת?
(אתהלך במבוך, בראשי סחרחורת,
אמר הזרזיר, לא אוכל לצאת).
(262-261)

גם כאן ניתן להגיד שכל המתרגמים השתדלו לשמר הן את הפונקציה של השיר, הן את תוכנו והן את צורתו. השינויים שנעשו למען שמירה על החריזה אינם גדולים: וורהפטיג הוסיף לשיר מילים בודדות (הקטנה, שלהבת ובכה), שטיינהרט תרגמה את שם משפחתה של ליליטה – הייז – ל"חלום" ונבוקוב שינה את צבע שיערה של לוליטה (גם כאן וגם במקומות אחרים ברומן) וויתר על החזרה בבית השני.

לסיכום, ניתן להגיד כי ברוב המקרים הצליחו המתרגמים לשמור על החריזה תוך שמירה על התוכן. באופן כללי, תרגומו של ורהפטיג הוה הקרוב ביותר לתוכן המקור, ותרגומה של שטיינהרט מתאפיינת בתוספות של משחקי מילים. מספר פעמים היא פיצתה על הויתור על חריזה באמצעות מטאפורות ואליטרציות, ואף הוסיפה משחקי מילים בנוסף לחריזה. ראוי לציין גם את דרכו של נבוקוב להוסיף שמות פרטיים לצורך יצירת חריזה, אסטרטגיה, העשויה במקרים מסוימים לסייע למתרגמים בהעברת החריזה.

4.3.2 משחקים המבוססים על דמיון בין מילים

משחקים רבים ברומן מבוססים על דמיון בין מילים:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
291.	normal big males consorting with their normal big mates (18)	нормальные большие мужчины, обща-ясь с нормальными большими женщинами (28)	גברים רגילים גדולים כשהם מתקשרים עם נשים רגילות גדולות	זכרים גדולים נורמאליים כשהם מתחברים עם שְׁגָלוֹתֵיהֶם (22)	לזכרים מגודלים, המזדווגים עם בנות-זוגם הנורמליות (19)
292.	they were as different as mist and mast (18)	они были столь же различны между собой, как мечта и мачта (28)	הם היו כה שונים זה מזה כמו חלום ותורן	שונות כמו תֵּן מאֵן (22)	שונים היו כ„תור ותורן“ (19)
293.	Psychoanalysts wooed me with pseudoliberalations of pseudolibidoes (18)	Психоаналиты манили меня псевдоосвобождением от либидо белиберды (28)	פסיכואנליטי-קאים משכו אותי בפסאודו-שחרור מליבידו השטויות	פסיכואנליטי-קאנים חיזרו אחרי בהבטחות על פֶּסְבֵּדוֹ-שחרורים של פֶּסְבֵּדוֹ-לִיבִידִים (22)	פסיכואנליטי-קנים דיברו על לבי בנסותם לשחרר אותי, שחרור מדומה, מליבידו מדומה (19)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
294.	Has disappeared since in... Appeared (I notice the slip of my pen in the preceding paragraph, but please do not correct it, Clarence) (32)	С тех пор она пропала в таких-то пьесах... (кстати вижу, что в конце предыдущего параграфа у меня описка) (45)	מאז היא אבדה במחזות כאלה וכאלה (דרך אגב, אני רואה שבסוף הפסקה הקודמת יש אצלי טעות)	אבדה מאז... עבדה (אני שם לב לשגיאת הכתיב שלי בפסקה הקודמת) (36-35)	הופיעה... חש אני בפליטת קולמוסי בסעיף זה (34)
295.	Our Glass Lake (43)	Очковое озеро (57)	אגם המשקפיים	אגם הדיו כאן (47)	אגם הבדולח (46)
296.	Hourglass Lake — not as I had thought it was spelled (81)	Очковое Озеро (104)	אגם המשקפיים	אגם הדיוקן – לא כמו שחשבתי אני שקוראים לו (85)	אגם שעון-החול (92)
297.	rumors, rumor, roomer (50)	слухи о квартиранте, ах, перестаньте (66)	השמועות על הדייר, אח, הפסיקו	הדיבור, דיור, דייר (53)	שמועות... שמועות... דייר (54)
298.	creeping up to her — "crippling" up to her (54)	к ней подкрадываться "искалеченной караморой", как выражаются пантомимисты (71)	להתגנב לעברה, "כיתוש ענק פגוע", כפי שמתבטאים הפנטומימאים	מתקרב אליה – "מתקרטע" אליה (58)	להתקדם לעברה (60)
299.	to tune my style to the tone (71)	настроить их слог на хамский лад (91)	לכוון את הסגנון שלהם לאופן החצוף	לכַּוֵּן את סגנוני לנימתו (75)	לעצב את סגנוני כך, שיתאים לנימת היומן (80)
300.	Vitamin X. Makes one strong as an ox or an ax (122)	Витамин Икс. Делает тебя сильным, как бык-с или штык-с (152)	ויטמין איקס עושה אותך חזק כמו שור או כידון	ויטמין איקס. עושה אותך פִּיקֶס; חזק כמו ספינקס (125)	ויטמין זה עושה אותך חזק כמו שור או כמו שריון (139)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית – תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
301.	The rapist was Charlie Holmes; I am the therapist — a matter of nice spacing in the way of distinction. (150)	Растлением занимался Чарли Холмс; я же занимаюсь растением, детским растением, требующим особого ухода: обрати внимание на тонкое различие между двумя терминами (185)	במעשים מגונים עסק צ'ארלי הולמס, אני לעומת זאת עוסק בצמח, צמח של ילדה, הדורש טיפול מיוחד: שים לב להבדל הדק בין שני מושגים אלה.	צ'ארלי הולמס היה המופרע שהתנפל עליך; אני רק הרופא שמטפל בך – הבדל עדין של שינוי-אותיות (152)	לא אני הייתי האנס, גוזל בתולידך, כי אם צ'ארלי הולמס. אני הנני רופאך, שומר מידותיך (הערת שוליים: באנגלית – rapist-therapist, מישחק מילים שאינו ניתן לתרגום) (-166) (167)
302.	a box of books (255)	ящик с книгами (313)	ארגז עם ספרים	קרטון של ספרים (261)	ארגז ספרים (292)
303.	the back of a black rocking chair (302)	спинку черной качалки (368)	מסעד של כיסא-נדנדה שחור	במיסעד של כיסא נדנדה שחור (308)	במסעדו של כסא-נוע שחור (345)

משחק המילים שבדוגמה 291 נבנה על החזרה של המילים normal big ועל הדמיון בין המילים males ו-mates. ורהפטיג ונבוקוב שמרו בתרגומיהם על החזרה, אך לא הוסיפו מילים דומות שהיו יכולות לשמר את משחק המילים שבמקור. בתרגומה של שטיינהרט, לעומת זאת, לא ניתן לראות חזרה או שימוש במילים דומות.

בעת תרגום המשפט they were as different as mist and mast (דוגמה 292) כל שלושת המתרגמים תרגמו את המילה mast, ובמקום המילה mist הכניסו מילה אחרת, הדומה דמיון אורתוגרפי ופונטי למילה המילה mast: ורהפטיג השתמש בצמד המילים תור ותורן, שטיינהרט – במילים תורן ואורן, ונבוקוב – במילים мечта (תורן) ו-мечта (חלום). חשוב להדגיש, כי שתי המילים בתרגום הרוסי הן בנות חמש אותיות, מתחילות בצליל [m] ונבדלות בתנועה אחת – האות השניה בכל אחת מהמילים – בדיוק כמו במקור האנגלי.

דעתו השלילית של נבוקוב על תיאוריות פרוידיאניות באה לידי ביטוי פעמים רבות לאורך הרומן, ואחד הביטויים לכך הוא המשפט בדוגמה 293: Psychoanalysts wooed me with pseudoliberations of pseudolibidoes. בעוד שבשני התרגומים לעברית נעשה תרגום מילולי למשפט זה, בתרגום לרוסית החליף נבוקוב את pseudolibidoes ב-либидо белиберды (ליבידו השטויות), מילים בעלות דמיון מסויים שנוצר על-ידי האותיות г, б, д, המשותפות לשתיהן. ביקורת פרוידיאנית נוספת מובעת בדוגמה 302, והיא בנויה על דמיון בין המילים rapist

ו-therapist. ורהפטיג תרגם תרגום מילולי והוסיף הערת שוליים המודיעה לקורא, כי מדובר במשחק מילים שלא ניתן לתרגום. אך האם משחק זה אכן אינו ניתן לתרגום? נבוקוב ושטיינהרט ללא ספק לא הסכימו לקביעה זו וחיפשו מילים אחרות שבאמצעותן ניתן יהיה להעביר משחק מילים זה. שטיינהרט השתמשה ב"מופרע שהתנפל" וב"רופא שמטפל", ונבוקוב – במילים *растление* (ביצוע מעשים מגונים או השחתה) ו-*растение* (צמח), השונות באות אחת בלבד.

משחק מילים אחר הוא שימוש במילה *disappeared* במקום *appeared* בדוגמה 294. משחק זה הוא כמובן רמז להיעלמותה העתידית של לוליטה, והומברט מציין שהבחין בטעות. ורהפטיג "תיקן" את ה"טעות", כשהמטאפורה *slip of my pen* הועברה לעברית באמצעות מטאפורה זהה. יחד עם זאת, הוא לא השמיט את המשפט, המצביע על הטעות, על אף שהטעות תוקנה בתרגומו, ומכאן ניתן להסיק ששוב יש כאן חוסר מודעות לפונקציות הטקסטואליות של הטקסט. שטיינהרט השתמשה במשחק, המבוסס על הדמיון הפונטי בין המילים "עבדה" ו"אבדה" ונבוקוב – במילה *пропала* (נעלמה).

האגם שהוצג לקורא לראשונה בשם *Our Glass Lake* (דוגמה 295) יוצר משחק צלילים משעשע, שכן בהמשך התברר להומברט, כי שם האגם הוא *Hourglass Lake – not as I had thought it was spelled*, הוא הוסיף כדי למשוך את תשומת ליבו של הקורא לשעשוע (דוגמה 296). שטיינהרט היא היחידה מבין המתרגמים, אשר ניסתה לשחזר את משחק המילים ויצרה את "אגם הדיו כאן", שהוא בעצם "אגם הדיוקן". ורהפטיג השתמש בשני שמות שונים ובכך איבד את משחק המילים ויתר על כן, הענקת שני שמות שונים לאגם עלולה לבלבל את הקורא. נבוקוב השתמש רק בגרסה אחת של שם האגם וויתר על משחק המילים.

משחק צלילים ואותיות נוסף הוא דוגמה 297: *rumors, rumor, roomer*. ורהפטיג תרגם את המילים באופן מילולי ולא שמר על המשחק, בעוד ששטיינהרט הצליחה לשחזר משחק זה באמצעות המילים דיבור, דיור ודייר. נבוקוב, לעומת זאת, לא השתמש במילים דומות, אלא בחריזה של המילים *квартиранте* (דייר) ו-*перестаньте* (הפסיקו).

בנוגע לדמיון בין המילים *creeping* ו-*crippling* בדוגמה 298, ורהפטיג השתמש במילים "להתקדם לעברה", כשהוא השמיט את החלק השני של המשפט. שטיינהרט השתמשה במילים "מתקרב" ו"מתקרע" ונבוקוב יצר משפט, המכיל את המשמעות של שתי המילים, אך ללא משחק מילים. על מנת לתרגם את *Vitamin X. Makes one strong as an ox or an ax* (דוגמה 300). ורהפטיג השתמש באליטראציה ובדמיון בין מילים, בעוד ששטיינהרט ונבוקוב השתמשו בחריזה. לבסוף, הביטויים שבדוגמאות 299, 302 ו-303 יוצרים משחקי מילים עקב סמיכותן של מילים דומות בטקסט, והם תורגמו באופן מילולי ללא שימוש במשחקי מילים.

מעניין לבחון את השיחה, שאותה ניהל הומברט בבית המלון עם זר, שהוא כנראה קוילטי. השיחה בנויה על משחקי מילים, המבוססים על דמיון פונטי בין המשפטים:

דוגמה 304.	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
	Where the devil did you get her?	Как же ты её достал?	כיצד השגת אותה?	מניין לך החתיכה?	איפה, לכל הרוחות, מצאת אותה?
	I beg your pardon?	Простите?	סליחה?	סליחה?	סליחה?
	I said: the weather is getting better.	Говорю – дождь перестал	אני אומר – הגשם הפסיק	שאלתי אם נעים לך בחשיכה.	אמרתי: מזג האויר הולך ומשתפר.
	Seems so.	Да, кажется	כן, כנראה	כן, בסדר.	כנראה.
	Who's the lassie?	Я где-то видал эту девочку.	ראיתי את הילדה הזאת איפה שהוא.	מי זאת הילדונת?	מי היא הילדה?
	My daughter.	Она моя дочь.	היא בתי.	בתי.	בתי.
	You lie — she's not.	Врешь – не дочь.	(אתה) משקר – לא בתך.	היא לא בתך, רמאי.	אתה משקר. היא איננה בתך.
	I beg your pardon?	Простите?	סליחה?	סליחה?	סליחה?
	I said: July was hot. (127)	Я говорю: роскошная ночь. (157-158)	אני אומר: לילה מפואר.	אמרתי: היה פה חם במאי. (130)	אמרתי: חודש יולי היה חם. (144)

כפי שניתן לראות, תרגומו של ורהפטיג הוא תרגום מילולי, שמעביר במדויק את משמעות הטקסט, אך מבטל את המצלול ומשחק המילים, והפסד משחק המילים הופך את הטקסט לסתמי וחסר כל משמעות. שטיינהרט ונבוקוב, לעומת זאת, שינו את התוכן במטרה לשחזר את המצלול. לצורך כך, שטיינהרט ניצלה את המצלול של המילים חתיכה-בחשכה ו-רמאי-במאי, ונבוקוב ניצל את המצלול של המילים достал-перестал (השגת-הפסיק) ו-дочь-ночь (בת-לילה). בשני התרגומים, השינוי העיקרי הוא במשפט השני של הצמד, שכן המשפט הראשון הוא הנושא את המשמעות, החשובה לעלילה, בעוד שהמשפט השני הוא משפט תומך, הנוצר לטובת משחק המילים.

4.3.3 אליטראציה

שימוש באליטראציה – חזרה על צליל או על צירוף של צלילים במספר מילים קרובות – הוא בין המאפיינים הבולטים ברומן. להלן מובאים רצפים של אליטראציה בעמודים שנבדקו. כאשר מופיעה אליטראציה בסמיכות לטקסט הנבדק, היא מופיעה בסוגריים.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
305.	Lolita, light of my life, fire of my loins. My sin, my soul. Lo-lee-ta: the tip of the tongue taking a trip of three steps down the palate to tap, at three, on the teeth. Lo. Lee. Ta (9)	Лолита, свет моей жизни, огонь моих чресел. Грех мой, душа моя. Ло-ли-та: кончик языка совещает путь в три шажка вниз по небу, чтобы на третьем толкнуться о зубы. Ло. Ли. Та (17)	לוליטה, אור חיי, אש חלציי. חטאי, נשמתיי. לו-לי-טה : קצה הלשון עושה דרך של שלושה צעדונים מטה בחך, כדי בצעד השלישי להתנגש בשנייים. לו. לי. טה.	לוליטה, הילת ימי, להט לילותי. חטאי, חיי. לו-לי-טה : בדל הלשון מטייל לו טיול של שתי טפיפות על תיקרת-הפה ונוקש, בשלישית, בשנייים. לו. לי. טה. (13)	לוליטה. אור חיי, אש חלציי. חטאי, נשמתיי שלי. לו-לי-טה : קצה הלשון טופף ויורד שלוש מדרגות בחיך, ומקיש בשלישית בשנייים. לו-לי-טה. (9)
306.	primly limit myself (12)	ограничиться чинным замечанием (20)	להסתפק בהערה רשמית	לקצור ברוב צניעות (15)	להגביל את עצמי (12)
307.	Vanessa van Ness (12)	Ванесса ван Несс (20)	ונסה ואן נס	ונסה ון-נס (16)	מרת ליי... וואנאסה ואן נאס (12)
308.	the only privacy we were allowed was to be out of earshot but not out of sight on the populous part of the <i>plage</i> . There, on the soft sand, a few feet away from our elders, we would sprawl all morning, in a petrified paroxysm of desire, and take advantage of every blessed quirk in space and time to touch	единственное, что нам было разрешено, в смысле встреч, – это лежать в досягаемости взрослых, зрительной, если не слуховой, на той части пляжа, где было всего больше народу. Там, на мягком песке, в нескольких шагах от старших, мы валялись все утро в оцепенелом исступлении	הדבר היחיד, שהותר לנו, מבחינת מפגשים, – זה לשכב אם לא בטווח השמיעה של המבוגרים, אז [לפחות] בטווח הראיה שלהם באותו חלק החוף, שבו היו הכי הרבה אנשים. שם, על החוף הרך, במספר צעדים מהגדולים, היינו מתבוססים כל הבוקר בבאקסטזה המשותקת של ייסורי האהבה והיינו מנצלים כל פגם מבורך	לא הרשו לנו יותר שום פרטיות: הותר לנו רק להימצא מחוץ לטווח שמיעה, אבל בטווח ראייה, בחלק ההומה ביותר של החוף. שם, על החוף הרך, מרחק צעדים מעטים מגדולינו, היינו שוכבים סרוחים כל הבוקר, משותקי תשוקה יוקדת, ומנצלים כל תקור מבורך במקום ובזמן כדי לגעת זה בזה: ידה המסתתרת בחול... (16)	התמצתה ההתבודדות היחידה, שזכינו לה, בכך, שהיינו שרויים מעבר לטווח הקשב, אך לא מעבר לתחום ראיתו של אותו קטע מחוף הים, שהמה מאדם. שם, על החול הרך, במרחק של מטרים מספר מקרובינו, התפרקדנו כל אותו בוקר, בעווית מאובנת של תשוקה, שאנו מנצלים כל אמתלה ברוכה לגעת זה בזה. ידה, חציה מוסתרת

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
	each other: her hand, half-hidden in the sand... (12)	любовной муки и пользовались всяким благословенным изъясном в ткани времени и пространства, чтобы притронуться друг к дружке: ee рука, сквозь песок... (21)	באריג הזמן והמרחב כדי לגעת זה בזה: ידה, דרך החול...		בחול... (13)
309.	the cold blue water, under which we still clawed (12)	прохлада голубой воды, под которой мы продолжали преследовать свою цель (21)	הצינה של המים התכולים, שמתחתיהם המשכנו לרדוף את מטרתנו	המים הקרים והכחולים, שם עוד המשכנו לטרוף זה את זה בידיים (16)	המים הכחולים הצוננים, שמתחת לפנייהם עוד נצמדנו (13)
310.	the initial fateful elf in my life (18)	роковое наваждение (27)	דיבוק גורלי	(להכיר בה את) בת-היער הגורלית הראשונה של חיי (21)	כרוח הדמונית, הגורלית של חיי (18)
311.	pumpkins or pears (18)	тыквами или грушами (28)	דלעות או אגסים	(דדיים) דלועיים או אגסיים (22)	(בצורת) דלעות או אגסים
312.	a hell furnace of localized lust (18)	был сжигаем в адской печи сосредоточенной похоти (28)	הייתי נשרף בתנור הגהנום של תשוקה מינית מרוכזת	נשרף כולי באש-תופת של חשק מוגדר-מאוד (22)	אוכלתי בתופתו של כבשן, בתשוקה מתעוררת (19)
313.	...I was allowed to wield were... (18)	которыми мне позволялось пользоваться (28)	שבהן הותר לי להשתמש	שנמצאו בטווח המישוש החוקי שלי (22)	שעלה בידי למשול בהן (19)
314.	the most virile writer of genius or the most talented impotent might imagine. My world was split. I was aware of not one but two	которые мужественный гений или талантливейший импотент могли бы вообразить. Мой мир был расщеплен. Я	שאותם גאון גברי או האימפוטנט הכשרוני ביותר היו יכולים לדמיון. עולמי היה חצוי. חשתי בנוכחות לא של אחד, אלא של שני מינים, של שני מינים,	שהגאון הכי גברי, או האימפוטנט הכי פטפטן, היו יכולים לתאר לעצמם. עולמי היה חצוי. לגבי היו קיימים לא אחד, אלא שני מינים, שאף אחד מהם לא	הגברי והגאיוני בסופרים, ויהיה מרטיט ומזעזע לאין ערוך מדמיונותיו של הכשרוני בין הגברים נטולי כוח-גברא. עולמי מפוצל היה. הייתי רגיש

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
	sexes, neither of which was mine. Both would be... (18)	чувял присутствие не одного, а двух полов, из коих ни тот, ни другой не был моим; оба были... (28)	שמהם לא האחד ולא השני היו שלי; שניהם היו...	היה המין שלי; (האנטומיקון) היה מגדיר את שניהם (כנקבה) (22)	לשני סוגי מין, אשר למעשה אף אחד מהם לא שלי היה שניהם יוגדרו... (19)
315.	the only objects of amorous tremor (18)	единственными объектами любовного трепета (28)	האובייקטים היחידים של רעד האהבה	היצורים היחידים שעוררו בי דגדוגי-זודים (22)	המושאים היחידים לרטט חשקני (19)
316.	she had very vulnerable legs, and I decided I would limit myself to hurting her very horribly as soon as we were alone. (29)	у нее были очень чувствительные руки и ноги, и я решил ограничиться тем, что сделаю ей ужасно больно, как только мы останемся наедине (41)	היו לה ידיים ורגליים רגישות מאוד, והחלטתי להסתפק בכך, שאכאיב לה נורא ברגע שנשאר לבדנו	היו לה רגליים פגיעות מאוד, ואני החלטתי להגביל את עצמי לכך שאכאיב לה בצורה איומה ביותר ברגע שנהיה לבד (33)	היו לה רגליים רגישות, והחלטתי להסתפק בכך, שאכאיב לה מאד, כשרק נימצא ביחידות (31)
317.	torrents of tears tinged... (29)	(проливавшая) потоки слез, окрашенные (размазанной радугой...) (41)	(שהייתה שופכת) זרמים של דמעות, (הצבועות בקשת המרוחה (...))	נהרות של דמעות בכל צבעי... (33)	נחלי דמעות מבריקות בכל גווני... (31)
318.	the cursed colonel (29)	(покамест) проклятый полковник (возился поблизости) (41)	(כל עוד) הקולונל (התעסק בקרבה)	הקולונל המקולל (33)	סגן-האלוף הארור (31)
319.	as a small sideshow in the theatricals (29)	на боковой сцене того театра (41)	על הבמה הצדדית של אותו התיאטרון	בתור מופע צדדי במלודרמה החובבנית (33)	כבעל תפקיד צדדי במחזה זה (32)
320.	pink panties (29)	(сдирала) розовые штанишки (с веревки над ванной) (41)	(הייתה תולשת את) המכנסונים הורודים (מהחבל מעל האמבטיה)	תחתוניה הורודים (33)	תחתוניה הורודים (32)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
321.	fan her father had given her (29)	электрическая сушилка для волос (подарок ее отца) (41)	מייבש שיער חשמלי (מתנת אביה)	המאוורר החשמלי שנתן לה אביה (33)	המאוורר שקיבלה מאביה במתנה (32)
322.	with which I ought to have hit her (29)	которую она бы получила (41)	שאותה הייתה מקבלת	שהייתי אמור להעיף לה על הלחי (33)	(לסטירה) שצריך הייתי לסטור לה (32)
323.	producers, playwrights and shots of static scenes (31)	режиссеров, драматургов и снимки статических сцен (43)	במאים, מחזאים והתמונות של סצנות סטטיות	מפיקים, מחזאים וצילומי פרסומת מתוך הצגות (35)	במאים, בצירוף תצלומים של סצינות שונות (34)
324.	logicians loathe and poets love (31)	логик не терпит, а поэт обожает (43)	הלוגיקן לא סובל, והמשורר מעריץ	תועבת הלוגיקנים ואהובי-המשוררים (35)	החביבים על המשוררים והשנואים על אנשי ההגיון (34)
325.	fast cars, photography (31)	полугоночные автомобили, фотография (45)	מכוניות חצי-מירוץ, צילום	מכוניות מהירות, צילום (35)	מכוניות, מהירות, צילום (35)
326.	a commercial carrer (31)	по коммерческой линии (44)	בקו המסחרי	קריירה מסחרית (35)	עסק... במסחר (34)
327.	The Lady Who Loved Lightning (31)	Дама, Любившая Молнию (44)	הגברת שאהבה ברק	הגברת שאהבה את הברק (35)	„הגברת שחיבבה ברקים“ (34)
328.	at American Academy (32)	Американская Академия (44)	האקדמיה האמריקאית	אמריקן אקדמי (35)	(השתלמו במישחק הבמה ב„אמריקן אקדמי“ (34)
329.	a make-believe conversation about a fake book by... (43)	никчемный разговор о шарлатанском романе какого-то... (59)	שיחה חסרת משמעות על הרומן השרלטני של איזה שהוא...	שיחת-הבל על איזה ספר מפוקפק פרי עטו הכושל של... (46)	שיחת-סרק על ספר כוזב, כתוב... (46)
330.	Delectatio morosa. I spend my doleful days in dumps and dolors (43)	Delectatio morosa. "Я провожу томительные дни В хандре и грусти..." (57)	Delectatio morosa. אני מבלה ימים מתישים בדכדוך ועצב...	Delectatio .morose חולפים ביגון ועוגמה ימי היגעיים (46)	Delectatio .morose מבלה אני את ימי העגומים במרה שחורה ובמיחושים (46)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
331.	and bathe, and bask (43)	купаться и валяться (57)	לשחות ולהתבוסס	לשוח ולשחות (47)	להתרחץ ולהשתזף (46-47)
332.	a nacreous morn generated at noon into rain (43)	перламутровое утро выродилось в дождливый полдень (57)	בוקר צדפי התנוון לצהריים גשמיים	הבוקר שהחל בצחות בדולחית הידרדר בצהריים לכדי גשם, ולו עשתה צרות (47)	בוקר-פנינים אפרורי-בהיר הלך והתקדר עד שלעת צהרי היום החל לרדת גשם (47)
333.	I am said to resemble some crooner or actor chap on whom Lo has a crush (43)	я, говорят, похож на какого-то не то актера, не то гугнильца с гитарой, которым бредит Ло (58)	אני, אומרים, דומה לאיזה שחקן או נגן עם גיטרה, שאותו הוזה לו	אני אמור להיות דומה לברנש מסויים, שחקן או זמר, שלו מאוהבת בו (47)	אומרים עלי, שאני דומה לזמר או שחקן פלוני, שלו להוטה אחריו (47)
334.	she should wash her hair (43)	ей бы следовало кое-когда вымыть волосы (58)	ראוי שהיא מתישהו תחפוף שיער	היא צריכה לחפוף את השער לפעמים (47)	מן הדין היה, שתחפוף את ראשה מפעם לפעם (47)
335.	the top of a poplar (43)	вершина тополя (58)	צמרת הצפצפה	צמרת של צפצפה (47)	צמרת של הצפצפה (47)
336.	Held her roughly by the shoulders, then tenderly by the temples, and turned her about. "It's right there," she said (43)	Поддержал ее грубовато за плечи, затем ласково за виски и повернул ее к свету. "Вот оно здесь", сказала она (58)	החזקתי אותה בגסות-מה בכתפיים, לאחר מכן בעדינות ברקות וסובבתי אותה לאור. "הנה זה פה", היא אמרה	אחזתי בה בטוחות בכתפיה, ואחר-כך ברכות ברקותיה, והפנתי אלי. "זה ממש פה", אמרה (47)	אחזתי בגסות בכתפיה ואחרי כן בעדינות ברקותיה, וסובבתי. "זה שם, בדיוק שם", אמרה (47)
337.	the top of her tongue (43)	(кокрестьянка) кокончи-ком языка (58)	(איכרה) בקצה הלשון	קצה של הלשון (47)	קצה לשונה (47)
338.	"Sure", she said (43)	Конечно, попробуйте (58)	כמובן, תנסה	"כן בטח", אמרה (47)	„בטח“, אמרה (47)
339.	soft sweet chuckle (50)	нежный смешок (66)	צחקוק עדין	קול השחוק המתוק (54)	צחוקה המתוק, הרך (55)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
340.	driving downtown (50)	едет в город (купить подарки для приятельницы подруги и предложила мне присоединиться, потому что...) (66)	נוסעת לעיר (לקנות מתנות לידידה של חברה והציעה לי להצטרף, מפני ש...)	נוסעת העירה (54)	יש בדעתה לנסוע העירה (55)
341.	so strange and sweet was (52)	так странно и сладко (68)	כה מוזר ומתוק	מה מוזר ומתוק (56)	כה מוזר ונעים (58)
342.	at some appropriate moment I would say I had left my wrist watch or my sunglasses (54)	в благоприятную минуту скажу, что оставил часики или темные очки (70)	ברגע נוח אגיד שהשארתי שעון או משקפיים כהים	בהגיע רגע-הכושר אומר שהשארתי את שעוני או את משקפי-השמש שלי (58)	בבוא שעת הכושר אטען, שהשארתי את שעוני, או את משקפי השמש שלי (59)
343.	cheerful, corrupt and compliant (54)	(оргия) со странно опытной, веселенькой и покладистой (70)	(אורגיה) עם [לוליטה] מנוסה באופן מוזר, עליזה ונעתרת	מנוסה-להתמיהה, עליזה, מושחתת ונעתרת (58)	למודת-נסיון, עליזה, מושחתת ונענית לכל (59)
344.	I swallowed a sleeping pill, and presently... (54)	я проглотил снотворную пилюлю и увидел сон (70)	בלעתי גלולת-שינה וראיתי חלום	(בשלוש לפנות בוקר) בלעתי גלולה ואישן, והנה נגלה אלי חלום (58)	(בשעה שלוש לפנות בוקר) בלעתי גלולת-שינה, והנה (גילה לי חלום, שלא...) (59)
345.	why limit myself to the modest masked caress (71)	почему ограничивать себя тем скромно прикрытым наслаждением (90-91)	מדוע להגביל את עצמי לתענוג ההוא, המכוסה בצניעות	למה אגביל את עצמי ללטיפה הצנועה והמוצנעת (75)	מדוע לי להגביל את עצמי בליטוף, המוסווה בענווה (79)
346.	other visions of ventry presented themselves to me swaying and smiling (71)	другие образы любострастия выходили на сцену, покачиваясь и улыбаясь (91)	דמויות התאוותנות האחרות יצאו לבמה, כשהן מתנדנדות ומחייכות	חזיונות-מזמוט אחרים הופיעו לנגד עיני כשהם מעכסים ומחייכים (75)	חזיונות-עגבים עלו לעיני, חייכיים בפרפורם הכובש (79)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
347.	a powerful sleeping potion (71)	сильное снотворное средство (91)	חומר שינה חזק	שיקוי שינה חזק (75)	סם-שינה חזק (79)
348.	desire and decision (71)	желания и решимости (91)	תשוקה ונחישות	הלהיטות וההחלטיות (75)	והשמש הלוהטת של התשוקה ושל ההכרעה (79)
349.	threatening the poor dotting Big Dove with desertion (71)	пригрозив бедной обожающей меня даме, что брошу ее (91)	לאיים על האישה המסכנה, המעריצה אותי, שאעזוב אותה	אאיים בעדינות על היונה המסכנה והמזקינה (75)	אאיים על יונה מגודלת, על שוטה מסכנה זו, כי אעזבנה לאנחות (79)
350.	vastness and variety of vistas (71)	столь широкие и разнообразные перспективы (91)	פרספקטיבות כה רחבות ומגוונות	שְׁפַעַת תְּשִׁקִּיפִים מְקִיפִים שכאלה (75)	רב-גווניות זו של סיכויים מזהירים (79)
351.	to tune my style to the tone (71)	настроить их слог на хамский лад (91)	לכוון את נימתם לסגנון החצוף	לְשַׁמֵּר את האינטונאציות שלו (75)	לשמור על סגנונו המקורי (80)
352.	Lo's little belongings (81)	всякие маленькие принадлежности Лолиты (которые забирались в разные углы дома и там замирали, как загнивающие зайчики) (103)	פריטים שונים של קטנים של לוליטה (שהיו מטפסים לפינות שונות בבית ושם היו קופאים כמו שפנים מהופנטים)	כל אותם חפצים קטנים של לו (שתעו לפינות שונות של הבית וקפאו שם כשפנפים מהופנטים. היא כלל לא חלמה אפילו... (85)	אותם החפ-צים הזעירים מרכושה של לו, (שנדדו לחלקים שונים של הבית וקפאו להם שם במ-קומם בדומה לשפנים קט-נים מהופנ-טים. אכן, לא שיערה הגברת הטובה הלזו, ולו בחלומה, כי בוקר בהיר אחד...) (91)
353.	that sweater was all-wool, and I wish you would not send her candy without consulting me (81)	этот свитер был из чистой шерсти. И я, знаешь, просила бы тебя посоветоваться со мной, прежде чем посылать ей конфеты (104)	הסוודר הזה היה מצמר נקי. ואני, אתה יודע, הייתי מבקשת ממך להתיעץ איתי, לפני שאתה שולח לה סוכריות	הסוודר הזה היה צמר טהור, ומאוד הייתי מבקשת שלא תשלח לה סוכריות בלי להתיעץ איתי (85)	האפודה הזאת הייתה מצמר נקי. אגב, הייתי מבקשת שלא תשלח לה סוכריות מבלי להיוועץ בי קודם לכן (91)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
354.	wrestled with some dark doubts (118)	не поборол темных сомнений (147)	לא התגבר על הספקות האפלים	נאבק בכמה ספקות אפלים (120)	נאבק עם ספיקות אפלים כלשהם (133)
355.	still squatting, listening in profile, lips parted (118)	все еще стояла на корточках, полуоткрыв губы, слушая в профиль (147)	עדיין השתפפה, שפתיים פתוחות למחצה, מקשיבה בפרופיל	(הזקן הוורוד) הוריד מבט טוב-לב אל לון - שעדיין כרעה על ארבעותיה והקשיבה בצד-דודית, בשפ-תיים פשוקות (121)	(נעץ מבט טוב-לב בלון), שרבעה עדיין על השטיח והקשיבה בפרופיל, כששפתותיה פתוחות קמעה (134)
356.	violet veils (118)	фиолетовые вуали (147)	רעלות סגולות	צעפים סגולים (121)	צעפים סגולים (121)
357.	pink pigs (118)	розовые свиньи (148)	חזירים ורודים	החזירים הוורודים (121)	החזירים הוורודים (121)
358.	Papa's Purple Pills (122)	(пузырек, содержащий) Папины пилюли (152)	(בקבוקון, המכיל את) הגלולות של אבא	פילולות הפלא של פפה (125)	גלולותיו הסגולות של אבא (138)
359.	strange and monstrous moment	странный и чудовищный миг (152)	רגע מוזר ומפלצתי	רגע מוזר ומפלצתי	רגע מוזר ומבעית (138)
360.	colored capsules (122)	яркие капсулы (152)	קפסולות בוהקות	כמוסותיה... הצבעויות (125)	קפסולות ססגוניות (138)
361.	summer skies (122)	"из летнего неба", (ответил я, "из слив, из смокв...") (152)	משמי קיץ, (ענית, משזיפים, מתאנים...)	משמיים של קייץ (125)	שמי קיץ (139)
362.	I had hoped the drug would work fast (122)	Я надеялся, что зелье подействует быстро (152)	קיוויתי שהשיקוי יעבוד מהר	תקוותי היחידה היתה שהתרופה תמהר לפעול (125)	קיוויתי שהסם ישפיע מהר (139)
363.	two withered women (122)	две увядшие женщины (152)	שתי נשים נבולות	שתי נשים כמושות, (מומחיות לשוש-נים. הנשים...) (125)	שתי נשים קמולות, מומחיות לשושנים (139)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
364.	tanned, tottering, dazed rosedarling (122)	загорелая, пошатывающаяся, розовая, одурманенная душевня (152)	נשמתי השזופה, המתננעת, הורודה, הנמצאת תחת שיקוי	השזופה, הכושלת, שושנת-העמקים התשושה שלי (126)	(הן הביטו באהדה בבת) השבירה, השזופה, המתמוטטת, ההמומה, חמדת-השושנים שלי (139)
365.	dove-dull, long-drawn tones (122)	каким-то воркотливо-тусклым растянутым тоном (153)	באיזשהו טון דמוי המיה מעומעם ומוארך	ולאטה בנימה מושהית ורכה, כהמת-יונים קהה (126)	דיברה בנימה מתמשכת ואטית כהמית יונים (139)
366.	"Sleep is a rose, as the Persians say. Smoke?" "Not now". (127)	"Сон – роза, как говорят в Персии. Хотите папиросу?" "Спасибо, сейчас не хочу". (Он чиркнул спичкой...) (158)	"שינה – ורד, כמו שאומרים בפרס. רוצה סיגריה?" "תודה, עכשיו לא רוצה". (הוא הדליק גפרור...)	"הילדה הזאת שלך זקוקה להרבה שעות-שינה. היא שושן, כמו שהפרסים אומרים. סיגריה?" "לא עכשיו" (130)	"הילדה הזאת שלך זקוקה להרבה שינה. שושנה היא, כפי שאומרים הפרסים." מעשיו? "עכשיו לא" (144)
367.	some sepulchral musuc (127)	с могильной гулькостью отхаркался (158)	ועם הדהוד של קבר השתעל עם ליחה	ופולט ממעמקיו איזו ליחת-קברים (130)	פולט קורטוב של ליחת-קברים (144)
368.	two orchid-ornamentali- zed matroons (127)	две дамы патронессы с приколоты-ми на груди неизбежны-ми орхиде-ями (158)	שתי גברות פטרונות עם סחלבים בלתי-נמנעים נעוצים על החזה	שתי מטרונות שחזיתן מקושטת בסחלבים (130)	שתי מטרונות מקושטות באורכידיאות (145)
369.	lewd and lascivious (150)	развратное и любовстраст-ное (185)	של הפקרות ותאוה	ניאוף והפקרות (152)	מגונים ומושחתים (166)
370.	Dolores darling (150)	Долорес, душка моя! (186)	דולורס, נשמתי	דולורס דובשנית! (152)	דולורס חביבתי! (167)
371.	surf-carved sandstone festoons (158)	фестоны, вырезанные в песчанике океанским прибором (195)	תבליטים בדמות זרים, שנחרטו על אבן החול על ידי גלי האוקיינוס	סילסולים באבן-חול שגילפו מישרים (161)	מקלעות פרחים באבן החול, שנוצרו עקב הסתערוותם של משברי הים (176)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
372.	all along a dreary sandy shore. Fat gulls on big stones as seen from the ferry (158)	вдоль песчанного, скучного озерного берега. Жирные чайки на больших камнях – увиденные с парома (196)	לאורך חוף האגם החולי, המשעמם. שחפים שמנים על אבנים גדולות – שנראו מסיפון...	לכל אורכו של חוף חולי ועגום. שחפים שמנים יושבים על אבנים גדולות, כפי שנראו מעל סיפון המעבורת (161)	לאורכו של חוף עגום וקודר. שחפים שמנים על גבי אבנים גדולות, כפי שאפשר לחזות בהם מסיפון המעבורת (177)
373.	a poplar playing... (158)	тополем... играла (196)	הצפצה... שיחקה	מרקיד עץ- צפצה (ענף את צלליו) (162)	מרקידה צפצה את צלה (177)
374.	glands and ganglia (174)	(смотря по состоянию моих) гланд и ганглий (114)	(בהתאם למצב) השקדים והגנגליון (שלי)	העצבים והמיצים (178)	בלוטותי וצומתי-עצבי (195)
375.	when we sat reading on a rainy day (Lo's glance skipping from the window to her wrist watch and back again (174)	когда мы читали в дождливый денек (причем Лолитин взгляд все перелетал от окна к ее наручным часикам и опять к окну) (215)	כשקראנו ביום גשום (כשמבטה של לוליטה כל הזמן עף מהחלון לשעון-היד שלה ושוב לעבר החלון)	כשישבנו וקראנו בצוותא בימים גשומים (כשמבטה של לו מדלג מן החלון לשעון-היד שלה (ובחזרה) (178)	כאשר הצטנפנו ביום גשום, כדי לקרוא בצוותא (כשמבטה של לו נודד מן החלון אל השעון שעל ידה וחוזר חלילה) (196)
376.	went shopping, or silently stared (174)	ходили по магазинам, или безмолвно глазели (215)	הלכנו לחנויות או נעצנו מבטים בלי להוציא מילה	הכלנו לקניות, או ישבנו ובהינו בדממה (178)	יצאנו לקניות, או נעצנו... את מבטנו (196)
377.	some smashed, blood-bespattered car (174)	разбившуюся, кровью обрызганную машину (215)	המכונית המרוסקת, המושפרצת בדם	איזו מכונית מעוכה ומוכתמת בדם (178)	נעצנו... את מבטנו במכונית, המוטלת מרוסקת ומגואלת בדם (196)
378.	at a later date, defrosted his driveway (179)	несколько позднее, размораживал проезд к крыльцу (220)	מאוחר יותר, הפשיר את הדרך למדרגות בפתח-הבית	בשלב יותר מאוחר, כשהפשיר את השביל למוסך שלו (183)	הסיר – בתאריך מאוחר – את הקרח שכיסה את שביל הגישה למוסכו (202)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
379.	fadedly feminine Miss Fabian (179)	блекло-женственная мисс Фабиан (221)	גברת פאביאן דהויה-נשית	מיס פֶאבִיאן <u>העייפה והיפה</u> (184)	העלמה פאביאן, שבלטה בנשיותה דהויה (202)
380.	permission to participate in the school's theatrical program (185)	право участвовать в театральной программе школы (227)	הזכות להשתתף בתוכנית התיאטרלית של בית-הספר	הרשות להשתתף בתוכנית התיאטרון של בית הספר (189-190)	<u>רשות</u> ההשתתפות בחוג הדראמטי של בית הספר (209)
381.	the college clergyman, the Rev. Rigger (who also taught Bible in Beardsley School). "Somebody told me her mother was a celebrated actress killed in an airplane accident. Oh? My mistake, I presume. Is that so? I see. How sad." (Sublimating her mother, eh?) Slowly... (189)	вместе со служителем культа Риггером (он же преподает Закон Божий в женской гимназии): "Мне кто-то сказал, что ее мать была знаменитой актрисой, погибшей при крушении самолёта. Это не так? Значит я плохо понял. Неужели? Вот оно что. Очень грустно". (Изволь, милочка, сублимировать маму?) Медленно... (232)	יחד עם עובד הפולחן ריגר (שגם מלמד תנ"ך (מילולית): חוק האלוהים) בגימנסיה לנשים: "מישהו אמר לי שאמה הייתה שחקנית מפורסמת, שנהרגה בתאונת-מטוס. שנפטרה בעת התרסקות מטוס. זה לא כך? זה אומר שלא הבנתי נכון. האומנם? אז ככה זה. עצוב מאוד." (ברצונך, מותק, לסַבֵּלם את האם?) באיטיות...	איש-הדת של המיכללה, הלא הוא כבוד הכומר ריגר (שגם לימד תנ"ך בבית-הספר בירדסלי). "מישהו אמר לי שאמה הייתה שחקנית מפורסמת. בתאונת-מטוס. באמת? טעות שלי, אני מניח. מה-אתה-אומר! אני מבין. זה מאוד עצוב." (מתחילה לסַבֵּלם את אמה, מה?) (194)	כומר הקולג', האב ריגר (שהיה מורה) לכתבי הקודש גם בגימנסיה בירדסלי, "מישהו סיפר לי, שאמה הייתה שחקנית מפורסמת, אשר נספתה בתאונת מטוס. אה? טעות שלי, אני מניח. כך הוא הדבר? אני מבין. מה עצוב" (מעלים את אמה בקודש, הא?) (214)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
382.	in the wake of Professor W., also a slow-moving and gentle widower with the eyes of a goat. Shoveling the snow in my shirt-sleeves (189)	позади профессора В., такого же медленно двигающегося, безобидного вдовца с глазами козла. Разчищаю лопатой оснеженный въезд: пиджак скинут (232)	מאחורי פרופסור וו., גם הוא אלמן שזז באיטיות בלתי-מזיק בעל עיני תיש. מפנה את השלג מהכניסה המושלגת באמצעות את: הג'קט הורד	בעקבותיו של פרופסור וו., שגם הוא אלמן רך ושהוי-תנועות ובעל עיניים של עז (194). גורף בלי ז'אקט את השלג (194)	בעקבותיו של פרופסור וו., אלמן מיושב ועדין הליכות אף הוא, בעל עיני תיש. גורף את השלג, ללא מקטורן (214)
383.	(who is bound for the) covered court (189)	она шла играть в теннис (233)	היא הלכה לשחק טניס	המגרש הסגור (194)	מגרש המשחקים המסוכך (214)
384.	Lola snorted and said (220)	Лолита презрительно фыркнула и сказала (270)	לוליטה השמיעה נחרת-בוז ואמרה	לולה השמיעה נחרת-בוז ואמרה (226)	לולה אינפפה ואמרה (251)
385.	the plot of the play we saw (220)	сюжет пьесы, которой нас угостили (271)	עלילת המחזה, שבה כיבדו אותנו	העלילה של המחזה שראינו (226)	עלילת המחזה שראינו (251)
386.	a mediocre leading lady (220)	(с) посредственной актрисой в главной роли (271)	(עם) שחקנית ממוצעת בתפקיד הראשי	שחקנית-ראשית בינונית (228)	שחקנית ראשית ממדרגה שלישית (252)
387.	immobile, prettily painted, barelimbed – seven bemused pubescent girls (220)	застывших на сцене - семь одурманенных, прелестно подкрашенных, голопурных, голоногих девочек (271)	קפואות על הבמה – שבע ילדות מסוממות, מאופרות בצורה מקסימה, חשופות ידיים, חשופות רגליים	צבועות בכל צבעי הקשת וחשופות-גפיים – שבע זאטוטות מוקסמות, לבושות מלמלה צבעונית, שגויסו מקרב משפחות מקומיות (227)	אלמות פחות או יותר, ומפורכסות בצבעים נאים, חשופות זרועות ושוקיים (252)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
388.	Dolores, so rosy and russet, lips freshly painted, hair brilliantly brushed, bare arms... (243)	Долорес, такая розовая, с золотой рыжинкой, с губами только что ярко накрашенными, с расчесанными до блеска волосами, над которыми она поработала щеткой, как это только умеют американские девочки (298)	דולורס, כה ורודה, עם אדמוניות זהובה, עם שפתיים שזה עתה אופרו עד בזהק, עם שיער המסורק עד ברק, שעליו היא עבדה עם מברשת כפי שרק ילדות אמריקניות יכולות	דולורס, כולה שזופה ומלבלבת, שפתייה צבועות באודם טרי, שיערה מסורק עד ברק, זרועותיה החשופות פרושות (249)	דולורס, כה ורודה ומלבלבת, שפתייה צבועו זה עתה מחדש, שיערה מסורק ומבריק, זרועותיה החשופות... (277)
389.	back at the usual rush came the ripe young hussy, reeking of urine and garlic (243)	тут опять вбежала обычным своим аллюром спелая молодая шлюха, воняя мочой и чесноком (199)	כאן שוב נכנסה בריצת הסוס הרגילה שלה, זונה, בשלה צעירה, כשהיא מסריחה משתן ושום	שוב, בבהילות הרגילה, פרצה לחדר הנפקנית העסיסית, כולה מדיפה שום ושתן (249)	בבהילות האופיינית לה חזרה עתה הכלבה הצעירה הבשלה, שריח של שתן ושום נדף ממנה (278)
390.	carted cots and coffins (243)	вкатывавший койки и гроба (299)	המגלגל פנימה מיטות וארונות-מתים	מיטות וארונות-מתים (לתוך המעלית) (250)	המוביל מיטות מתקפלות וארונות-מתים (במעלית) (278)
391.	this pistol-packing farce is becoming a frightful nuisance (301)	этот фарс с пальбой из пистолета становится страшно скучным (366)	הפארסה הזאת עם יריות מאקדח נעשית משעממת נורא	קומדיית-השליפות-העטיפות הזאת מתחילה להימאס עלי קשות (307)	פארסה זו של איומים על חוד האקדח, אם אפשר לומר כך, כבר נמאסה עלי (343)

הקורפוס כולל 87 רצפים של אליטראציות. בחלקם אות אחת חוזרת מספר רב של פעמים (דוגמה 330) או החזרה היא על הברה שלמה (logicians loathe and poets love) (דוגמה 324). בפעמים אחרות, לעומת זאת, האליטראציה היא של מספר צלילים, המעורבבים ביחד (the initial fateful elf in)

(on the **populous part of the *plage***. זה (דוגמה 310) או המופיעים בנפרד זה אחר זה (my life
There, on the soft sand, a few feet away from our elders, **we would sprawl** all
(morning, in a **petrified paroxysm of desire**) (דוגמה 308).

בדיקה מראה שאליטראציה מופיעה גם בתרגומים רבים של קטעים כאלה, או בסמיכות להם.
ניתן לראות אליטראציות ב-43 מקרים בתרגומו של ורהפטיג, ב-48 מקרים בתרגומו של
שטיינהרט וב-37 מקרים בתרגומו של נבוקוב. יחד עם זאת, ורהפטיג לא ביצע שינויים בטקסט
כדי להוסיף אליטראציות ותרגומו הוא תרגום מילולי. נראה, כי האליטראציות בתרגומו נוצרו
מעצמן ולא מתוך השקעתו של המתרגם. יש לציין שהוא היחיד מבין המתרגמים שלא השתמש
באליטראציה בתרגום הביטוי "Dolores darling" (דוגמה 196). במקרה זה היה די במילת-חיבה
כלשהי המתחילה באות ד' כדי ליצור את האפקט הנדרש, אך הוא לא עשה זאת. רק במקרה אחד
הוא שינה את הביטוי כדי להוסיף אליטראציה וחרוזה, כאשר תרגם את הביטוי a mediocre
leading lady (דוגמה 386) כ"שחקנית ראשית ממדרגה שלישית". לעומת זאת, נראה כי
שטיינהרט השתדלה לשחזר את האליטראציות בתרגומו באופן פעיל. כך, למשל, היא תרגמה את
המילה limit כ"לקצר" (דוגמה 306) כדי ליצור אליטראציה עם המילה "צניעות", השתמשה
במילה "דדיים" כדי ליצור את הביטוי "דדיים דלועיים" (דוגמה 311) ומבין מספר אלטרנטיבות
אפשריות בחרה בביטוי "קול השחוק" כתרגום למילה chuckle (דוגמה 399) כדי ליצור את המבט
"קול השחוק המתוק". בנוסף, היא הוסיפה בתרגומה משחקים אחרים: חריזה - "המסכנה
והמזקינה" (דוגמה 349), משחקים המבוססים על דמיון בין מילים: "שפעת תשקיפים מקיפים"
(דוגמה 350), "העיפה והיפה" (דוגמה 379). היא היחידה מבין המתרגמים, המצלחה לשמר את
האליטראציה ב-Rev. Rigger (דוגמה 381), כשהיא כתבת "כבוד הכומר". אצל נבוקוב ניתן
לראות מקרים של חריזה – купаться и валяться (דוגמה 331) ורצפים ארוכים של
אליטראציות: проливавшая потоки слез, окрашенные размазанной радугой (דוגמה
317) או снимки статических сцен (דוגמה 323). משחק מילים מקורי ניתן לראות בדוגמה
337, שבה הוסיף את האותיות "ко" למילים "крестьянка" (איכרה) ו-"кончиком" (בקצה)
ויצר את המילים "кокрестьянка" ו-"кокончиком". בכך הוא יצר שפה ילדותית והצלח
למשוך תשומת הלב לאליטראציה שבמילים אלה.

לבסוף, אוסיף הערה שאינה נוגעת לתרגום אליטראציות, אך חשובה לנושא העבודה. בדוגמה 321,
המילה "fan" תורגמה לעברית בשני התרגומים כ"מאוורר", בעוד שנבוקוב תרגם אותה כ"מייבש
שיער". מקרה זה מצביע על החשיבות הרבה שיש לתרגום עצמי ככלי היכול להבהיר היבטים
שאינם חד-משמעיים ביצירה. המילה "מאוורר" היא מילה שאינה תורמת לאפיון הדמות, בעוד
שמייבש השיער הוא פריט נשי, המדגיש את נשיותה של ולריה. כמו כן, ייתכן ששטיינהרט הייתה
בוחרת אף היא בביטוי "מייבש שיער" אילו הייתה המתרגמת הראשונה של היצירה, אך ייתכן
שהתרגום הקודם השפיע על בחירתה.

4.4 תרגום שמות

לשמות תפקיד חשוב ברומן, שכן הם מאפשרים לנבוקוב ליצור מגוון רחב של משחקים. על תרגום שמות הכוללים אלוזיות ואליטראציות הרחבנו בפרקים הרלוונטיים, וכאן נדבר על סוגים אחרים של משחקים עם שמות: שם ושם משפחה, המתחילים באותה האות, שמות הכוללים בתוכם ניגודים, משחקים המבוססים על השמות הומברט הומברט, לוליטה וקוילטי, שיכול אותיות (אנגרמות), משחקים המבוססים על רשימת בני-כיתתה של לוליטה ומשחקים שונים אחרים.

4.4.1 שם ושם משפחה, המתחילים באותה האות

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
392.	Kenneth Knight (54)	Кеннет Найт (71)	קנת נייט	קנת נייט (58)	קנת נייט (60)
393.	Humbert Humbert (127)	Гумберт Гумберт (158)	גומברט גומברט	הומברט הומברט (130)	הומברט הומברט (145)
394.	Christoper Columbus (158)	Христофор Колумб (195)	כריסטופור קולומב	כריסטופר קולומבוס (161)	קריסטופר קולומבוס (177)
395.	Gaston Godin (179)	Гастон Годэн (221)	גסטון גודן	גסטון גודן (184)	גאסטון גודין (202)
396.	Harold Haze (251)	Гарольд Гејз (308)	גרולד גייז	הארולד הייז (257)	Harold Haze (288)

ניתן לראות שהשמות עברו בתעתיק גם כאשר פעולה זו גורמת לאובדן המשחק. משחק זה אבד בהעברת השם קנת נייט בכל התרגומים ובהעברת השם כריסטופור קולומבוס לרוסית. כמו כן, יש לציין שורהפטיג השאיר את השם הרולד הייז באנגלית ותעתק את השם Godin כ"גודין", על אף שמדובר בשם צרפתי, ולכן יש לתעתקו כ"גודן", כפי שעשו זאת שטיינהרט ונבוקוב.

4.4.2 שמות הכוללים בתוכם ניגודים

בלוליטה שני שמות הכוללים בתוכם ניגודים: בלאנש שוורצמן ומלאני וייס. משמעות שמות אלה היא "שחור ולבן", שכן Schwarz = שחור בגרמנית, Blanche = לבנה בצרפתית, Weiss = לבנה בגרמנית ו-Melanie = שחור, מלשון melanin. מלאני וייס היא חוקרת, השופטת את המציאות במושגים של שחור ולבן וד"ר בלאנש שוורצמן היא פסיכואנליטיקאית. לפי אפל, (Appel, 1991), אחת המטרות של משחק מילים זה היא ללעוג לתיאוריות פרוידיאניות, אשר אינן מבחינות בצבעים נוספים פרט לשחור ולבן.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
397.	Blanche Schwarzmman (54)	Биянка Шварцман (70)	ביאנקה שוורצמן	לבנה שוורצמן (58)	בלאנש שוורצמן (59)
398.	Melanie Weiss (301)	Мелания Вейсс (368)	מלאניה וייס	לִיְלָה וייס (308)	מלאני וייס (345)

ורחפטיג תעתק את השמות כפי שהם, בעוד ששטיינהרט תרגמה את שני השמות והפכה את בלאנש ומלאני ללבנה ולילה. תרגום השמות הפך את מטלת זיהוי משחק המילים לקלה יותר, אך הבעייתיות היא שצעד זה העניק לגיבורות שמות זרים, כשלא הייתה לכך כוונה לכאורה בטקסט המקורי. נבוקוב אף הוא שינה את שני השמות: התאים את השם מלאני לנורמות השפה הרוסית בכך שהפך אותה למלאניה, והפך את בלאנש לביאנקה, כאשר גם משמעות שם זה היא "לבנה" – באיטלקית.

4.4.3 משחקי מילים המבוססים על השם הומברט הומברט

אחד המאפיינים הבולטים של שם זה הוא הכפילות שלו, וכפילות היא אחד המוטיבים המרכזיים ברומן. הכפילות בשמו של הומברט מצביעה על מצבו הסטטי לכל אורך הרומן: הוא אינו משתנה, הומברט הצעיר, המאוהב באנבל לי, הוא בדיוק אותו הומברט, המאוהב בלוליטה (Thomières, 1999). השם הומברט נושא דמיון פונטי למילה הצרפתית "צל" – "Ombre" ולמילה הספרדית "אדם" – "Hombre", ועל כן ניתן לפרש את שמו הכפול של הדובר ברומן כ"צל האדם", מפני שבעת פרסום הספר הוא כבר לא בין החיים (Люксембург, in Набоков, 2003). כמו כן, ניתן לראות בו, כמו בכל דובר ביצירותיו של נבוקוב, את צלו של המחבר (שם). נבוקוב הלך לפי הנורמה המקובלת בתרגום ספרות לועזית לרוסית והחליף את האות H, שאין לה מקבילה בשפה הרוסית, באות "Г" והפך בכך את הומברט ל"גומברט".

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
399.	Humbert the Terrible (29)	Гумберт Грозный (40)	גומברט האיום	הומברט האיום (33)	הומברט האיום (31)
400.	Humbert the Small (29)	Гумберт Кроткий (40)	גומברט הענו	הומברט הקטן (33)	הומברט הקטן (31)
401.	Humbert the Wounded Spider (54)	Подбитый паук Гумберт (71)	העכביש הפגוע גומברט	הומברט העכביש הפצוע (58)	הומברט העכביש הפצוע (60)
402.	Humbert the Cubus (71)	Гумберт Выворотень (91)	גומברט מפלצת היער	הומבוק הדיבוק (75)	הומברט השד (79)
403.	The name, I said coldly, is not Humbert and not Humbug, but Herbert, I mean Humbert (118)	Мое имя, холодно перебил я, не Гумберт, и не Гамбургер, а Герберт, т.е., простите, Гумберт (147)	שמי, התפרצתי בקרירות, אינו גומברג, ולא גמבורגר, אלא גרברט, כלומר, סליחה, גומברט.	השם, אמרתי בקול קר, איננו לומברג ולא הרברט, כלומר הומברט (121)	שמי, אמרתי בקרירות, איננו הומברג אף לא הומבוג, אם כי הרברט, כלומר הומברט (134)

פעמים רבות העניק לעצמו הומברט תארים, המזכירים כינויים של מלכים, ודוגמאות לכך ניתן לראות בדוגמאות 399-400, כשדוגמה 399, Humbert the Terrible, אף מרמזת על הצאר של רוסיה, איוואן האיום (Ivan the Terrible). יש לציין כי הומברט הראשון והומברט השני היו

שליטי איטליה בשנים 1878-1900 ו-1946 בהתאמה. שמות אלה מתורגמים באופן מילולי בכל התרגומים.

דוגמה 403 מכילה רשימה של שמות, הקרובים לשם הומברט. ורהפטיג תעתק את השמות, דבר המספיק לשם העברת המשחק הכללי, אך בהתייחסות פרטנית הוא החמיץ את משמעות המילה humbug. שטיינהרט ונבוקוב, לעומת זאת, החליפו את השם בשמות נושאי משמעות אחרים ("המבורגר" אצל נבוקוב ו"כלומברג" אצל שטיינהרט) כפיצוי לכאורה על אובדן המשמעות של המילה המקורית.

4.4.4 משחקי מילים המבוססים על השם לוליטה

לאורך הרומן משחק נבוקוב באמצעות הומברט בשמות של לוליטה: דולורס, לו, לוליטה, דולי – שהיא גם בובה (Dolly – Doll). לעיתים השתמש נבוקוב בשמות המקומות, הנושאים את שמה:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
404.	Mission Dolores (158)	Миссия Долорес (195)	מיסיון דולורס	מיסיון דולורס (161)	מיסיון דולורס (176)
405.	Will Brown, Dolores, Colo (251)	Боб Браунинг, Долорес, Колорадо (308)	בוב בראונינג, דולורס, קולורדו	אתי שחמורוב, דולורס, קולוראדו (257)	וויל בראון, דולורס, קולו (288)

השם מיסיון דולורס אינו מציב בעיה תרגומית, ובכל התרגומים השם מתורגם כלשונו. את השם Will Brown, Dolores, Colo ראינו כבר בפרק, שעסק באלוזיות, והתייחסנו אז לחלקו הראשון. עתה נתייחס לחלקו השני - Dolores, Colo. השם דולורס נשמר בכל התרגומים, אך חשוב לציין כי ורהפטיג לא הרחיק את שם מדינת קולורדו, ותעתק אותו לעברית כ"קולו". קיצור זה אינו מקובל בעברית ועלול להיות לא מובן לקורא.

4.4.5 משחקי מילים המבוססים על השם קוילטי

השם קוילטי (Quilty) מרמז על המילים guilty ו-killing. שם זה הוא רמז לסוף הרומן, שכן כפי שראינו בחלק העוסק בתרגום חריזה, הומברט מודה ברצח קוילטי - Guilty of killing Quilty (32). כמו כן, בשם זה מסתתרת התשובה לשאלה מי הוא הנרצח, שכן בצרפתית משמעות הביטוי Qui est-il? היא "מי הוא?" בנוסף, כינויו הוא Cue, שותפתו ויויאן דרקבלום (שיכול אותיות של "ולדימיר נבוקוב") היא מחברת הספר "My Cue" ומחנה הקיץ של לוליטה נושא את השם "Camp Q". המתרגמים נאלצו לתעתק שם זה, ומכאן שלא כל משמעויות השם הועברו בתרגומים.

גם קילטי, בדומה לנבוקוב, זוכה לכינוי "מלכותי", כפי שניתן לראות בדוגמה הבאה :

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
406.	with another abrupt movement Clare the Impredictable sat down before the piano (301)	с ещё большей прытью Кларий Новус сел за рояль (368)	במהירות גדולה עוד יותר קלארי נבוס התיישב אל פסנתר-הכנף	ושוב במהלך בלתי-צפוי התיישב קלר מלך ההפתעות אל הפסנתר (308)	ובבצעו מהלך בלתי צפוי נוסף, ישב לפתע קלייר – שאת תנועותיו מי ישרון – ליד הפסנתר (345)

נבוקוב תרגם את Clare the Impredictable כ"קלארי נבוס", ובכך שמר על ההתייחסות המלכותית, בעוד ששטייהרט ציינה מפורשות את המלכותיות, הנרמזת בטקסט, כשכתבה "קלר מלך ההפתעות". ורהפטיגי, לעומת זאת, השתמש בביטוי "מי ישרון".

4.4.6 שיכול אותיות (אנגרמות)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
407.	Vivian Darkbloom (31)	Вивиан Дамор-Блок (44)	ווייאן דאמור-בלוק	ויין דרקבלום (35)	ווייאן דרקבלום (34)
408.	Viola Miranda (52)	Виола Миранда (68)	ויולה מירנדה	ויולה מירנדה (56)	ויולה מירנדה (57)
409.	the anagramtailed entry... Ted Hunter, Cane, NH (251)	Кощунствен-ная анаграма нашего перво-го незабвен-ного прива-ла...Ник. Пав-лыч Хохотов, Вран, Аризо-на (308-309)	שיכול אותיות מחולל הקודש של מקום עצירה הראשון הבלתי-נשכח שלנו... ניק. פאווליץ' חוחוטוב, וראן, אריזונה	הרשימה מהופכת האותיות... דיצה והשף מף (עמ' 257)	באנאגראמה Ted Hunter, Cane, NH (288)

בשמות ווייאן דארקבלום וויולה מירנדה הטמין נבוקוב את שמו: שמה של הסופרת ווייאן דרקבלום (Vivian Darkbloom) הוא שיכול אותיות של "ולדימיר נבוקוב" Vladimir (Nabokov), שבו נעשה שימוש בכל האותיות. הגיבורה השניה היא בת-כיתתה של לוליטה, ויולה מירנדה (Viola Miranda), שאותיות שמה יוצרות את השם Vladimir Na. שיכול אותיות נוסף מסתתר באחד השמות שמוצא הומברט ביומן בית-המלון: השם Ted Hunter, Cane, NH הוא שיכול אותיות של Enchanted Hunters, בית המלון שבו שכנו הומברט ולוליטה ואחד המוטיבים המרכזיים ברומן.

ניתן לראות כי בתרגום לרוסית שינה נבוקוב את שמה של דרקבלום כדי להשתמש בכל האותיות, וכמו כן, באמצעות שימוש בשם המשפחה "בלוק" הוא הוסיף אלוזיה למשורר הרוסי אלכסנדר

בלוק. יחד עם זאת, בשני התרגומים לעברית השם נשמר ולא נעשה שימוש בכל האותיות. שטיינהרט ויתרה על האות א' המסורתית בשם ויואן (כנראה על-מנת לשמור על שיכול האותיות), ובעקבות כך נאלצה לנקד את השם.

לגבי ויולה מירנדה, מאפייניו הגראפיים והפונאטיים של השם מאפשרים הן לתעתק אותו והן לשמור על שיכול האותיות: בשני התרגומים לעברית נשאר שיכול האותיות ולדימיר נ., וברוסית שיכול האותיות הוא לשם ולדימיר ולשתי האותיות הראשונות של שם המשפחה – Владимир Ha – בדיוק כמו במקור האנגלי. בנוגע לשיכול האותיות שבדוגמה 409, נבוקוב ציין במפורש שמדובר בשיכול אותיות, וזה אוזכר גם בכל שלושת התרגומים. ורהפטיג השאיר את השם באותיות לועזיות, ואף על פי שציין שמדובר בשיכול אותיות, לא סיפק לקורא כלי כלשהו לפענח אותו, שכן השם, שאליו מתייחס שיכול האותיות, תורגם לעברית כ"הציידים הקסומים", ואינו מובא בצורתו האנגלית. שטיינהרט בחרה לשנות את השם ל"דיצה והשף מד", שהוא שיכול האותיות של שם המלון בתרגומה, "הצייד המכושף". נבוקוב שמר על שיכול האותיות ומאותיות השם ניתן להרכיב את שם המלון. פרט לזאת, השם טומן משחק מילים נוסף, שכן שם המשפחה "חוחוטוב" נגזר ממילה שמשמעותה "צחוק" (xoxot), והמילה "וראן" (Вран) מזכירה את המילה "брыт" – שקרן וזוהי גם המילה ברוסית עתיקה ל"עורב", ועל כן ייתכן ומדובר באלוזיה לשיר "העורב" של אדגר אלן פו. מעבר לזאת, הוא הפך את המובלע למפורש בהסבירו כי שיכול האותיות מתייחס לשם המלון.

4.4.7 רשימת בני כיתתה של לוליטה

רשימת שמות בני כיתתה של לוליטה חשובה במיוחד, שכן מאחורי כל שם מסתתרות אלוזיות למוטיבים העיקריים של נבוקוב. נבוקוב מביא את רשימת בני-כיתתה של לוליטה במלואה, כשכל שם ושם נושא אלוזיות או משמעויות שונות. שפירו (Shapiro, 1996) התייחס במאמרו לכל אחד מהשמות, כשהוא הציג את מגוון המשמעויות שהשם נושא.

הרשימה מסודרת לפי סדר הא"ב, אך רק אצל נבוקוב סדר הא"ב נשמר באופן מושלם. ורהפטיג תעתק את כל השמות בסדר הופעתם, דבר המוביל להפרת סדר הא"ב של הרשימה. השמות ברשימתו של ורהפטיג זהים לשמות ברשימה המקורית, פרט למספר הבדלים שמקורם, כפי הנראה, בחוסר תשומת הלב: "קמפל" במקום "קמפבל", "ציטפיילד" במקום "ציטפיילד", "לקינדה" במקום "לוסינדה" ו"סמיס" במקום "סמית". מעניין כי אף השם "סטלה" כתוב בשתי אותיות ל': סטלה. שטיינהרט לא שמרה על סדר הא"ב באופן מלא: היא דאגה להעביר את השמות, המתחילים בפי ובצי' לסוף הרשימה, אך השם "איינגיל" ממוקם לפני "אוסטין", והשם "דנקן" ממוקם לפני "דובשק". השמות בתרגום שלה זהים לשמות במקור בשני יוצאים מהכלל חשובים: שם המשפחה McFate תורגם כ"גורלסקי" ושם המשפחה Honeck, המורכב מהמילים honey ו-neck, תורגם כ"דובשק". גם נבוקוב שינה שמות אלה: השם הונק הפך ל"גראץ", ומקפיית – ל"מאק פאטום", המבוסס על המילה הלטינית fatum – גורל.

נבוקוב ציין שהשם דולורס הייז ממוקם בגינת שמות עם משמר של ורדים – בין מרי רוז המילטון לבין רוזלין הונק. כדי להשאיר את לוליטה בין שתי הרוזות, שינתה שטיינהרט, כאמור, את השם ל"דובשק". יחד עם זאת, היה עליה להתמודד עם השם "דנקן", אשר אמור היה לעמוד בין "דובשק" ו"הייז". שטיינהרט בחרה שלא לשנות את השם, אלא למקם אותו מעל השם "דובשק", תוך שבירת סדר הא"ב. נבוקוב העביר את שם המשפחה הונק ל"גראץ" (רמיזה למילה גרציה), שאפשר לו לשמור על סדר הא"ב.

רשימת השמות בתרגומו של נבוקוב מתאפיינת במספר רב יותר של שינויים בהשוואה לרשימות בשני התרגומים לעברית. ראשית, במקרים רבים השמות הפרטיים הועברו תוך התאמתם לנומרות של השפה הרוסית: גרייס הפכה לגרציה, דניאל לדניל, מרגריט למרגריטה, אליס לאליסה, רוז לרוזה, אגנס לאגנסה ולואיז ללואיזה. מאפיין אחר הוא היצמדות לכתוב של השמות ולא לפונטיקה, בהתאם למסורת התעתיק בספרות הרוסית. כך, השם אוסטין כתוב כ"אָאוסטין", ביל (Beale) כ"בֵיאֵל", בק (Buck) כ"בּוּק", קוואן (Cowan) כ"קּוּאָן", דאנקן כ"דּוּנְקָן", אוברי כ"אּוּבֵרֵי" ומייבל כ"מֵבֵל". שם המשפחה "קמפבל" שונה "לקאמלי", שם המשפחה "גלייב" שונה ל"גֵבֵל" ואירווינג פלשמן הפך ל"מויסיי" (משה) כדי להדגיש את יהדותו.

4.4.8 תרגום שמות שונים, המכילים בתוכם משחקי מילים

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
410.	Miss Opposite (50)	ледащая старуха напротив (66)	הזקנה החלושה ממול	מיס מול (54)	שכנתנו המשותקת ממול (55)
411.	Carmin, Rose (51)	Кармин, Роза (68)	כרמין, רוזה	כרמין, רוז (56)	קרמין, רוז (56)
412.	Fantasia, Stella (52)	Фантазия, Стелла (68)	פנטזיה, סטלה	פנטזיה, סטלה (56)	פנטזיה, סטלה (57)
413.	Glave, Mabel (52)	Гавель, Мабель (68)	גָבֵל, מָבֵל	גלייב, מייבל (55)	גלב, מייבל (57)
414.	Mr. Potts, do we have any cots left? (118)	Мистер Ваткинс, как насчет лишней кровати...? (147)	מר וטקינס, מה לגבי מיטה מיותרת?	מר פּוֹץ, נשארו לנו מתקפלות? (121)	מר פוטס, האם נשארו עוד מטות מתקפלות? (134)
415.	"I think it went to the Swoons," said Swine, (118)	"Боюсь, ее дали семейству Свун", сказал Швайн (148)	"חושש (אני), שנתנו אותה למשפחת סבון", אמר שוואיין.	"אני חושב שהיא הלכה לזורונים", אמר חֵזֵרִין (121)	"חושבני כי הושלכה לפני החזירים", אמר חזיר (134)
416.	Miss Lester Miss Fabian (179)	Мисс Лестер Мисс Фабиан (221)	מיס לסטר מיס פאביאן	מיס לֶסְטֵר מיס פֶּבֶאִיאַן (184)	העלמה לסטר העלמה פאביאן (202)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
417.	what a very quaint name for a home town, Kawtagain (248)	На какой смешной улице города живет этот мистер Кук: Ишо 5 (304)	באיזה רחוב מצחיק בעיר מתגורר מיסטר קוק הזה : אישו 5	איזה שם ציורי לעיר-מגורים, לותפסתה (254)	אגב, איזה שם מוזר הוא זה לעיירה קטנה – קאוטאגאין (283) הערת שוליים בעמוד הבא : שוב נלכדתי
418.	N. Petit, Larousse, III. (248)	Роберт Роберт, Мольберт, Альберта (304)	רוברט רוברט, כן ציור (פונטית : מולברט), אלברטה	אנ. פטי, לרוס, איל. (254)	N. Petit, Larousse, III. (284)
419.	Quelque-part Island (251)	Лолита, Техас (308)	לוליטה, טקסס	חצי-האי שמן (256)	Quelquepart island (285) הערת שוליים : אי אי-שם
420.	Harold Haze, Tombstone, Arizona (251)	Гарольд Гейз, Мавзолей, Мексика (308)	גרולד גייז, מאוזולאום, מקסיקו	הארולד הייז, גולל, אריזונה (257)	Harold Haze, Tombstone, (288) Arizona
421.	G. Trapp, Geneva, NY (251)	Г. Трапп, Женева, Нью-Йорк (308)	ג. טראפ, ז'נבה, ניו-יורק	ג. קונץ, ז'נבה, ניו-יורק (257)	ג. טראפ, ג'נבה, נ.י. (287)
422.	Mrs. Vibrissa (301)	Миссис Вибрисса (367)	מיסיס ויבריסה	גב' ויבריסה (308)	פלונית גברת וויבריסה (344)

הן ורהפטיג והן נבוקוב פרשו את השם Miss Opposite (דוגמה 410) בלי לציין אותו, בעוד ששטיינהרט תרגמה אותו ל"מיס מול", הכולל גם אליטראציה. רוז כרמין, סטלה פנטזיה ומייבל גלייב (דוגמאות 412-413) הן בנות-כיתתה של לוליטה, בעלות שמות הנושאים משמעות מסוימת. משמעות השם רוז כרמין היא "ורד אדום" וסטלה פנטזיה היא stellar fantasy – פנטזיה כוכבית. בנוגע למייבל גלייב – משמעות המילה glave היא פרס, ma בצרפתית – שלי, ו-belle – יפה, כך ש-mabel glave=ma belle glave – הפרס היפה שלי. השם מרמז על כך שזאת הדרך שבה הומברט רואה את לוליטה ושבה נבוקוב רואה את הרומן (Shapiro, 1996). מלבד זאת, השם מרמז על ימי הביניים, שכן glave הוא גם נשק מימי הביניים ומייבל היא נסיכה וולשית מתקופה זו.

הדוגמאות 414-415 לקוחות מהסצנה, אשר בה הומברט ולוליטה מגיעים למלון הציד המכושף ומבקשים חדר. נבוקוב שיחק עם שמותיהם של עובדי המלון, במקרה הראשון באמצעות החרוזה של Potts ו-cots, ובמקרה השני באמצעות העמדה זה לצד זה של השמות Swoon

ו-Swine, כשמשמעות השם האחרון היא "חזיר". שני המתרגמים לעברית תרגמו את המשפט הראשון באופן מילולי. בצעד זה, המשפט בתרגומו של ורהפטיג נשאר ללא משחק מילים, בעוד ששטיינהרט יצרה משחק מילים באמצעות תיעתוק השם Potts כ"פּוץ". נבוקוב לעומתם, שינה את שם המשפחה ל"ואטקינס" – **Ваткинс**, היוצר מצלול עם המילה "מיטה" – **кроватька**. בדוגמה 410 ורהפטיג תרגם את השם שביין ל"חזיר", אך שינה את משמעות המשפט כשכתב "חושבני כי הושלכה לפני החזירים", אמר חזיר". משפט זה הוא אלוזיה לביטוי "להשליך פנינים בפני חזירים", שמשמעותה היא להסביר למישהו דבר, שאותו הוא אינו מסוגל להבין ולהעריך. השימוש באלוזיה זו הופך את המשפט לחסר כל משמעות, בעוד שהכוונה במשפט המקורי היא שמשפחת סבון קיבלה את המיטה. שטיינהרט, מצידה, הפכה את שביין ל"חזירין" ואת סבון ל"זורוני". ניתן לראות ששטיינהרט הבינה את משחק המילים וניסתה להעביר אותו בתרגום, אך עדיין נשארת פתוחה השאלה, האם תרגום כזה מעביר את הפונקציה של המקור באופן מלא. נבוקוב תעתק את שני השמות – סבון ושביין, ולא הסביר לקורא את משמעותם.

בין גיבורי הרומן יש שתי נשים הגרות ביחד: מיס **לסטר** ומיס **פאביאן** (דוגמה 418). בתרגום לרוסית נבוקוב אף סיפק רמז נוסף, המצביע על משמעות השמות, כאשר גילה לקוראים את שמה הפרטי של מיס **לסטר** – ביאנקה. "What a very quaint name for a home town, **Kawtagain**, אומר הומברט (דוגמה 419), והשם אכן מקורי, שכן ניתן לפרש אותו כ-caught again. ורהפטיג תעתק את השם וציין את הפירוש כהערת-שוליים, שטיינהרט הפכה אותו ל"לֹתְפֶסֶתָה" ונבוקוב – ל-"**Кук: Ишо 5**". מילים אלה והמספר 5 (пять) יוצרים יחד את הביטוי «**кукиш опять**» (שוב אצבע משולשת) – ביטוי אידיומטי, שמשמעו "שוב נשארת בלי כלום".

משחק מילים מאתגר נוסף הוא השם **N. Petit, Larousse, Ill.** (דוגמה 420), המחביא בתוכו את המילון הצרפתי המאויר – **Nouveau Petit Larousse Illustré**, כשקיצור המילה "מאויר" הופך לקיצור שמה של מדינת אילינוי. אף אחד מהמתרגמים לא הצליח להעביר משחק זה בתרגום: ורהפטיג השאיר אותו באותיות לועזיות, שטיינהרט תעתקה את השם ונבוקוב המיר אותו במשחק הצלילים "רוברט רוברט, מולברט (כן ציור) אלברטה".

גם את האי **Quelquepart Island** (דוגמה 421) והשם **Harold Haze, Tombstone, Arizona** (דוגמה 422) השאיר ורהפטיג באותיות לועזיות תוך הוספת תרגום מילולי בהערת שוליים במקרה הראשון. שטיינהרט, לעומתו, תרגמה את שם האי כ"חצי-האי שֶמְכָן", ואת השם כ"הארולד הייז, גולל, אריזונה". נבוקוב מצידו שינה את שם האי ל"לוליטה, טקסס" ואת מקום מושבו של הרולד הייז ל"מאוזוליאום, מקסיקו", ויצר רצף של שני זוגות של אליטראציה - **Гарольд Гейз, - Мавзолей, Мексика**.

האחרונים ברשימה הם השמות "טראפ" (דוגמה 423) ו"ויבריסה" (דוגמה 424). שטיינהרט החליפה את "טראפ" ב"קונץ", בעוד שהמתרגמים האחרים תעתקו את השם ולא שחזרו את משמעותו. השם "ויבריסה" תועתק בכל התרגומים.

לסיכום, בעוד שהשיטה הנפוצה ביותר להעברת שמות הייתה תענוקם, פעמים רבות שינו נבוקוב ושטיינהרט את השמות במטרה להעביר את משחקי המילים. יחד עם זאת, בעוד שנבוקוב תמיד השתדל להקפיד שהשם יישמע כשם אמריקאי, עברתה שטיינהרט פעמים רבות את השמות. שטיינהרט עצמה ציינה במאמרה (1986):

יש משהו מוזר בעובדה שבאמריקה יכול להיות קיים רחוב ששמו 'רצחנפשי', או שעירה ששמה אבן-קסמים תתקיים לה לא הרחק מניו-יורק. הבעיה פשוטה: השמות אצל נאבוקוב, לא פחות משהם משמעותיים, גם נשמעים אותנטיים, וההומור נגרם במידה רבה מכך שאנו 'מגלים' בתוך השם האותנטי משמעות מיוחדת. בעברית השם מאבד את הצד האותנטי שלו ונשמע רק משמעותי ורק מצחיק, והתרגום נמצא מגזים את תכונת האי-ריאליזם הקיימת בהדגשה רבה בלאו הכי במקור (עמ' 328).

4.5 תרגום תחדישים

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
423.	nymphet (18)	нимфетка (28)	נימפטקה	נימפית (22)	נימפונת (19)
424.	libidream (54)	прибавил этот либидосон к ее либидосье (70)	הוסיף את הליבידוחלום הזה לליבידוטיק שלה	חלום לְבִידוּדִים (58)	חלומות הליבידו (59)
425.	black-mail – no, that it too strong a word – mauve-mail (71)	шантаж – о, совсем легкий, дымчатый шантажик (91)	סחיטה – הו, קלה מאוד, סחיטונת ערפלית	לְסָחוּט – לא, זו מילה חזקה מדי – לְשָׁחוּק (75)	סחיטה – לא, זהו ביטוי בוטה מדי - בדרך של שידול (79)
426.	Purpills (Papa's Purple Pills) (122)	Фиалкап-сюли (ПАПИНЫ Пилюли) (152)	שילוב המילים "סיגלית" ו"קפסולה" (הגלולות של אבא)	פיל-פלא (פילולות הפלא של פֶּהָה) (125)	גלולות בצבע סגול (גלולותיו הסגולות של אבא) (139-138)
427.	rosedarling (122)	душенька (153)	נשמתי	שושנת-העמקים (126)	חמודת-השושנים (138)
428.	un-mind (174)	безумие (214)	שיגעון	אי-מוחי (178)	חוסר-מוחי (196)
429.	nymphage (174)	нимфетство (214)	נימפטיות	טל-נימפיותה (178)	תקופת נימפיותה (196)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
430.	a few amiable fine-dayers yelping at you (179)	личности, встречающие вас учтивым лаем метеорологических приветствий (220)	אישים, המקבלים אותך בנביחות מנומסות של ברכות מטאורולוגיות	משלומכיים הפועים אליך מעבר לגדרות (183)	שכנים אחדים, המטיחים בפניך קריאות כגון „בוקר טוב, איזה מזג אוויר נאה היום!“ (202)
431.	fatface (220)	толстомордик (270)	שמנפצופי	שְמִנְפֶן (226)	הפרצוף השמן (251)
432.	kurortish (220)	курортноватый (271)	תואר הבנוי על המילה כפר הנופש+סיומת הדמיון	עיר-הנופש (226)	עירת-הקייט (251)
433.	paper chase (250)	пэпер-чес (307)	פפר-צ'יס	מירדף-נייר (256)	רדיפת-חידודים (286)

בפרק זה נבחנו 11 תחדישים שהכניס נבוקוב לרומן. המילה nymphet (דוגמה 423) היא התחדיש החשוב והידוע ביותר של הרומן. המילה מבוססת על המילה "נימפה", הלקוחה מן המיתולוגיה היוונית, ועל בסיסה גם תורגמה לשתי השפות, בהתאם לכללי הדקדוק שלהן. על בסיס מילה זו נוצרת גם המילה nymphage (דוגמה 424). שני המתרגמים לעברית בחרו לתרגמה באמצעות שתי מילים, כאשר שטיינהרט שיבצה מטאפורה מקורית – טל-נימפיותה. נבוקוב מצידו יצר מילה מקבילה, נימפטקה, על בסיס כללי המורפולוגיה של השפה הרוסית.

התחדישים libidream (דוגמה 424), purpills (דוגמה 426) ו-fatface (דוגמה 431) נוצרו באמצעות צירוף של שתי מילים: המילה libidream היא צירוף של libido ו-dream, המילה purpills היא צירוף של purple ו-pills והמילה fatface היא צירוף של fat ו-face. ורהפטיג תרגם את המילה libidream כ"חלומות הליבידו" ושטיינהרט – כ"חלום לְבִידוּדִים". נבוקוב, לעומת זאת, השתמש בהמשך המשפט, ובפרט במילה file, שאותה תרגם ל-dосье (תיק). ההברה הראשונה במילה זו, "דו", אפשרה לקשר בין מילה זו לבין המילה "ליבידו" - либидо, וכך נוצר התחדיש либидосье, שנוצר, כאמור מצירוף המילים "ליבידו" - либидо ו-"תיק" - досье. הצעד הבא של נבוקוב היה לצרף למילה "ליבידו" את המילה "חלום" - сон, ולקבל את המילה либидосон, כדי ליצור את אפקט השעשוע הנדרש באמצעות שימוש בשתי מילים אלה – либидосон ו-либидосье בסמיכות. תרגומו של ורהפטיג למילה purpills הוא מילולי ולא מכיל אליטראציות, תחדישים או משחקי מילים כלשהם. הוא הבין את משמעות המילה purpills והעביר אותה באופן מילולי כ"גלולות בצבע סגול". שטיינהרט בחרה להשתמש במילה "פילולה" ויצרה באמצעותה רצף אליטראציוני ומשחק מילים פילולת-פלא – פיל-פלא. נבוקוב, מצידו,

השתמש בתחדיש *фиалкакапслюли*, מילה שהורכבה משתי מילים: *фиалка* (סיגלית) ו-*капсула* (קפסולה). ההברה האחרונה במילה *фиалка* היא ההברה הראשונה במילה *капсула*, והיא הקושרת את שתי מילים אלה למילה אחת. כתחליף לצבע הסגול נבוקוב בחר בפרח המתקשר לצבע זה, וכמו כן מבין המילים הנרדפות בחר את המילה שאותה ניתן לצרף לפרח. הומברט מכנה גלולות אלה *Papa's Purple Pills*. גם בתרגום לרוסית קיימת אליטראציה, אך אין קשר פונטי או אורטוגרפי בין *ПАПИНЫ Пиллюли* (הגלולות של אבא) לבין המילה *фиалкакапслюли*, שהיא, כאמור, שילוב של המילים "סיגלית" ו"קפסולה". בעת תרגום המילה *fatface* השתמש ורהפטיג בהסבר – "הפרצוף השמן ההוא", שטיינהרט יצרה את התחדיש "שמנפן" באמצעות חיבור המילים "שמן" ו"פנים" ונבוקוב יצר את התחדיש *толстомордик* באמצעות צירוף המילים *толстый* (שמן), *морда* (פרצוף) וסיומת ההקטנה «ик».

לגבי המילה *mauve* (דוגמה 425), לפי ההקשר ניתן לראות שמדובר במילה נרדפת מרוככת למילה "סחיטה" – *blackmail*. משמעות המילה *mauve* בצרפתית היא "סגול" (כהקבלה ל-*black* שבמילה *blackmail*), וכמו כן, משמעות המילה *mauvais* היא "רע". תרגומו של ורהפטיג, "בדרך של שידול", הוא פירוש מוצלח של המילה, אך חסר עניין ומשחקיות. שטיינהרט, מצידה, העמידה מול המילה "לסחוט" את המילה "לשחוק" ויצרה משחק מילים הן בזכות העמדה של שתי מילים אלה זו לצד זו והן בזכות משמעויותיה השונות של המילה "לשחוק". בתרגום לרוסית, נבוקוב הוסיף סיומת של הקטנה למילה "סחיטה".

בעת תרגום המילה *rosedarling* (דוגמה 427) נראה, כי שני המתרגמים לעברית ראו בפרח מאפיין מרכזי של המילה, והשתמשו שניהם במילה "שושנה". נבוקוב, לעומת זאת, העביר מילה זו לרוסית באמצעות המילה *душенька*, מילת הקטנה וכינוי חיבה למילה "נשמה", המתארת אדם נעים ולרוב משמשת כצורת פניה ואינה כוללת בתוכה קונוטאציות לפרח.

בתרגומים לעברית המילה *un-mind* (דוגמה 428) תורגמה כ"אי-מוח" ו"חוסר-מוח". נבוקוב השתמש בתרגום לרוסית במילה *безумие*, שמשמעותה "שיגעון" והתרגום המילולי שלה הוא "מצב ללא שכל", כלומר בכל התרגומים אופן יצירת המילה דומה לאופן יצירתה של המילה במקור. יתר על כן, יתכן שהתחדיש *un-mind* הוא למעשה תרגום מילולי של המילה הרוסית *безумие*, שכן שמות תואר בשפה הרוסית עשירות בגוונים המובעים על-ידי תחיליות וסיומות.

המילה *fine-dayers* (דוגמה 430) היא תחדיש של נבוקוב לאנשים שמאחלים יום טוב. ורהפטיג הסביר בהרחבה את המונח, כשכתב "שכנים אחדים, המטיחים בפניך קריאות כגון, בוקר טוב, איזה מזג אויר נאה היום!". שטיינהרט, לעומת זאת, יצרה את התחדיש *משלומכיים*, שממנו ניתן להבין את משמעותו. נבוקוב, מצידו, הסביר את הביטוי תוך שימוש במטאפורות: "אישים, המקבלים אותך בנביחות מנומסות של ברכות מטאורולוגיות".

התחדיש kurortish (דוגמה 432) נוצר באמצעות המילה הגרמנית kurort, המציינת עיירת-מרפא והסיומת האנגלית -ish, המרמזת על דמיון. בשני התרגומים לעברית מילה זו תורגמה כ"עיירת-הקייט" ו"עיר-הנופש", בעוד שנבוקוב השתמש בתחדיש המקביל – курортноватый, שנוצר באמצעות חיבור המילה курорт – עיירת-מרפא וסיומת הדמיון -ватый. גם כאן, כמו בדוגמה 423, ניתן להגיד, שיתכן והתחדיש בשפה האנגלית הוא למעשה תרגום מילולי מרוסית.

התחדיש האחרון ברשימה – paper chase (דוגמה 433) הוא צירוף של שתי מילים קיימות. ורהפטיג תרגם את הביטוי כ"רדיפת-חידודים" ושטיינהרט השתמשה בצירוף של אותן המילים כדי ליצור את הביטוי "מרדף-נייר". לעומתם, נבוקוב תעתק את הצירוף והשאיר את משמעותו מעורפלת לקוראים.

לסיכום פרק זה ניתן לומר שנבוקוב יצר תחדישים באנגלית על בסיס מילים קיימות, באמצעות סופיות או צירוף של מילים. כמוהו גם שטיינהרט הצליחה להעביר את השעשועים המסתתרים בתחדישים אלה, בעוד שתרגומו של ורהפטיג הוא מילולי ומצליח להעביר את התחדישים האלה רק כאשר ההעברה נעשית באופן טבעי וללא צורך במאמץ יוצא-דופן מצידו.

4.6 העברת לשון הדיבור

אחת הדרכים של נבוקוב ליצור משחקים של עירוב סגנונות ושפות היא שימוש בלשון הדיבור. שטיינהרט (1986) טוענת, ששימוש בביטויים כגון goody-goody ו-she was sweet on me הוא פרודיה על קומדיית אהבה, בין היתר משום שהאהובה היא ילדה בת 12 והמחזר הוא סוטה-מין בן 40.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
434.	mamma out shopping (43)	маменька уехала за покупками (58)	אמא'לה נסעה לקניות	מאמא בקניות (47)	אמא יצאה לקניות (47)
435.	"Yeth. Shly try?" (43)	Имно. Попробать? (58)	בדיוק. לנסות? (תוך השמטת אותיות)	כה. רוֹצִיה שְׁאַנְשָׁה? (47)	כן. רוצה שאנסה? (47)
436.	goody-goody (43)	вот здорово (58)	איזה יופי	איזה יופי (47)	בסדר, בסדר (47)
437.	you dope (43)	глупый вы человек (58)	אדם טיפש אתה	טמבל אחד (47)	חמור (47)
438.	move your bottom, you (50)	подвиньте-ка ваш зад (66)	הזז-נא את האחוריים שלך	תזיז ת'תחת, אתה (54)	הזז את הישבן, היי, אתה (55)
439.	mother Haze hated my darling for her being sweet on me (54)	мамаша Гейз ненавидит мою голубку за ее увлечение мной (70)	האם [בזלזול] גייז שונאת את היונה שלי על התעניינותה בי	שאמא הייז שונאת את חמדתי על החולשה אשר פיתחה אלי (58)	אמא הייז שוטמת את חמודתי על שאני מוצא חן בעיניה (59)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
440.	daddum (150)	папочка (185)	אבא'ילה	האבא'ילה (167)	אבא'ילה (167)
441.	Gee, you are mean (220)	какой ты все-таки подлый (270)	איזה נבזי אתה, בכל זאת	בחיי, אתה נבזי (226)	בחיי, שאתה ב א מ ת נבל (251)
442.	fahther deah (220)	драгоценный папаша (270)	אבא'ילה יקר-ערך	אה-בא יק-הר (226)	אבא, יקירי (251)
443.	pappy (243)	папенька	אבא'ילה	פאפי (249)	אבא (277)
444.	Now look here, Mac (301)	Послушайте, дядя (366)	תקשיב, דוד	טוב תשמע, מק (307)	הבא מק (343)

ניתן לראות כי ורהפטיג תרגם לרוב את הביטויים בלשון בלתי מסומנת, תוך התעלמות מהשיבושים ומן המאפיינים הדיבוריים של השפה. כך, הביטוי *mamma out shopping* (דוגמה 434) תורגם כ"אמא יצאה לקניות" ו-*Yeth. Shly try?* (דוגמה 435) תורגם כ"כן. רוצה שאנסה?". נראה, כי בעת השימוש בתרגום מילולי הוא לא הבחין בדקויות המקור. כך, הוא לא ניסה לשחזר את המבטא, הבולט בביטוי *fahther deah* (דוגמה 442), שאותו הוא תרגם פשוט כ"אבא, יקירי". גם כאשר השפה היא בוטה, הוא תרגם תרגום מילולי והשתמש בשפה תקינה, כמו בביטוי *move your bottom, you* (דוגמה 438), שאותו תרגם כ"הזז את הישבן, אתה". בנוסף, בולט הניסיון לדמות את מאפייניו העיצוביים של הטקסט, והמילה *are*, המודגשת במקור, תורגמה כ"ב א מ ת", עם רווח בין האותיות.

שטיינהרט ונבוקוב, לעומת זאת, השתדלו לשחזר את לשון הדיבור, אך הקפידו לשמור על כללי הדקדוק של שפת היעד. בתרגום המשפט *mamma out shopping*, שניהם שיחקו עם המילה *mamma*, אך שמרו על מבנה תחבירי תקיני של המשפט. כדי להעביר את הביטוי "*Yeth. Shly try?*", נבוקוב השמיט חלק מהאותיות ושטיינהרט השתמשה בכתוב משובש. כמו כן, שטיינהרט השתמשה בלשון הדיבור: "תזיז ת'תחת", "בחיי" והשתדלה לחקות את המבטא: "אה-בא יק-הר". נבוקוב, מצידו, נקט באירוניה באמצעות הכנסת האלמנטים של השפה הגבוהה לביטויים המתאפיינים בלשון הדיבור: לוליטה פונה אל הומברט בדרך הרבים, המציינת נימוס, כשהיא אומרת שהוא אדם טיפש או דורשת ממנו להזיז את התחת. ביטוי אחר לאירוניה מסוג זה הוא השימוש במילה *драгоценный*, שהיא חזקה יותר מ"יקר", ובאה לצד המילה הדיבורית *папаша* (אבא'ילה). בעת תרגום הביטוי *Now look here, Mac* (דוגמה 444), ורהפטיג ושטיינהרט שמרו על הכינוי "מק", אשר חסר כל משמעות בשפה העברית, בעוד שנבוקוב העביר אותו כ"דוד".

4.7 שימוש בשפות זרות

בין מאפייניו הבולטים של הרומן – שימוש במילים ובביטויים בשפות זרות – לרוב בצרפתית, אך לעיתים גם בגרמנית, לטינית ועוד. שטיינהרט (1986) ציינה כי לשימוש המיוחד בלשון לאורך

הרומן יש גם תפקיד של איפיון, והשימוש בשפות הזרות מאפיין את הומברט כאירופאי זר באמריקה.

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
445.	Plage (12)	Пляж (21)	חוף	החוף (16)	חוף הים (13)
446.	Le gredin (29)	Мерзавец (41)	מנוול	le gredin הערת שוליים: המנוול (33)	בן כלבים שכמותו (32)
447.	Delectatio morosa (43)	Delectatio morosa (57)		Delectatio morosa הערת שוליים: לטינית "חדווה עגומה (ביטוי דתי) (46)	Delectatio morose הערת שוליים: הנאה זעפתנית (46)
448.	Je m' imagine cela (43)	Воображаю (57)	אני מדמיין (לעצמי)	Je m' imagine cela הערת שוליים: אני ממש מתאר לי (47)	Je m' imagine cela הערת שוליים: אני מתאר לי זאת (47)
449.	Primo... Secundo (51)	Во-пер-вых... во-вторых (67)	ראשית... שנית	פְּרִימו... סְקוֹנְדו (55)	ראשית... ושנית (56)
450.	A propos de rien (158)	A propos de rien (196)		בלי שום קשר לכלום (161)	A propos de rien הערת שוליים: סתם (177)
451.	<i>dans la force de l'âge</i> (174)	dans la force de l'âge (214)		<i>dans la force de l'âge</i> (178) הערת שוליים: במלוא אוני	משופע... מלוא אוני (196)
452.	<i>Un vieillard encore vert</i> (174)	Un vieillard encore vert (214)		איזה <i>vieillard encore vert</i> (178) הערת שוליים: ישיש, שעוד כוחו במתניו (תרגום מילולי: שעודנו ירוק (196)	<i>Un vieillard encore vert</i> הערת שוליים: ישיש, שעוד כוחו במתניו (תרגום מילולי: שעודנו ירוק (196)
453.	casé (174)	casé (215)		להיות "מסודר" בחיים (179)	להיות ככל האדם (197)
454.	<i>Je croyais que c'était un bill— not a billet doux</i> (243)	Je croyais que c'était un bill— not a billet doux (298)		חשבתי שזה איזה חוזר ולא מכתב חיזור (249)	<i>Je croyais que c'était un bill— not a billet doux</i> הערת שוליים: חשבתי שזה חשבון ולא מכתב-אהבה (277)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
455.	<i>Bonjour, mon petit</i> (243)	Bonjour, mon petit (298)		<i>Bonjour, mon petit</i> הערת שוליים: בוקר טוב, קטנתי (249)	<i>Bonjour, mon petit</i> (277)
456.	Per se (251)	Так сказать (308)	כך לומר	פְּר־סָה (257)	Per se (287) כשלעצמו
457.	Rencontre (301)	Поединок (366)	דו-קרב	Rencontre (307) הערת שוליים: מפגש	Rencontre (344) הערת שוליים: מפגש, דו-קרב
458.	Soyons raisonnables (301)	Soyons raisonnables (367)		Soyons raisonnables (307) הערת שוליים: בוא ננהג בתבונה	Soyons raisonnables (344) הערת שוליים: נהיה נבונים
459.	Feu (301)	Я выстрелил	יריתי	Feu (308) הערת שוליים: אש	Feu (344) הערת שוליים: אש

בעת העברת מילים בשפות זרות, ברוב המקרים השאיר ורהפטיג את הביטויים בשפה הזרה תוך הוספת הערות שוליים, ורק פעם אחת השאיר את הביטוי בשפה הזרה וללא תרגום בהערות השוליים. ייתכן שהניח כי פירוש הביטוי הצרפתי *Bonjour, mon petit* (דוגמה 455) מוכר לקוראים או שניתן להבין את משמעותו מתוך ההקשר, אך אפשרות נוספת היא שהביטוי לא תורגם מחוסר תשומת-לב. גם שטיינהרט השאירה פעמים רבות את הביטויים הזרים והוסיפה הערות שוליים. בעת תרגום הביטוי *Delectatio morosa* (דוגמה 447) היא ציינה בהערות השוליים כי מדובר בביטוי דתי לטיני, וזה המקרה היחיד שבו מצויין מקור המילה הזרה. מילים לטיניות אחרות, *secundo-ו-primo* (דוגמה 449), תועתקו על-ידה באותיות עבריות עם ניקוד, וסביר להניח שבחרה בדרך זו מתוך הנחה שמילים אלה מוכרות לקורא או שניתן להסיק את משמעותן מתוך ההקשר. כך נהגה גם בתרגום הביטוי *Per se* (דוגמה 456). ברוב המקרים שנבדקו, השאירה שטיינהרט ביטויים בשפות הזרות ללא שינוי, אך לעיתים הציעה פתרונות למשחק מילים שבביטוי. כך, בדוגמה 454, כאשר נבוקוב שיחק על הדמיון בין המילה *bill* (חשבון) למילה *billet* בביטוי הצרפתי *billet doux* (מכתב אהבה), שטיינהרט שיחקה על הדמיון בין המילים "חוזר" ו"חיזור". נבוקוב, מצידו, השאיר את הביטויים בשפות הזרות ללא שימוש בהערות שוליים או לחלופין תרגם אותם לרוסית. מתוך 15 הדוגמאות שנבדקו, בשבעה מקרים הביטויים תורגמו לרוסית ובשמונה מקרים נשארו בשפה הזרה. יש לציין שאת שם העצם *feu* (אש) הוא תרגם בפועל "יריתי".

פעמים רבות המילים בשפות זרות מכילות טעויות דקדוקיות וטעויות כתיב מכוונות, כפי שאפשר לראות בשלוש הדוגמאות הבאות:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
460.	punctuating his movements with all sorts of mispronounced apologies (j'ai demande pardonne – excuse me – est-ce que j'ai puis – may I – and so forth) (29)	сопровожд ал всякое свое движение неправильно произноси-мыми извинения ми (же деманд пардон... эске же пуи) (41)	ליווה כל תנועה שלו בהתנצלויות שנהגו בצורה לא נכונה (ז'יה דמנד פרדון... אסקה ז'יה פוי)	הטעים את תנועותיו בכל מני התנצלויות בהיגוי רצוף (j'ai demande pardonne – excuse me – est-ce que j'ai puis – may I – and so forth) (33)	הטעים את תנועותיו בכל מני התנצלויות, משובשות במבטאן (כגון) אני מבקש מחילה, סלח לי, המותר לי, הרשאי אנכי וכו' וכו' (32)
461.	Ne montrez pas vos zhambes (189)	Ne montrez pas vos zhambes, как говори-ла покой-ница (232)	Ne montrez pas vos zhambes, כפי שהייתה אומרת המנוחה	Ne montrez pas vos zhambes (194) הערת שוליים: אל תחשפי את הרגליים	Ne montrez pas vos zhambes (214) הערת שוליים: אל תחשפי את שוקיך (היגוי משובש)
462.	And my pappy can parlay-voos as well as yours (243)	И мой папенька может парл-франсэ не хуже вашего (298)	ואבאילה שלי יכול פארלה-פראנסה לא פחות טוב משלך	והפאפי שלי יכול לפרלי-וו לא פחות טוב מהפאפי שלך (249)	ואבא שלי יודע לפטפט צרפתית לא פחות מאבא שלך (277)

כפי שניתן לראות, טעויות אלה נותנות ביטוי לדרכיהם של נבוקוב והומברט ללעוג לדמויות שברומן. בדוגמה 460 נאמר מפורשות שהביטויים משובשים. ורהפטיג השמיט את הביטויים הצרפתיים ונשאר עם התרגום העברי בלבד, שהעברית שלו אינה משובשת. שטיינהרט, מצידה, שחזרה את מבנה המקור – צרפתית משובשת ולצידה תרגום לעברית תקינת. נבוקוב לעומתם תעתק את הביטויים הצרפתיים באותיות רוסיות. הביטויים לא תורגמו, אך מתוך המשפט הקודם הקורא כבר יודע שמדובר בהתנצלויות.

בדוגמה 461, המילה jambes כתובה כ-zhambes כדי לציין מבטא. בשני התרגומים לעברית, הביטוי הועתק בלועזית בצירוף תרגום בהערות השוליים, כשורהפטיג ציין כי ההיגוי משובש, בעוד ששטיינהרט לא עשתה זאת. נבוקוב, לעומתם, השאיר את הביטוי בצרפתית ללא תרגום, אך

משך את תשומת לב הקורא לכך שהביטוי הוא יוצא דופן באמצעות התוספת "כפי שהייתה אומרת המנוחה". בדוגמה 462, הביטוי "parlay-voo" הוא שיבוש המשפט Parlez-vous Français? (האם אתה מדבר צרפתית). ורהפטיג השמיט את ההתייחסות לביטוי הצרפתי והעלים בכך את משחק המילים. תרגום parlay-voo כ"לפטט צרפתית" הופך את המשפט לרגיל וחסר עניין. שטיינהרט הפכה את המילה parlay לפועל "לפרליי". גם נבוקוב ציין במפורש את השפה הצרפתית, כשכתב "פארלה-פראנסה" באותיות רוסייות. פתרון זה משמר את הביטוי הזר ואת האפקט ההומוריסטי של המקור ומקל על הקורא חסר היסודות בשפה הצרפתית להבין את תוכן המשפט.

כפי שראינו, ישנן מספר דרכים להעביר התייחסויות לשפות הזרות בתרגום: להעביר את הביטוי הזר כפי שהוא, עם או ללא תרגום בהערות השוליים, לתרגם את הביטוי ללא עקבות השפה הזרה או לתעתק את הביטוי באותיות שפת היעד.

יהיה מעניין לבדוק את התרגום הצרפתי, שנבדק בקפידה על-ידי נבוקוב, כדי לראות כיצד הועברו בתרגום לשפה זו הביטויים הצרפתיים. האם נשארו בצרפתית? האם תורגמו לשפה אחרת? או שמא נקט המתרגם בפתרון אחר? שאלה זו יכולה לשמש נושא למחקרים הבאים.

4.8 תרגום משחקי מילים שונים:

לבסוף, נציג משחקי מילים מסוגים שונים, שלא נכנסו לקטגוריות אחרות:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית-תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
463.	"Lo!"... "And behold," said Lo (50)	"Lo!"... "Ло-баракло"? сказала Ло (66-67)	"לו!"... "לו!" בלואים? אמרה לו	"לו!"... "כן ולא", אמרה לו (54)	"לו לו"..., "הישמר לך", אמרה לו (55)
464.	as he barbered some late garden blooms or watered his car, or, at a later date, defrosted his driveway (I don't mind if these verbs are all wrong) (179)	пока он брил газон или поливал автомобиль, или, несколько позднее, размораживал проезд к крыльцу (наплевать, если все эти глаголы не подходят) (220)	בעת שגילח את הדשא או השקה את הרכב, או מעט מאוחר יותר הפשיר את הדרך למדרגות בפתח-הבית (ולא מזיז לי אם כל הפעלים האלה אינם מתאימים)	שעה שעשה תיספורת לתיפרחות מאוחרות בגינתו, או הישקה את מכוניתו, או, בשלב יותר מאוחר, כשהפשיר את השביל למוסך שלו (לא משנה לי אם הפעלים האלה הם לגמרי בלתי-נכונים (-183 184)	שעה שגזם את פרחי הסתיו המאוחרים, או שרחץ את מכוניתו, או שהסיר – בתאריך מאוחר – את הקרח שכיסה את שביל הגישה למוסכו (202)

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
465.	divided tidily into ample light and narrow shade (32)	аккуратно разделенным на просторный свет и узкую тень (45)	מחולקים בקפדנות לאור הרחב ולצל הצר	מחולקים יפה לרחבות של אור וצללים צרים (36)	מחולקים חלוקה מדוקדקת לחלק משופע אור ולחלק אחר, המצטמצם בפיסת צל צרה (35)
466.	I'm having a time... "The dumb child," said Mrs. Humbert, "has left out a word before 'time.'" (81)	мне очень тут... "Вот ведь безмозгляя", сказала г-жа Гумберт, "пропустила слово после (104) "очень" (81)	אני מאוד פה... "איזו חסרת מוח", אמרה גבי גומברט, "החסירה מילה אחרי "מאוד"	אני יופי... "הילדה הסתומה הזאת", אמרה גבי הומברט, "שכחה מילה לפני "יופי" (85)	אני מבלה... "הילדה המטופשת הזאת", העירה מרת הומברט, "השמיטה מילה אחרי "מבלה" (91)
467.	township of Soda, pop. 1001 (220)	город Ана, нас. 1001 чел. (270)	העיר אנה, אוכ' 1001 איש	סוּדָה, עיירה תוססת בת 1001 תושבים (226)	עיירה בשם סודה, אוכלוסייה 1001 נפש (251)
468.	I have been called the American Maeterlinck. Maeterlinck-Schmetterling, says I (301)	меня прозвали американским Метерлинком. Отвечаю на это: Меттерлинг-шметтерлинг (367)	כינו אותי מטרלינק אמריקני. (אני) עונה על כך: מטרלינג-שמטרלינק	כבר נמצא מי שכינני מטרלינק האמריקני. מטרלינק-שמטרלינק, אני אומר. (308)	כבר כינו אותי בשם מטרלינק האמריקני. מטרלינק שמטרלינק, אומר אני (344)

בדוגמה 463, ורהפטיג לא התייחס כלל למשחק המילים שבביטוי lo and behold ולא הכניס משחק מילים לתרגומו. שטיינהרט ונבוקוב, לעומת זאת, בחרו במילה, המזכירה את השם "לו". משחק המילים של שטיינהרט מתבסס על הדמיון בין "לו" ו"לא" ונבוקוב השתמש במילה βαπατισιο, ששתי האותיות האחרונות שלה יוצרות את השם לו.

משחק המילים שבדוגמה 464 מתבסס על בחירה חריגה של פעלים. ורהפטיג השתמש בפעלים מתאימים ובכך ניטרל את משחק המילים. שטיינהרט ונבוקוב, לעומתו, שמרו על החריגות ושטיינהרט אף הוסיפה על כך באמצעות משחק המילים "שעה שעשה תיספורת לתיפרחות מאוחרות", המכיל אליטראציות וחריזה. משחק המילים שבדוגמה 465 מבוסס על הניגוד שבין אור לצל. הניגוד הועבר בכל התרגומים, אך יש לציין שבשני התרגומים לעברית ניתן לראות אליטראציה בנוסף לניגוד: "פיסת צל צרה" אצל ורהפטיג ו"צללים צרים" אצל שטיינהרט.

מעניינת הבחירה של שטיינהרט במילה "רחבות", המזכירה את המילה "רחב", המשמשת ניגוד למילה "צר".

I'm having a time (דוגמה 466), כתבה לוליטה, ושרלוט ציינה שהיא החסירה מילה. בתרגומו של ורהפטיג, "אני מבלה" הוא משפט מלא, ובכל זאת הוא השאיר את הערתה של שרלוט. שטיינהרט ונבוקוב, לעומת זאת, השמיטו מילה בתרגומיהם כדי לשמור על המשחק.

township of Soda, pop. 1001 (דוגמה 467) הוא משחק מילים מעניין, המבוסס על המשקה soda pop בנוסף לשימוש בקיצור pop למילה population. ורהפטיג תרגם תרגום מילולי ולא שמר על משחק המילים. שטיינהרט הציעה פתרון למשחק מילים זה באמצעות שימוש בביטוי "העיירה התוססת סודה". נבוקוב החליף את שם העיר ל"אנה" וקיצר את המילה "אוכלוסיה" – население ל-население, ושתי המילים האלה יוצרות ביחד את המילה "ананас" - "אננס". בנוגע לדוגמה 468, כל שלושת המתרגמים השאירו את המשחק "מטרלינק-שמטרלינג" (המצרף את שמו של המשורר הבלגי מטרלינק ואת המילה schmetterling – פרפר בגרמנית) ללא הסבר.

רשימות לפי סדר הא"ב

רשימת בני-כיתתה של לוליטה אינה הדוגמה היחידה בטקסט למילים המסודרות לפי סדר הא"ב. בפרק 19 בחלק הראשון של הרומן מציין הומברט את התכונות אשר סימנה שרלוט בספר התפתחות הילד, המאפיינות, לדעתה, את לוליטה. הרשימה מוצגת בטבלה שלהלן:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית - פירוש	רוסית-תרגום מילולי	עברית (1986)	עברית (1959)
469.	aggressive	агрессивный	אגרסיבי	תוקפנית	תוקפנית
	boisterous	буйный	מתהולל	רעשנית	רעשנית
	critical	вялый	חסר מרץ	ביקורתית	מותחת ביקורת שלא במקומה
	distrustful	негативистический	נגטיביסטי	חשדנית	חסרת אמון
	impatient	недоверчивый	סקפטי	בלתי-סבלנית	חסרת סבלנות
	irritable	нетерпеливый	חסר-סבלנות	כעסנית	רגזנית
	inquisitive	привередливый	בררן	סקרנית	סקרנית
	listless	пронырливый	ערמומי	מפוזרת	עצלה
	negativistic	раздражительный	רגזני	נגטיביסטית	מגלה גישה שלילית לחיים
	obstinate (81)	угрюмый (103)	קודר	עקשנית (84-85)	סוררת (91)

מהשוואת הרשימות אנו רואים כי בעוד שורהפטיג ושטיינהרט תרגמו את התכונות לפי סדר הופעתן ברומן, לנבוקוב חשוב לשמור על סדר הא"ב יותר מאשר להעביר את המשמעות המדויקת של התכונות. כמו כן, ברשימה האנגלית, האותיות הראשונות של ארבע התכונות הראשונות הן ארבע האותיות הראשונות של הא"ב, וגם בתרגום הרוסי, שלוש התכונות הראשונות מתחילות בשלוש האותיות הראשונות של הא"ב הרוסי. הרשימה המסודרת תורמת לאיפיונו של הומברט

כאדם מסודר והיא אחד המאפיינים המעניקים מסגרת לרומן (שאמור להיות טיוטה ראשונית, ועל כן הרשימה המסודרת מערערת את אמינותו של הומברט כמספר). אי-השימוש ברשימה מסודרת בתרגומים לעברית אינו שומר, על כן, על תפקיד זה.

5. שימוש באסטרטגיית הפיצוי בתרגומים

בחלק זה של העבודה ירוכזו משחקי המילים השונים, המופיעים בתרגומים במקומות שבהם לא מופיעים משחקי מילים במקור. ההנחה היא שמתרגמים לא תמיד מצליחים לשחזר את כל משחקי המילים, המופיעים במקור, ומפצים על כך באמצעות הוספת משחקי מילים במקומות אחרים בטקסט.

5.1.1 פיצוי בתרגומו של ורהפטיג

אליטראציה:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
470.	drove our healthy and inexperienced young bodies (12)	דחפו את גופינו הצעירים, נטולי-הנסיון (13)
471.	reverting to his professional state, he drove the Humberts to their residence (29)	עתה חזר למעמדו המקצועי והסיע את ההומברטים למקום מגוריהם (31)
472.	as a small sideshow in the theatricals I had been inveigled in, a discreet old-world civility, punctuating his movements (29)	כבעל תפקיד צדדי במחזה זה, שהסתבכתי בו, גילה מין נמוסיות מעודנת של העולם הישן, והטעים את תנועותיו... (32)
473.	the selection of books in prison libraries. They have (31)	בחירת הספרים בספריות מסוג זה. יש שם... (33)
474.	such coruscating trifles as (31)	כמה כרכים מבריקים כגון (33)
475.	knowing me by now, the reader (32)	כיון שהקורא כבר הספיק להכירני (35)
476.	by the glitter of deodorized career girls (32)	ברקן של נערות-זוהר ממורקות, שוחרות קריירה (35)
477.	actor chap on whom Lo has a crush (43)	שחקן פלוני שלו להוטה אחריו (47)
478.	intoxicating brown fragrance of hers (43)	ריח הניחוח המשכר שלה (47)
479.	the top of a poplar (43)	צמרת הצפצפה (47)
480.	and mamma still talking... flushed, smiling (50)	ואילו את אמה של לו מוצא אני משולהבת ומחייכת, משוחחת... (54)
481.	my breakfast tray, lovingly prepared by my landlady (50)	המגש עם ארוחת הבוקר שלי, שהוכן באהבה רבה בידי בעלת-הבית שלי (55)
482.	common-sensical shoes, tailor-made dress (50)	בנעליים מעשיות ובשמלת ספורט (55)
483.	...being in the perfume business... She had me cornered between the... porch (50)	...עסק בעסקי בשמים? היא סגרה עלי בין המרפסת... (55)
484.	I would throw rude Lo out (50)	אשליך את לו החצופה החוצה (54)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
485.	mimeographed list of names referring... (51)	רשימת שמות משוכפלת שהכילה... (56)
486.	behaving as... she could not possibly behave (54)	אין לוליטה מסוגלת כלל להתנהג כך (59)
487.	Dr. Blanche Schwarzmamm would have paid me a sack of schillings for adding... (54)	ד"ר בלנש שוורצמן הייתה משלמת לי ברצון שק גדוש שלינגים אוסטריים תמורת תוספת כזו (59)
488.	peered good-naturedly at Lo (118)	נעץ מבט טוב-לב בלו (134)
489.	white hairs (118)	שערות שיבה (134)
490.	while I unscrewed... (118)	שעה שאני כבר שלפתי (134)
491.	I produced a small vial (122)	הוצאתי מכיסי את הבקבוק הקטן (138)
492.	suppressed palate-humping yawns (122)	פיהוק חנוק (139)
493.	to please her father (150)	לשמח את לבב אביה (167)
494.	some bunkum about a middle-aged morals offender (150)	פטפוט כלשהו על פלוני, פושע מין קשיש (167)
495.	a fish hatchery in Idaho (158)	מזגרת-דגים באיידהו (176)
496.	its colored hot springs, baby geysers, rainbows of bubbling mud-symbols of my passion. A herd of antelopes in a wildlife refuge. Our hundredth cavern, adults... (158)	... ומעינותיו החמים, הצבעוניים, גיזרים תינוקיים, קשתות בענן של בוך מבעבע – סמל תשוקתי. עדר של תואים בשמורה המיוחדת לבעלי חיים. מערתנו מספר מאה – למבוגרים... (176)
497.	Poplar Shade... trees (158)	צל הצפצפה... עצי צפצפה (177)
498.	filthy things (158)	מעשים מגונים (177)
499.	with patience and luck I might have her produce eventually... (174)	בעזרת סבלנות ומזל אוכל לאלצה ללדת לי... (196)
500.	commercially "beautiful" (174)	מרהיבות מבחינה מסחרית (196)
501.	as implausible... as she seemed to be a daughter (174)	חמודתי, בת בלתי מתקבלת על הדעת (196)
502.	In my choice of Beardsley (174)	בבחרי בבירדסליי כמקום-מגורים (196)
503.	some way down (179)	במרחק מה ממני (202)
504.	a construction of tawny wood maliciously arose beyond that fence utterly blocking... (179)	ערימה גדולה ומרושעת של קרשים שהסתירה... (202)
505.	what I feared most was not that she might ruin me (185)	לא חששתי שתרושש אותי (209)
506.	charming and fun (185)	מקסימה ומשעשעת (210)
507.	the terminal figure (220)	הסיפורה הסופית (251)
508.	a date in the Tour Book (220)	תאריך במדריך התיירים (251)
509.	locally (220)	מקרב משפחות מקומיות (227)
510.	your pappy thinks you are getting letters from my boy friend (243)	אבא שלך חושב, שאת מקבלת מכתבים מהבחור שלי (277)
511.	to take me to a game (301)	לקחתני לתחרות (343)

מטאפורות:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
512.	in school (9)	על ספסל הלימודים (9)
513.	started to fill anyhow a trunk, and two suitcases, and a bursting carton (29)	מילאה ארגז גדול ללא כל סדר ושיטה, שתי מזוודות ותיבה שעלתה על גדותיה. כל העת הזאת לא ניתנו... (31)
514.	whispering intimately (50)	מתלחשת ומצטחקת וממתיקה סוד (54)
515.	still desperately devising a means of escape (50)	כשאני מוסיף עדיין לייגע את מוחי, כדי למצוא מפלט מטיוול זה (55)
516.	forsooth (50)	חי נפשי (58)
517.	wood (54)	סבך היער (59)
518.	with a kind of meaningful clarity (54)	בבהירות כבדת משמעות (59)
519.	low moans of remembered embarrassment. Dorsal view. Glimpse (54)	גניחות חנוקות מחמת הבושה החרוטה בזכרוני. מבט מאחור. מבט חטוף... (60)
520.	dream that one morning (81)	בחלומה, כי בוקר בהיר אחד (91)
521.	a score of cars were launched... (220)	מכוניות הפליגו (226)
522.	by the time we watertreaded out of the dining room (122)	שעה שיצאנו, שיכורי-רגליים (139)
523.	Your humor... is sidesplitting (220)	ההומור שלך הורג אותי (251)
524.	bare arms... lay (243)	זרועותיה החשופות נחות (277)

סמיכות של מילים דומות מבחינה גרפולוגית/ פונטית:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
525.	while upon a succession of balconies a succession of libertines (71)	שעה שעל שורה של מרפסות הופיעה שורה של גברים, פורצי גדר ופורקני עול (79)
526.	blinking, and starting to fold... (243)	מפלבלת בעיניה ומקפלת... (277)

לשון הדיבור:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
527.	gratis (301)	חינם אין כסף (344)

חריזה:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1959)
528.	young girls (150)	נערות צעירות (167)
529.	short-haired (179)	השיער הקצר (202)
530.	pathetic solace (220)	נחמה עגומה (251)

בתרגומו של ורהפטיג ניתן לראות מקרים רבים של אליטראציה במקומות שבהם לא מופיעה אליטראציה במקור. יחד עם זאת, נראה שפעמים רבות אליטראציות אלה נוצרות "מעצמן" בעקבות תרגום מילולי והמתרגם אינו מתאמץ ליצור אותן. לעומת זאת, לעיתים הוא תרגם ביטויים שאינם מכילים מטאפורות בצורה מטאפורית כדי להגביה את לשון הטקסט. כך, הוא השתמש במטאפורה "על ספסל הלימודים" כתרגום ל-in school (דוגמה 512), במטאפורה "עלתה על גדותיה" כתרגום ל-bursting (דוגמה 513) ועוד. בנוגע לדמיון בין מילים, נראה שהשימוש במילים "פורצי" ו"פורקי" (דוגמה 525) הוא מכוון, ונועד לשחזר את החזרה על המילה succession במקור. ייתכן שגם החריזה "נחמה עגומה" (דוגמה 530) היא מכוונת, שכן המילה "עגום" היא אפשרות אחת מבין מספר אפשרויות לתרגם את המילה pathetic. המקרים האחרים של דמיון בין מילים וחריזה נוצרו כנראה "מעצמם".

5.2 פיצוי בתרגומה של שטיינהרט

אליטראציה:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
531.	standing (9)	זוקפת קומה דקה (13)
532.	Lola in slacks (9)	לוֹלָה בנעלי-התעמלות (13)
533.	in my arms she was always Lolita. Did she have a precursor? She did (9)	בלילות היתה תמיד לוליטה. האם הייתה לה בת-דמות אחרת, במשרת? היתה (13)
534.	there might have been no Lolita at all had I not... (9)	יתכן שלא היתה כלל לוליטה לולא (13)
535.	about as many years before Lolita was born (9)	זה קדם להולדתה של לוליטה במספר שנים שווה פחות או יותר (13)
536.	Ladies and gentlemen of the jury, exhibit number one is what the seraphs, the misinformed seraphs... (9)	גבירותי ורבותי המושבעים, מוצג משפטי מספר אחד הוא מה שהשרפים, שרפי-המרום המרומים... (13)
537.	much individual genius should be assigned to our interest in the plurality of inhabited worlds, competitive tennis, infinity, solipsism (12)	מידה מרובה של חוכמה מקורית לכך ששנינו התעניינו בקיומם של עולמות מיושבים מחוץ לשלנו, בטניס תחרותי, באין-סוף, בסוליפסיזם (16)
538.	a chance rampart... granted us sufficient concealment (12)	מצאנו מסתור קל מאחורי מדרגה מקרית (16)
539.	to graze each other's salty lips (12)	והתנשקנו בחטף, בחיכוך שפתיים מלוחות (16)
540.	not even... could bring relief (12)	לא יכלו להביא לו הקלה (16)
541.	I lost (12)	הלכו לי לאיבוד (16)
542.	a premature love, marked by a fierceness (18)	אהבת-בוֹסֶר שניכרה בה הפרעות העזה (21)
543.	monstrously twofold (18)	כפילות תפלצתית (21)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
544.	soon I found myself maturing amid a civilization which allows a man of twenty-five to court a girl... (18)	וכעבור זמן-מה נמצאתי מגיע לבגרות בתוך תרבות שבה מותר לגבר בן עשרים וחמש לחזר אחרי נערה... (21)
545.	my mind rejected my body's every plea (18)	מוחי דחה מכל וכל את תחנוני גופי (22)
546.	the most talented impotent (18)	האימפוטנט הכי פטפטן (22)
547.	her handmaids and girl-pages (18)	משמשותיה ושושבינותיה (22)
548.	a most diaphanous nymphet with a black hair bow, and then shooting myself (29)	נימפית ערפילאית ביותר עם סרט-שער שחור ואחר-כך לירות בעצמי (33)
549.	rolling a cigarette (29)	מגלגל סיגריה (33)
550.	a good example of the inane eclecticism governing the selection of books in prison libraries. They have the Bible (31)	דוגמה טובה לאקלקטיות המטופשת השלטת בתחום בחירת הספרים בספריות של בתי-סוהר. יש להם את התנ"ך... (35)
551.	an ancient set, N.Y (31)	קובץ ישן נושן, ניו-יורק (35)
552.	the <i>Children's Encyclopedia</i> (with some nice photographs (31)	'האנציקלופדיה לילדים' (עם מספר תצלומים נחמדים) (35)
553.	Fatherly Love (31)	אהבה אבהית (35)
554.	one of those dazzling coincidences that... (31)	אחד מאותם צירופי-מקרים מסחררים שהם... (35)
555.	Roland. Born in Lundy (31)	רולנד. נולד בלונדי (35)
556.	to some old hag of an actress, still makes me rock (32)	שחקנית מקומטת, עוד מטלטל אותי (35)
557.	been an actress (32)	נעשית שחקנית (36)
558.	research in palatial libraries (32)	בעיסוק המחקרי בספריות מפוארות (36)
559.	thirteen years and nine months (43)	שלוש-עשרה שנים ותשעה חודשים (47)
560.	start the responses stirring (43)	גורמים לריגושי-תגובה (47)
561.	I came across her in her mother's bedroom (43)	נתקלתי בה במקרה בחדר-השינה של אִמָּה (47)
562.	brown fragrance (43)	הניחוח החום (47)
563.	a prismatic weave (50)	מארג-אור קולט-כל (54)
564.	lovingly prepared by my landlady (50)	שהכינה בעלת-ביתי באהבה (54)
565.	Yesterday I tried on before the mirror (50)	אתמול מדדתי מול הראי (54)
566.	cried Haze (sideglancing at me, hoping I would throw rude Lo out) (50)	צעקה הייו (מצדדת הצצה לעברי, מקווה שאזרוק את לו החצופה החוצה) (54)
567.	her toenails showed remnants of cherry-red polish (51)	על ציפורני רגליה נראו שרידים של לכת-ציפורניים בצבע אדום דובדבן (54)
568.	monkeyish feet (51)	הכפזות הקופיות (55)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
569.	without our chaperon's seeing, I held, and stroked, and squeezed that little hot paw (51)	ובלי שהמשגיחה שלנו תראה, החזקתי, ולחצתי, וליטפתי את הטלף הקטנה והלוהטת (55)
570.	Humbert's Choice for... (51)	הבחירה של הומברט בשביל... (55)
571.	the tropical beginning of the month (51)	פתיחתו הטרופית של החודש (55)
572.	the Gulf (51)	מפרץ מקסיקו (55)
573.	a mimeographed list of names (51)	רשימת שמות משוכפלת (55)
574.	with its bodyguard of roses – a fairy princess between her two maids of honor (52)	משמר-ראש של שושנים – נסיכת אגדות בין שתי שושבינותיה (56)
575.	...that poets and lovers shed (52)	...שרק משוררים ואוהבים שופכים אותן (56)
576.	at some appropriate moment I would say I had left my wrist watch or my sunglasses (54)	בהגיע רגע-הכושד אומר שהשארתי את שעוני או את משקפי-השמש שלי (58)
577.	a pockmarked Eskimo was trying in vain to break it with a pickax (54)	ואסקימוסי מחוטט-פנים היה מנסה לשווא לשברו במכוש (58)
578.	Dr. Blanche Schwarzmamm would have paid me a sack of schillings (54)	ד"ר לבנה שוורצמן היתה משלמת לי שק שלם של שילינגים (58)
579.	by some neutral means of locomotion (54)	צורת-תעבורה נייטראלית (58)
580.	a delicately allied (71)	בת-דודה מעודנת (74)
581.	sleeping potion (71)	שיקוי שינה (75)
582.	while Lolita hardly breathed in her sleep (71)	ואילו לוליטה כמעט שלא נשמה בשנתה (75)
583.	to fill out a kind of inventory at each of her child's birthdays (81)	למלא מין רשימת-מלאי בכל אחד מימי ההולדת של ילדה (84)
584.	one morning when an upset stomach... (81)	בוקר אחד, כשקלקול-קיבה... (85)
585.	I deceived her (81)	בגדתי בה (85)
586.	The pink old fellow peered good-naturedly at Lo (118)	הזקן הוורדרד הוריד מבט טוב-לב אל לו (121)
587.	and with the utmost deliberation tipped the philter into my palm (122)	ובאיטיות הפגנתית הפכתי את הפלא אל כפי (125)
588.	dream vacuum (122)	חלל-של-חלום (125)
589.	...immortal. A twittering group... (127)	... נצחיים. קבוצה צייצנית... (130)
590.	she feels (150)	היא מרגישה בחוש, ש... (152)
591.	will encourage a companionship (150)	תעודד התיידדות (152)
592.	adult (150)	גבר מבוגר (153)
593.	Mission Dolores: good title for book. Surf-carved... (158)	מיסיון דולורס: שם טוב לספר. סילסולים... (161)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
594.	A fish hatchery in Idaho (158)	מזגרת דגים באיידהו (161)
595.	hot springs (158)	המלאה מעיינות-חמים (161)
596.	bubbling mud (158)	ובוץ מבעבע בכל... (161)
597.	symbols of my passion (158)	סמלים של התשוקה שלי (161)
598.	our hundredth cavern, adults... (158)	המערה המאה שלנו, מבוגרים... (161)
599.	dipped over the green shadow (158)	צלל מעל לצל הירוק (161)
600.	little Creole (174)	הקריאולית הקטנה (178)
601.	-	אמצא את עצמי (178)
602.	green rot (174)	ירוקת של רקב (178)
603.	I was a ridiculous failure (174)	נכשלתי כישלון מביש (178)
604.	sidewalk conversation (179)	מפגשי-מדרכה (184)
605.	tact (179)	חוש-ההתחשבות שלהן (184)
606.	whose late brother had been attached to the College as Superintendent of Buildings and Grounds (179)	שאחיה המנוח היה מסופח למיכללה כמפקח על הבניינים והמיגרשים (184)
607.	what I feared most was not that she might ruin me (185)	שהרי לא מהתרוששות חשיתי (190)
608.	the foul kitchen of a diner (185)	למטבח מסואב של איזה מזנון (190)
609.	clinch big deals in an executive's office (185)	סוגר עיסקאות חשובות כראש-משרד חשוב (190)
610.	Let her take the brunt of your displeasure in private (185)	חסוך את שיבטך לשעה שבה תימצאו שניכם לבדכם (190)
611.	caught and petrified in the overflow... (189)	שנלכדו ונתאבנו כאן בין גליו הגואים... (194)
612.	old magazines (189)	שבועונים ישנים (194)
613.	winter-bleached (189)	חיוורת-החורף (194)
614.	the terminal figure (220)	הספרה הסופית (226)
615.	sunny (243)	שטוף-השמש (249)
616.	getting letters from my boy friend (243)	מקבלת מכתבים מהחבר (249)
617.	to dwell with her... uncle (243)	לדור עם זודה (250)
618.	the loitering fiend (248)	השטן המשוטט (255)
619.	a few paces from Lolita's pillow. In some instances (248)	מרחק של מטרים ספורים ממיטת לוליטתי. במספר מקרים... (254)
620.	I noticed that whenever he felt his enigmas were becoming too recondite... (250)	שמתי לב שבכל פעם שחש שהתעלומות שלו נעשות מוקשות... (256)
621.	I feel I am groping in a border-land mist with... phantoms... (251)	משום שכאן אני מרגיש שרגלי מגששות בערפל של בין-תחומים שבו רוחות רפאים... (257)
622.	I found in the trunk compartment, a crumpled school cap... (255)	אותם מצאתי בתא במיטען, כומתת בית-ספר מקומטת... (261)
623.	losing contact with reality (255)	מאבד מגע עם המציאות (261)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
624.	remove her to a happier home (301)	להעבירה לחיק משפחה מאושרת יותר (307)
625.	bizarre (301)	המוזר והביזארי (307)
626.	exciting little freak (301)	מפלצונת מסעירה (397)
627.	while I recuperate in a tropical setting (301)	שעה שאני מחלים מפצעי בתפאורה טרופית (307)
628.	and the next second we were tugging and gasping on both sides of the door which had a key I had overlooked (302)	ולא עברה שניה ושנינו היינו מושכים ומתנשמים משני עברי הדלת, שהיתה מצויידת במפתח שנעלם מעיני קודם לכן (308)

מטאפורות:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
629.	the platitudinous colonel (29)	הקולונל נוטף-המליצות (32)
630.	glanced (122)	העפתי מבט (125)
631.	Dolores Haze (150)	דולורס חלומות שלי (152)
632.	gloomy male (248)	גבר חמוץ-פרצוף (254)

סמיכות של מילים דומות מבחינה גרפולוגית/ פונטית:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
633.	the seraphs, the misinformed seraphs... (9)	שרפי-המרומם המרומים... (13)
634.	-	וזעום זעמו (13)
635.	scheming (50)	מחבל תחבולות (54)
636.	kidnaped and raped (150)	חטף-טף וגם אנס (153)

חריזה:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
637.	intense pain (12)	כאב צורב (16)
638.	a vagabond (31)	ארחי-פרחי (35)
639.	leers at me toothlessly (50)	משקר בי עיניים בלגלוג חסר-שיניים (54)
640.	emit low moans of remembered embarrassment (54)	גניחות נמוכות של מבוכה זכורה (58)
641.	sparkling glass (71)	כוסות תוססות (75)
642.	poor doting Big Dove (71)	היונה המסכנה והמזקינה (75)
643.	Impatient Humbert! (118)	הומבר הממהר (121)
644.	Dr. Braddock (127)	ד"ר זק הזך (130)
645.	Some bunkum (150)	מלל-הבל (152)
646.	Safeway, a grocery (158)	חנה וקנה, חנות-מכולת (161)

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
647.	bizarre, tender, salivating Dr. Humbert (174)	ד"ר הומבר המוזר, המוקיר ומגיר-הריר (178)
648.	I seemed to myself as implausible a father... (174)	היה לי תפקיד האב <u>דבר זר ומוזר</u> (179)
649.	as he barbered some late garden blooms (179)	<u>שעה שעשה תיספורת לתיפרוחות מאוחרות</u> בגינתו (183)
650.	the window shade (189)	וילון-החלון (194)
651.	a date in the Tour Book (220)	תאריך במדריך (226)
652.	impostor (251)	מתחזה נבזה (257)
653.	my purple target (302)	קורבני הארגמני (308)

לשון הדיבור:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
654.	I have such a wonderful taste (50)	יש לי טעם <u>כזה</u> נפלא (54)
655.	thank you very much (81)	תודה רבה מאוד (85)
656.	gratis (301)	חינם אין כסף (307)

שימוש במילים משפות זרות:

מספר דוגמה	אנגלית	עברית (1986)
657.	pathetic solace (220)	נחמה פורטא פאתטית (226)

שטיינהרט השתמשה בפיוצי פעמים רבות לאורך העמודים שנבדקו והוסיפה משחקים מסוגים שונים. ניתן לראות שחלק גדול מהמקרים הם תוצאה של מאמץ יצירתי פעיל, והביטויים לא נוצרו "מעצמם". כך, היא כתבה "מפרץ מקסיקו" בעוד שבמקור מופיע the Gulf (דוגמה 572), השתמשה בביטוי "חטף-טף" כתרגום למילה kidnapped (דוגמה 536), בביטוי "היונה המסכנה והמזקינה" כתרגום ל-poor dotting Big Dove (דוגמה 642) ובביטוי "חנה וקנה" כתרגום ל-Safeway, a grocery (דוגמה 646), העבירה את השם Dr. Braddock (דוגמה 644, כ"ד"ר זק הזך" ועוד.

5.3 פיוצי בתרגומו של נבוקוב

אליטראציה:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
658.	She kept lifting handfuls of fine sand and letting it pour through her fingers (12)	она то и дело поднимала горсть мелкого пляжного песочка и давала ему сыпаться сквозь пальцы (20)	היא הייתה מרימה ללא הרף חופני חול חופי זעיר ונתנה לו להישפך דרך האצבעות

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
659.	After one wild attempt we made to meet at night in her garden (12)	после неудачного ночного свидания у нее в саду... (21)	לאחר פגישה לילית כושלת אצלה בגינה
660.	...her few belongings immediately, upon which the platitudinous colonel... (29)	...свои жалкие пожитки немедленно, на что пошляк полковник ... (40)	...המטלטלין העלובים שלה מיד, ועל כך הקולונל הגס...
661.	agreeing his frame (29)	приспосаблия состав свой (41)	מתאים את ההרכב שלו
662.	untying a knotted string, rolling a cigarette, counting the teaspoons (29)	развязывая узлы на веревке , сворачивая себе папиросу , считая чайные ложечки (41)	פותח קשרים בחבל, מגלגל לעצמו סיגריה, סופר כפיות
663.	substitute for the backhand slap (29)	заменой той заслуженной оплеухи (41)	תחליף לאותה סטירה שמגיעה לה
664.	Pym, Roland. Born... (31)	Пим, Роланд . Родился ... (43)	פים, רולנד. נולד...
665.	I welcomed its desultory character and pseudo-literary aspects (32)	приветствовал ее поверхностный характер и псевдолитературный налет (44)	בירכתי את אופיה השטחי והריבוד הפסאודו-ספרותי
666.	the glitter of deodorized... (32)	декоративные , дезодорированные ... (45)	דקורטיביות, עם דאודורנט...
667.	trying to scratch the middle of her back and revealing a stippled armpit — but fat Haze suddenly spoiled everything by turning to me and asking me for a light, and starting a make-believe conversation about a fake book by some popular fraud (43)	почесывая себе хребет и показывая чуть подтушеванную подмышку , но толстая Гейз вдруг все испортила тем, что повернулась ко мне и попросила дать ей закурить , после чего завела никчемный разговор о шарлатанском романе какого-то популярного пройдохи (57)	כשהיא מגרדת לעצמה את עמוד-השדרה ומראה בית-שחי מרוטש מעט, אך גייז השמנה פתאום הרסה הכול בכך, שהסתובבה לעברי וביקשה לתת לה אש, ולאחר מכן התחילה בשיחה חסרת-משמעות על הרומן השרלטני של נוכל פופולארי כלשהו
668.	Gone! (50)	Упорхнула! (66)	עפה לה!
669.	was genteelly swearing at a backing and turning truck in front that had just brought old invalid Miss Opposite a brand new wheel chair (50)	приличными даме принялась проклинать пятившийся и поворачивавший грузовик, который только что привез ледащей старухе напротив новенькое кресло на колесах (66)	החלה במילים היאות לגברת לקלל את המשאית הנעה אחורנית והמסתובבת, אשר זה עתה הביאה לזקנה החלושה ממול כסא חדש על גלגלים

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
670.	My knuckles lay against the child's blue jeans. She was barefooted; her toenails... (51)	Суставами пальцев моя правая рука при- легала к синим ковбойским штанам девчонки. Она была босая, ногти на ногах... (67)	במפרקי האצבעות ידי הימנית נצמדה למכנסיים הקאובואיים הכחולים של הבחורות. היא הייתה יחפה, הצפורניים על הרגליים
671.	having shed or burned up their ration of powder (51)	потеряв или спалив свою порцию пудры (67)	אבדה או שרפה את מנת הפודרה שלה
672.	the Quest for the Glasses (54)	поход за очками на Очковом озере (70)	המסע אל המשקפיים באגם המשקפיים
673.	by placing five (71)	при помощи пяти... (90)	באמצעות חמישה
674.	at the preview (71)	при предварительном просмотре (91)	בעת צפיה מוקדמת
675.	there was one week of great heat at the end of July when we drove there daily (81)	ездили ежедневно в течение одной особен- но знойной недели в конце июля (104)	נסעו מדי יום במשך שבוע שרבי במיוחד בסוף יולי
676.	and plums and figs, and the grapeblood of emperors (122)	из слив , из смокв , из виноградной крови царей (152)	משזיפים, מתאנים, מדם הצארים הענבי
677.	I am not a criminal sexual psychopath taking indecent liberties with a child (150)	Я вовсе не преступный сексуальный психопат , позволяющий себе непристойные воль- ности с ребенком (185)	אני כלל איני פסיכופט מיני נפשע, המרשה לעצמו חריות מגוננות עם ילד
678.	will encourage a companionship between father and daughter, realizing – excuse the corny style – that the girl forms her ideals of... (150)	поощряет общение между отцом и дочерью , ибо пони- мает (прости пошлый слог), что девочка выводит свою мечту об... (185)	מעודדת תקשורת בין האב לבת, שכן היא מבינה (סליחה על הסגנון הגס), שהילדה מגבשת את חלומה על...
679.	middle-aged morals offender who pleaded guilty to the violation of the Mann Act and to transporting a nine-year-old girl... (150)	нарушители нравст- венности , который признался , что прес- тупил закон , прове- денный Манном , и перевез прехорошень- кую девятилетнюю девочку... (186)	מפר המוסריות, אשר הודה, שעבר על החוק, שהועבר על-ידי מאן, והעביר ילדה יפהפיה בת תשע...
680.	Honor Roll. In a sage brush wilderness (158)	Список Падших . По- лынная пустошь (196)	רשימת הנופלים. שטח ריק עם לענה
681.	rainy day (174)	дождливый денек (215)	יום גשום

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
682.	had a... meal in a crowded... (174)	обедали в битком набитом... (215)	אכלנו ארוחת הצריים (בדיינר) מלא עד אפס מקום
683.	the exact type of moccasin (174)	точно тот тип спортивных туфель (215)	בדיוק אותו הסוג של נעלי ספורט
684.	wholesome fun (185)	здоровые забавы (228)	שעשועים בריאים
685.	put up a fence some way down the gap, and in no time...beyond that fence... (179)	построили забор поперек пустоши, после чего очень скоро за забором... (220)	בנו גדר לאורך השטח הריק, ולאחר מכן מהר מאוד מאחורי הגדר...
686.	walking... (189)	шагаю по газону (232)	צועד על המדשאה
687.	weighing...in the bathroom. Seen and heard Sunday morning (189)	на весах в ванной комнате. Его видели и слышали в воскресенье утром (233)	על המאזניים בחדר האמבטיה. ראו ושמעו אותו ביום ראשון בבוקר
688.	-	поехала по поперечной улице (270)	נסעה ברחוב המאונך
689.	I have other notions by now (220)	мне теперь положение представляется в другом свете (270)	אני עכשיו רואה את המצב באור אחר
690.	was merely a trapped flatus (220)	зависела просто от застрявших газов (270)	תלויה פשוט בגזים התקועים
691.	Some confusion had occurred, she had misread a date in the Tour Book, and the Magic Cave ceremonies were over! She took it bravely, I must admit (220)	Какая-то произошла путаница, она в свое время плохо прочла дату в путеводителе, и Пляски в Волшебной Пещере давно кончились! Она, впрочем, приняла это стойко (271)	היה איזושהו בלבול, היא בזמנו קראה לא טוב תאריך במדריך, והריקודים במערה הקסומה נגמרו! היא, אומנם, קיבלה זאת באיתנות
692.	I had to space and time my inquiries carefully (248)	мне приходилось очень осторожно распределять свои розыски во времени и пространстве (305)	נאלצתי בזהירות רבה לפצל את החיפושים שלי בזמן ובמרחב
693.	he had foreseen (248)	наш бывший преследователь предвидел (305)	הרודף לשעבר שלנו חזה
694.	treachery on Lolita's part (251)	предательство со стороны моей спутницы (309)	בגידה מצד בת-לוויתי
695.	not at their best today (301)	не на высоте нынче (366)	לא בשיאה (מילולית: לא בגובה) עכשיו
696.	This house is not as modern as that ranch we shared with dear friends. But it is roomy, cool (301)	делили с дорогими друзьями; все же он просторен, прохладен (367)	חלקו עם חברים יקרים, ובכל זאת הוא מרווח, קריר

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
697.	little freak (301)	маленького монстра (267)	מפלצת קטנה
698.	like a good fellow (302)	будьте благоразумным (267)	היה בעל שכל ישר
699.	explorer and psychoanalyst Melanie Weiss, a remarkable lady, a remarkable work — drop that gun — with photographs of... (302)	путешественницы и психологистки Мелани Вейс – поразительная женщина, поразительный труд - уберите пистолет - со снимками свыше (368)	מטיילת ופסיכואנליטיקאית מלניה וייס – אישה מדהימה, עבודה מדהימה – תוריד את האקדח – עם תמונות של מעל
700.	Wiggling his fingers in the air, with a rapid heave of his rump (302)	Перебирая пальцами поднятых рук, молниеносно крутя крупом (368)	כשהיא מנערת את אצבעות ידיה המורמות, מסובבת את גופה במהירות הברק

מטאפורות:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
701.	amid a civilization (18)	в лоне нашей цивилизации (27)	בחיק הציוויליזציה שלנו
702.	a handsome young Negress (118)	спустившаяся с небес миловидная негритянка (148)	כושית יפה שירדה מהשמים
703.	my darling (179)	моя голубка (221)	יונתי
704.	slanted (250)	попытки переодеть их (307)	ניסיונות להלביש אותם מחדש

תחדישים:

מספר דוגמה	אנגלית	רוסית	רוסית - תרגום מילולי
705.	Girl Scouts (31)	гэрл-скаутов (43)	גרל-סקוטיות
706.	were now among my best friends (118)	уже забыли свое гумбергофобство (148)	כבר שכחו את הגומברפוביות שלהם
707.	palate-humping (122)	небораспирающий (152)	דוחף את השמיים
708.	diner (174)	"дайнер" (оседлом подобии вагона-ресторана) (215)	דיינר (מעין קרון-מסעדה קבוע)
709.	them (220)	светопредставление (270)	הצגת-אור
710.	daresay I missed some elements in that cyprogrammic paper chase (250)	вероятно, я пропустил некоторые пуанты в этом криптографическом пэпер-чэсе (307)	סביר להניח, שפספסתי פואנטים מסויימים בפפר-צ'ס הקריפטוגראפי הזה.

מעניין לראות שנבוקוב השתמש בפיצוי פחות משני המתרגמים לעברית, אך הוא היחיד מבין המתרגמים, אשר הוסיף תחדישים בתרגומו. המילה глумберфобство (הומברפוביות) (דוגמה 706) היא תחדיש ל"פחד מהומברט", המילה небораспирающий (דוגמה 707) היא צירוף של המילים небо (שמיים) והתואר распирающий (הדוחף) והמילה светопредставление (דוגמה 709) היא צירוף של המילים свет (אור) ו-представление (הצגה) המילה светопредставление קיימת בשפה הרוסית במשמעות של מופע אור, אך נבוקוב משתמש במילה זו בצורה אחרת: כאשר הומברט אומר לוליטה: "Мне теперь положение: Ты представляется в другом свете" (אני עכשיו רואה את המצב באור אחר), היא עונה לו: "Ты проверил бы свое... светопредставление" (היית בודק את... ראיית האור שלך). כמו כן, נבוקוב הכניס מספר מילים זרות בתעתיק רוסי: гэрл-скаутов (גרל סקאוטיות) (דוגמה 705), пуанты (דוגמה 710), и дайнер (דיינר) (דוגמה 708) – התחדיש היחיד שגם מלווה בהסבר.

הטבלה הבאה מסכמת את מספר מקרי הפיצוי מכל סוג בשלושת התרגומים:

רוסית	עברית (1986)	עברית (1959)	
43	98	42	אליטראציה
4	3	6	מטאפורה (ללא אליטראציה)
	1	7	מטאפורה ביחד עם אליטראציה
	4	2	סמיכות של מילים דומות מבחינה גרפולוגית/ פונטית
	17	3	חריזה
	3	1	לשון הדיבור
	1		מילים בשפות זרות
6			תחדישים
53	131	62	סך הכול

5. מסקנות וסיכום

מטרת העבודה הייתה לבדוק כיצד מתמודדים מתרגמי ספרות עם הקשיים שבתרגום של אמצעים פואטיים מסוגים שונים. לשם כך נבחרו 30 עמודים מתוך הרומן *לוליטה* מאת ולדימיר נבוקוב ומתוכם נשלפו כל האלוזיות, המטאפורות, משחקי המילים ואמצעים פואטיים אחרים. הם חולקו לקטגוריות והשוו בשלושה תרגומים: בתרגומו של ורהפטיג לעברית (1959), בתרגומו של שטיינהרט לעברית (1986) ובתרגום העצמי של נבוקוב לרוסית (1967). השוואה זו אפשרה להסיק מסקנות לגבי תרגום של אמצעים פואטיים ברומן ולהציע אסטרטגיות מתאימות, המסייעות לתרגם סוגים שונים של אמצעים פואטיים.

להלן מסקנות על אופן תרגומם של אמצעים פואטיים מסוגים שונים: תרגום אלוזיות: הדרכים לתרגום אלוזיות שבהן השתמשו המתרגמים בקורפוס הנבדק הן תעתיק, שימוש בהנהרות, שימוש בהערות שוליים, ניקוד (בשפה העברית) והחלפה מלאה או חלקית של האלוזיות באלוזיות או משחקי מילים אחרים. לעיתים ניתן להמיר אלוזיות, העלולות להיראות לא מוכרות לקורא, באלוזיות מעולמו התרבותי, אך אלוזיות כאלה עלולות להיות מוזרות בטקסט המבוסס על תרבות אחרת.

תרגום מטאפורות: על אף ההבדלים בין המתרגמים, הטבלה המסכמת את שיטות התרגום שבהן נקטו המתרגמים מצביעה על מספרים דומים. השיטה הנפוצה ביותר הייתה שימוש במטאפורה זהה או מקבילה (עם או ללא הסבר), שבה נעשה שימוש ב-59%-67.5 מהמקרים. השיטה השניה היא שימוש במטאפורה אחרת (עם או ללא הסבר), שבה נעשה שימוש ב-22%-27 מהמקרים, והשיטה השלישית היא הסבר המטאפורה, שבה נעשה שימוש ב-8%-11 מהמקרים. שלוש שיטות אלה יחד מכסות 97%-97.5 מהמקרים, כאשר האחוזים הנותרים מתחלקים בין תרגום באמצעות ביטוי, תרגום לא מטאפורי והשמטה.

העברת חריזה: העברה של חריזה יכולה להציב קושי בפני המתרגם, שכן פעמים רבות הוא יאלץ לוותר על מאפיינים אחרים של השיר או על הקטע המחורז כדי לשמור על החריזה. אפשרות אחרת היא ויתור על החריזה.

העברת שמות: העבר השמות ביצירה אינה מהווה לרוב בעיה, אך יש להקפיד על איות מדויק בהתאם למקור השם ומשמעותו בשפת היעד. אם השם נושא משמעות מיוחדת, ניתן לתרגם אותו אם פעולה זו תסייע להעביר את המשחק. יחד עם זאת, הטמעתם של פריטי תרבות היעד בתרגום של טקסט, המתיחס לתרבות הזרה, עלולה להראות מוזר לקוראים. בנוסף, שמות יכולים לכלול אמצעים פואטיים שונים כגון שיכול אותיות או סידור לפי סדר הא"ב, וראוי לשים לב לכך.

תרגום תחדישים: כדי לשחזר את התחדיש בתרגום, ניתן לבחון כיצד נוצר התחדיש ולבדוק אם אפשר ליצור תחדיש בדרך דומה גם בשפת היעד. אם המתרגם אינו יכול ליצור תחדיש בדרך זו, או בוחר שלא לעשות זאת, באפשרותו ליצור תחדיש בכל דרך אחרת, המקובלת בשפת היעד.

העברת לשון הדיבור: העברה של לשון הדיבור תלויה בכללים הדקדוקיים של שפת היעד ובנורמות הלשוניות שלה. כדי להעביר ביטויים המתאפיינים בלשון הדיבור ניתן ליצור ביטויים בלשון הדיבור של שפת היעד.

התמודדות עם שימוש בשפות זרות במקור: ישנן שתי דרכים להתמודדות עם מילים וביטויים בשפות זרות: (א) השארתם בשפה הזרה, בתוספת תרגום בהערות שוליים או ללא תוספת כזאת או (ב) תרגומם לשפת היעד.

דמיון בין מילים ומשחקי מילים שונים: אלה לרוב משחקי המילים הקשים ביותר לתרגום, אשר דורשים מהמתרגם להפגין יצירתיות יוצאת דופן. כדי להעביר אותם בתרגום, ניתן לנסות לקבוע את הפונקציה העיקרית של הקטע המתורגם, שעליה ראוי יהיה לשמור במחיר של ויתור על פרטים אחרים, החשובים פחות לשימור אופיו של הטקסט. כך, במקרה של שימוש בשתי מילים דומות, המתרגם יכול לנסות לאתר את המילה החשובה יותר מבין השתיים ולמצוא מילה דומה למילה שנבחרה כדי ליצור משחק מילים חדש.

ההשוואה בין תרגומים אפשרה להצביע על הבדלים רבים ביניהם: נמצא שהתרגום העצמי של נבוקוב חופשי ויצירתי יותר מהתרגומים האחרים. נבוקוב הרבה להמיר את משחקי המילים במשחקי מילים אחרים ולהמיר פריטים מתרבות המקור בפריטים אחרים, המוכרים לקורא בשפת היעד. לעיתים הוא אף הוסיף משחקים במקומות שאלה אינם מופיעים במקור. שטיינהרט אף היא מודעת לחשיבות משחקי המילים ברומן ומנסה להעביר אותם בתרגום. גם אצלה ניתן לראות מקרים של החלפת פריטים תלויי תרבות בפריטים המוכרים לקורא היעד ופתרונות יפים למשחקים קשים לתרגום, אך לעיתים היא לא העבירה את משמעות המשחקים. מאידך גיסא, היא השתמשה באסטרטגיית הפיצוי יותר ממתרגמים אחרים, והוסיפה משחקים רבים מסוגים שונים. תרגומו של ורהפטיג, לעומת זאת, הוא מילולי לרוב, מכיל טעויות כתיב רבות ונראה, כי רוב המשחקים שבתרגומו נוצרים "מעצמם". רק במקרים בודדים ניכר ניסיונו של ורהפטיג להתמודד באופן יצירתי עם משחקי המילים שבמקור. בעוד שהן בתרגומו של נבוקוב והן בתרגומו של שטיינהרט נשמרת נימת המקור, המציבה את האמצעים הפואטיים במרכז היצירה ומושכת אליהם את תשומת-ליבו של הקורא, בתרגומו של ורהפטיג חסרה פונקציה זו. יחד עם זאת, ניכר בתרגומו הניסיון להגביה את השפה באמצעות תרגום מטאפורי במקומות שבהם לא מופיעה מטאפורה במקור ותרגום שיבושי לשון מכוונים בדרך תקנית.

בנוסף לתרגום משחקי המילים, עסק המחקר בשתי סוגיות נוספות: סוגיית התרגום מחדש וסוגיית התרגום העצמי. בנוגע לסוגיה הראשונה, תרגומו של ורהפטיג יצא בשנת 1959, שנה אחת בלבד לאחר פרסום היצירה במקור, כאשר הרומן נחשב ליצירה על גבול הפורנוגרפיה. לא דובר עדיין על המאפיינים הספרותיים של היצירה ועל המשחקיות שבה, ותכונה זו של הרומן אינה באה לידי ביטוי גם בתרגום הראשון לעברית. עם השנים, כבש הרומן את מעמדו המוצדק כאחת מיצירות הספרות הבולטות של המאה העשרים והתרגום הישן, שלא הצליח להעביר את הפונקציה המרכזית של היצירה המקורית, נהיה מיושן ולא רלוונטי, ולכן קם הצורך לתרגמו מחדש. עתה, המתרגמת כבר יכלה להיעזר במאמרים וספרי-עזר, העוסקים בניתוח היצירה,

ובפרט בגרסה המוערת לרומן, ועל כן ניתן לראות כי היא השתדלה להעביר בתרגומה את האמצעים הפואטיים והשתמשה ביד רחבה באסטרטגיית הפיצוי. כמו כן, ניתן להבחין בהשפעת תרגומו של ורהפטיג על תרגומה, ונראה שהוא שימש לה לעיתים השראה ליצירת משחקי מילים. בהקשר זה חשוב לציין שמתרגם, המבצע תרגום חוזר, יכול להיעזר בתרגום הקיים, אך הוא עלול גם לחזור על טעויותיו. בנוגע לתרגום העצמי, למדנו על חשיבותו הרבה, שכן תרגום כזה יכול לשמש כלי עזר למתרגמים, לפרש מקומות לא מובנים ולהציע פתרונות לבעיות תרגום, שבהן נתקל המתרגם.

ביבליוגרפיה

מקורות ראשוניים

Nabokov, Vladimir. 1991. *The annotated Lolita. edited, with pref. introd. and notes by Alfred Appel, Jr.* New York : Vintage Books.

נאבוקוב, ולאדימיר. 1959. *לוליטה*. תל-אביב : אנקור.

נאבוקוב, ולאדימיר. 1986. *לוליטה*. תל-אביב : הקיבוץ המאוחד.

Набоков, Владимир. *Лолита*. 2003. Сост. С. Ильина, А. Кононова. Комментарии А. Люксембург. Санкт-Петербург: Симпозиум.

מקורות משניים

אבן-שושן, א. 2003. *מלון אבן שושן : מחדש ומעדכן לשנות האלפים : בששה כרכים*. תל-אביב : המלון החדש.

בן-ארי, ניצה. 2006. *דיכוי הארוטיקה, צנזורה וצנזורה-עצמית בספרות העברית 1930-1980*. תל-אביב : אוניברסיטת תל-אביב.

דגוט, מנחם. 1974. "ה'מטאפורה' כבעיה מיוחדת בתרגום : ניתוח סמאנטי המבוסס על דוגמאות של תרגום מעברית לאנגלית". *הספרות* 18-19 : 120-137.

טורי, גדעון. 1977. *נורמות של תרגום והתרגום הספרותי לעברית בשנים 1930-1945*. תל אביב : מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור.

נבוקוב, ולדימיר. 1981. "על תרגום 'לוליטה' לרוסית". *אחרית-דבר למהדורה הרוסית של 'לוליטה'*. סימן קריאה 12/13 : 88.

פרי, מנחם. 1986. "צילו של הזאב הבדוי". *לוליטה בצלם הומברט*. עמ' 334-352. בתוך נבוקוב, ולדימיר. *לוליטה*. תל-אביב : הקיבוץ המאוחד.

רביב, אריאלה. *לוליטה – חיים ומוות ביד התרגום*

(נכון ליום 21/6/2006) <http://www.okapi.co.il/december2003/articles/articles2.html>

ריבלין, אשר. תשל"ח. *מונחון לספרות*. ספריית פועלים : תל-אביב.

שטיינהרט, דבורה. 1981. "איך פותרים תשבץ? קוים לסגנונו של ולדימיר נבוקוב מנקודת ראות של מתרגמת". סימן קריאה 12/13 : 79-88.

Bailin, Sharon. 1988. *Achieving Extraordinary Ends: An Essay on Creativity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Baker, Mona. 1992. *In Other Words*. New York: Routledge.

Baker, Mona. 1987. "Review of Methods Used for Coining New Terms in Arabic". *Meta*, 32(2): 186-188.

Bassnett-McGuire, Susan. 1980. *Translation Studies*. NY: Methuen & Co. Ltd.

Bensimon, Paul. 1990. "Présentation". *Palimpsestes* XIII (4): ix-xiii.

Berman, Antoine. 1990. "La retraduction comme espace de traduction". *Palimpsestes* 4:1-7.

Berman, Antoine. 1995. *Pour une critique des traductions: John Donne*. Paris: Gallimard.

Brownlie, Siobhan. 2006. "Narrative Theory and Retranslation Theory". *Across Languages and Cultures* 7(2): 145-169.

Che Suh, Joseph. 2005. *A Study of Translation Strategies in Guillaume Oyono Mbida's Plays*. Doctor Thesis, University of South Africa. Online: <http://etd.unisa.ac.za/ETD-db/theses/available/etd-06202006-105608/unrestricted/thesis.pdf>. Accessed: 11/5/2007

Chesterman, Andrew. 1997. *Memes of Translation*. Amsterdam: Benjamins.

Chiaro, Delia. 1992. *The Language of Jokes : Analysing Verbal Play*. London: Routledge.

- Coates, Jennifer. 1999. "Changing Horses: Nabokov and Translation". Pp. 91-108 in Jean Boase-Beier, Michael Holman (Eds.), *The Practices of Literary Translation: Constraints & Creativity*. Manchester: St Jerome.
- Diot, Roland. 1989. "Humor for Intellectuals: Can it be Exported and Translated? The Case of Gary Trudeau's In Search of Reagan's Brain". *Meta* 34(1): 84-87.
- Fan, Shouyi. 1990. "A Statistical Method for Translation Quality Assessment". *Target* 2(1): 43-67.
- Gambier, Yves. 1994. "La retraduction, retour et détour". *Meta* 39 (3): 413-417.
- Grutman, Rainer. 1997. "Auto-translation". Pp. 17-20 in Baker, Mona (ed.). *Routledge Encyclopaedia of Translation*. London and New York: Routledge.
- Harvey, Keith. 1995. "A Descriptive Framework for Compensation". *The Translator* 1(1): 65-86.
- Jung, Verena. 2002. *English-German Self-Translation of Academic Texts and its Relevance for Translation Theory and Practice*. Frankfurt am Main: Peter Lang,
- Jung, Verena. Writing Germany in Exile – the Bilingual Author as Cultural Mediator: Klaus Mann, Stefan Heym, Rudolf Arnheim and Hannah Arendt. Online: <http://www.multilingual-matters.net/jmmd/025/0529/jmmd0250529.pdf> Accessed: 29/7/2008.
- Kalėdaitė, Violeta and Asijavičiūtė, Vilma. Translation of Lithuanian Culture-Specific Items Into English. 2005. Online: www.leidykla.vu.lt/inetleid/kalbot/kalbot3/55_3/straipsniai/str4.pdf Accessed: 5/10/2008
- Knight, Max. 1989. "The Happy Adventure of Translating German Humorous Verse". *Meta*, 34 (1): 105-108.

Leppihalme, Ritva. 1997. *Culture Bumps: an Empirical Approach to the Translation of Allusions*. Clevedon : Multilingual Matters.

Leppihalme, Ritva. 1994. "Translating Allusions: When minimum change is not enough". *Target* 6 (2): 177-193.

Mackenzie, Rosemary .1995. Creative Problem-Solving and Translator Training. Pp. 201-206. In: A. Beylard-Ozeroff, Jana Králova and Barbara Moser-Mercer (eds.), *Translation Strategies and Creativity*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Manini, Luca. 1996. "Meaningful Literary Names. Their Forms and Functions, and their Translation". *The Translator*, 2 (2): 161-178.

Molina, Lucía and Hurtado Albir, Amparo. 2002. "Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functional Approach". *Meta*, 47 (4): 498-512

Nabokov, Vladimir. 1991. "On a Book Entitled 'Lolita'". Pp. 313-317 in: Nabokov, New York : Vintage Books.

Nabokov, Vladimir. 1994. "Problems of Translation: 'Onegin' in English". Pp71-83 in Venuti, Lawrence (ed.), *The Translation Studies Reader*. London and New York: Routledge.

Newmark, Peter.1982. *Approaches to translation*. Oxford: Pergamon Press.

Newmark, Peter. 1988. *A Textbook of Translation*. New York: Prentice Hall.

Nida, Eugene. Albert. 1964. *Toward a Science of Translating with Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: E.J.Brill.

Niska, Helge. 1998. *Strategies for interpreting neologisms*. Online: <http://lisa.tolk.su.se/kreeng2.htm>. Accessed: 29/7/2008

Nord, Christiane. 1991. *Text Analysis in Translation: Theory, Methodology and Didactic Application of a Model for Translation-Oriented Text Analysis*. Amsterdam/Atlanta: Rodopi.

Paloposki, Outi. and Koskinen, Kaisa. 2004. "A Thousand and One Translations". Pp.28-38 in Hansen G., K. Malmkjaer and D. Gile (eds.) *Claims, Changes and Challenges in Translation Studies*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Parker, S.J. 1987. *Understanding Vladimir Nabokov*. Columbia: University of South Carolina Press.

Proffer, Carl R., 1968. *Keys to Lolita*. Bloomington : Indiana University Press.

Osimo, Bruno. 1999. "Nabokov's Selftranslations: Interpretation Problems and Solutions in Lolita's Russian Version". *Sign Systems Studies* 27: 215-233.

Shapiro, Gavriel. 1996. "Lolita Class List" *Cahiers du Monde russe* 37: 317-36

Shapiro, Gavriel.1999. Setting his Myriad Faces in his Text: Nabokov's Authorial Presence Revisited. Pp. 15-35 in Connolly (eds.), *Nabokov and his Fiction. New Perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.

Susam-Sarajeva, Şebnem. 2003. "Multiple-Entry Visa to Travelling Theory: Retranslations of Literary and Cultural Theories". *Target* 5 (1): 1-36.

Tanqueiro, Helena. 2000. Self-Translation as an Extreme Case of the Author-Translator-Dialectic. Pp. 55-63 in Beeby, Ensinger and Presas (eds.), *Investigation Translation*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.

Thomières, Daniel. 1999. "Who Really was Annabel Leigh?". *Journal of Modern Literature*, 23(1):165-171.

- Toury, Gideon. 1995. *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam: Benjamins.
- Venuti, Lawrence. 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London and New York: Routledge.
- Vermes, Albert Péter. 2003. "Proper Names in Translation: an Explanatory Attempt". *Across Languages and Cultures* 4(1): 89-108.
- Vinay, Jean-Paul and Darbelnet, Jean Louis. 1958. *Stylistique comparee du francais et de l'anglais: methode de traduction*. Paris : Didier.
- Vivanco, H. Palazuelos, J.C. Hormann, P. Garbarini, C and Blatrach, M. 1990. "Error Analysis in Translation: A Preliminary Report". *Meta*, 35 (3): 538-542.
- Weissbrod, Rachel. 1996. "‘Curiouser and Curiouser’: Hebrew Translations of Wordplay in Alice’s Adventures in Wonderland". *The Translator* 2 (2): 219-234.
- Zabalbeascoa, Patrick. 2000. "From Techniques to Types of Solutions". Pp. 117-127 in Beeby, Ensinger and Presas (Eds.), *Investigation Translation*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins.
- Галь, Н. Я. 2007. *Слово живое и мёртвое*. Москва: Время.
- Зайтаева, Д. М. "Авторский неологизм как лингвистический феномен и как объект перевода". Online: <http://www.lomonosov-msu.ru/2007/10/Zaytaeva.pdf>. Accessed: 5/10/2008.
- Кузнецов, А.М. 2002. "Дон Кихот (Владимир Набоков на фоне некоторых имён)". В: Набоков, В. *Избранное*. Москва : Терра – Книжный клуб.
- Набоков, В. В. 2002. "Постскрипtum к русскому изданию". В: В Набоков, В. *Избранное*. Москва: Терра – Книжный клуб.

Набоков, В. В. "Предисловие к «Герою нашего времени». Online:
<http://www.lib.ru/NABOKOW/Lermontov.txt> Accessed: 05/10/2008.

Фененко, Н.А. "Лингвокультурная адаптация текста при переводе: пределы
возможного и допустимого". Online:
[http://www.vestnik.vsu.ru/program/view/view.asp?sec=lingvo&year=2001&num=01
&f_name=fenenko](http://www.vestnik.vsu.ru/program/view/view.asp?sec=lingvo&year=2001&num=01&f_name=fenenko) Accessed:18/12/2006.

Чуковский К.И. "Онегин на чужбине". *Дружба народов*.- 1988, №4. – С. 324-
347.

Abstract

This thesis examines the way that literature translators meet the challenges of translating poetic devices of various kinds. As a case in point, I chose to study the novel *Lolita* by Vladimir Nabokov and three of its translations: Verhaftig's translation into Hebrew (1959), Steinhart's translation into Hebrew (1986) and Nabokov's self-translation into Russian (1967). As part of this analysis, I compared the way that allusions, metaphors and similes, names, neologisms, sonority, wordplay, informal register, code switching etc. were transmitted in each of these three translations.

It is important to note, that the two translations into Hebrew were carried out under very different circumstances: Verhaftig's was published as a cheap pocket-book, while Steinhart's appeared in one of the most prestigious publishing houses of Israel – *Hakibbutz Hameuchad*. Furthermore, when Verhaftig's translation was published in 1959, the novel had yet to attain its status as a world masterpiece, and was considered a cheap, scandalous work. On the other hand, in 1986 Steinhart knew what kind of books she was translating and had access to extensive studies, to solve Nabokov's riddles.

The comparison of the three translations made possible to detect some similarities, but also many differences between them. For example, it was found that Nabokov's self-translation is freer and more creative than the other two translations. Nabokov often replaced one kind of wordplay with another and substituted items familiar to the target-text readers for items associated with the source language. The same is true of Steinhart. She too was apparently aware of the importance of the various poetic devices, and tried to convey these in her translation. As for Verhaftig, in many cases, he appears to have been unaware of the language problems in the text, and many of his solutions seem to have been inadvertent. However, in cases of obvious poetic devices, Verhaftig did search for solutions and did not ignore the difficulties. For example, in several cases he transmitted rhyme, sonorities, metaphors, wordplay and more. In other cases, he used footnotes to mention the presence of wordplay and other poetic devices in the source text, but noted that these could not be translated.

When translating allusions, the translators often tried to help the target readers by using explication, footnotes, vowelization (in Hebrew) and full or partial replacement of the allusion with one that was assumed to be familiar to the target-text readers. Metaphors were almost invariably translated by the same metaphor or a parallel one, by another metaphor or by an explanation. When a rhyme appeared in the source text, the translators often sacrificed the rhyme for the sake of preserving the meaning, but occasionally they opted to do the reverse – to alter the meaning for the sake of preserving the rhyme. When foreign words appeared in the source text, they were translated, or transmitted as is, with or without a translation in the footnotes. In cases of wordplay the translators often chose to base the wordplay on a different word, one that could be used to recreate the wordplay.

A separate chapter was dedicated to the strategy of compensation. It was found, that all of the translators used this strategy to compensate for the loss of poetic devices in other places. The most common means of compensation was the use of alliteration, which is also common in the original text. Steinhart used compensation more than the two other translators.

The thesis also examined the subjects of retranslation and self-translation. It has been said that the motive for retranslating was the desire to adapt the translation to the current requirements of the target language and its ever changing norms. It has also been said that translators can use existing translations and adopt their successful solutions. As for self-translation, the fact that the translator is also the author of the text makes the self-translation an important tool for other translators, since it helps them to understand the source better, and offers them appropriate methods for translating the problematic parts of the text.

Bar-Ilan University

Translating Poetic Devices in *Lolita*
By Vladimir Nabokov

Gali Raev

Submitted in partial fulfillment of requirements for the Master's Degree in the
Department of Translation and Interpreting Studies, Bar-Ilan University

Ramat Gan, Israel

2008